

ROBERT WALSER

“Kafka’yı etkilemiş büyük yazar ilk kez Türkçede”

Jakob von Gunten

Çeviren: Gül Gürtunca

Jakob von Gunten'ın Günlüğü

JAKOB VON GUNTEN'IN GÜNLÜĞÜ

Orijinal adı: Jakob von Gunten

© Suhrkamp Verlag

Yazan: Robert Walser

Almanca aslından çeviren: Gül Gürtunca

Türkçe yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ

Bu kitabın Türkçe yayın hakları ONK Ajans aracılığıyla satın alınmıştır.

1. baskı / mayıs 2007 / ISBN 978-975-293-572-3

Kapak tasarımı: Yavuz Korkut

Baskı: Şefik Matbaası / Marmara Sanayi Sitesi

M Blok No: 291 İkitelli - İSTANBUL

Doğan Kitapçılık AŞ 19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 246 52 07 / 542 Faks (212) 246 44 44

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Jakob von Gunten'ın Günlüğü

Robert Walser

Çeviren: Gül Gürtunca



Burada doğru dürüst bir şey öğrenilmez. Öğitmen eksigi var ve biz de Benjamenta Erkek Enstitüsü öğrencileri olarak hayatta asla başarılı olamayız. Demek istediğim; gelecekte hepimiz küçük insanlar olacağız, yükselemeyeceğiz. Aldığımız eğitimin temel amacı, bizlere her ikisi de, ya çok az başarı vaat eden ya da hiç başarı vaat etmeyen iki özellik; sabır ve itaat aşılacak. İçsel başarılar, evet. İyi de bu tür bir başarının ne getirisi olur ki? İçsel kazanımlar insanın karnını doyurur mu? Ben zengin olmak istiyorum; şoförüm olsun istiyorum, para harcamak istiyorum. Bunu okul arkadaşlarımdan biri olan Kraus'a söyledim. Fakat o da küçümseyerek omuz silkmekle yetindi ve söylediklerimin tek kelimesini bile dikte almadı. Kraus'un prensipleri var, eğere iyice yerleşmiş ve atını memnuniyetin üzerine sürüyor. Aslında bu prensipler dörtnala ilerlemek isteyen insanların pek kullanmak istemedikleri bineklerden biridir. Benjamenta Enstitüsü'ne geldikten beri kafamı neredeyse hiçbir şey kurcalamaz oldu. Garip ve hiç alışık olmadığım bir memnuniyet hissi sardı beni. İtaat konusunda, emirleri canla başla yerine getirmekte uzmanlaşan Kraus kadar olmasa bile yine de hiç fena sayılmam. Tüm öğrenciler; Klaus, Schacht, Schilinski, Fuchs, uzun Peter, ben ve tüm diğerleri bir konuda eşitiz; mutlak yoksulluk ve muhtaçlık. Küçüğüz; onursuz olacak kadar küçük. Cebinde bir Mark harçlığı olan yüce bir prens gibi görü-

lür. Benim gibi sigara içenler, savurganlık yapıyor olsalar bile yine de ilgi görürler. Üniforma giyiyoruz. Bu üniforma bizi hem aşağılıyor hem de yüceltiyor. Üniformalarla çekingen biri gibi görünüyoruz. Bu belki bir utançtır. Fakat üniformanın içinde aynı zamanda güzel de görünüyoruz. Bu bizi, kendisine ait fakat yırtık ve kirli kıyafetlerle dolaşan insanların içinde bulunduğu utançtan kurtarıyor. Örneğin benim için üniforma giymek çok iyi çünkü ben ne giymem gerektiğine kolay kolay karar veremem. Ne var ki bu konuda da karmaşa yaşıyorum. Belki içimde çok çok adi biri var. Ama belki de damarlarımda aristokrat kanı taşıyorum. Bilemiyorum. Ancak şundan eminim: hayatımın ileriki döneminde yusuvarlak, hoş bir sıfır olacağım. Yaşlı bir adam olarak; kendine güvenen, kötü yetiştirilmiş ilkel gençlere hizmet edeceğim, ya dileneceğim, ya da yok olacağım.

Aslına bakarsanız biz öğrencilerin, ya da çırakların yapacağı çok az şey var; bizlere neredeyse hiç görev verilmiyor. Burada geçerli olan kuralları ezberliyoruz. Ya da “Benjamin-ta Erkek Enstitüsü’nün Amaçları nelerdir?” başlıklı kitabı okuyoruz. Kraus bunun dışında kendi çabasıyla bir de Fransızca öğreniyor, çünkü ders planımızda yabancı diller ve buna benzer başka dersler yer almıyor. Sadece tek bir dersimiz var, o da durmadan kendini tekrar ediyor. “Oğlan çocuğu nasıl davranmalı?” Temelde dersler hep bu soru etrafında dönüyor. Hiç bilgi edindirilmiyoruz. Daha önce de belirttiğim gibi öğretmen eksikliği var. Demek istediğim, yüce öğretmen ve öğretmenler ya uyuyorlar; ya ölüler; ya ölü gibi görünüyorlar ya da taşlaşmışlar. Sayılarının hiç önemi yok, bizlere hiç faydaları da yok. Özel nedenlerden ötürü ölü gibi yatıp uyuyan öğretmenlerin yerine bizleri eğiten ve bizlere hükmeden genç bir bayan var; Okul müdürünün kız kardeşi Bayan Lisa Ben-

jamenta. Dersliğe ve derse elinde beyaz bir sopayla geliyor. Geldiğinde hepimiz ayağa kalkıyoruz. Ancak o oturduktan sonra oturabiliyoruz. Elindeki sopa ile kısa aralıklarla ve otortter bir şekilde üç kez artarda masanın kenarına vurmasıyla ders başlıyor. Hem de ne ders! Dersi garip bulduğumu söylersem yalan söylemiş olurum. Hayır, Bayan Benjamenta'nın bizlere öğrettiklerini dinlemeye değer buluyorum. Çok az şey öğretiyor ve öğrettiklerini sık sık tekrarlıyoruz, fakat belki de öğretilen tüm bu anlamsızlık ve gülünçlüklerin ardında bir sır gizlidir. Gülünç mü? Benjamenta Enstitüsü'nde okuyan öğrenciler için gülünçlük asla söz konusu olamaz. Bizlerin yüzü ve davranışları her zaman ciddidir. Henüz tam bir çocuk olan Schlinski bile çok az güler. Kraus ise asla gülmez, ya da dayanamadığı zamanlarda çok kısa güler ve sonrasında kurallara aykırı bir davranışta bulunduğu için çok sinirli olur. Genel olarak biz öğrenciler gülmeyi sevmeyiz, demek istediğim, çok fazla gülemeyiz. Gülmek için gerekli olan neşe ve gevşeklik bizlerde yok. Yanılıyor muyum? Tanrı biliyor ya burada bulunuşum anlaşılmaz bir rüya gibi geliyor bana.

En küçüğümüz Heinrich'tir. İnsan bu gence ister istemez, hiçbir şey düşünmeksizin sevecen davranıyor. Dükkânların önünde durup sessizce camekândaki eşyaları, abur cuburu izliyor büyük bir içtenlikle. Sonra da her zaman yaptığı gibi dükkâna girip cebindeki altılıkla çeker, çikolata alıyor. Henüz küçük bir çocuk olmasına rağmen eğitimli bir yetişkin gibi konuşuyor ve öyle de davranıyor. Saçları her zaman düzenli bir şekilde taranmış ve ayrılmış oluyor ki; bu konuda aşırı özensiz olduğum için ona ayrı bir saygı duymalıyım. Heinrich'in sesi de kuş cıvıltısı kadar ince. Onunla yürüdüğünüz zaman kolunuzu ister istemez omzuna atma ihtiyacı duyuyorsunuz. Hem bir albay edasıyla dolaşıyor hem de boyu çok kısa. Kişi-

lik sahibi değil. Çünkü henüz bunun ne anlama geldiğini bile bilmiyor. Eminim ki hayat hakkında da düşünmüyordur, hem bunu niçin yapsın ki? Çok iyi biri, çalışkan, kibar da ama bilinç sahibi değil. Evet, tam bir kuş gibi. Her yerde çok rahat davranıyor. Bir kuş, ancak bir başkası ona elini uzatırsa elini uzatır, bir kuş böyle hareket eder ve şöyle durur. Heinrich'teki her şey öyle masum, öyle uyumlu ve huzurlu ki. Uşak olmak istediğini söylüyor. Bunu söylerken hiç de istekli değil ama aslına bakacak olursanız uşaklık onun için en doğru ve uygun meslek. Davranış ve duygularındaki bu incelik öyle bir yönde ilerler ki sonunda doğruya ulaşır. Ne tür deneyimler yaşayacak? Tecrübe ya da bilgi bu gence yaklaşmaya cüret edebilecek mi? Peki ya ham düş kırıklıkları Heinrich'i, o olağanüstü duyarlı insanı, huzursuz etmekten utanmazlar mı? Ayrıca biraz soğuk olduğunu düşünüyorum; hareketli, meydan okuyan bir yanı yok. Belki de cesaretini kıracak birçok şeyin farkına bile varmayacak. Dikkatsizliğine çare olacak birçok şeyin yanından geçip gittiğini ise hissetmeyecek. Kim bilir belki de yanılıyorumdur. Ne olursa olsun bu tür saptamalar yapmak hoşuma gidiyor. Heinrich belli oranda anlayışsız aslında. Bu şansı ona çok görmemeli. Eğer Heinrich bir prens olsa idi önünde ilk diz çöküp ona saygı gösterisinde bulunan ben olurum. Ne yazık...

Buraya ilk geldiğimde ne kadar aptalca davranmışım. İlk olarak bina merdivenlerinin berbat durumunu kafaya takmıştım. Bugün ise, büyük şehirdeki her binanın arka kısmındaki herhangi bir merdivenden farkı yok işte. Sonra kapı zili ni çaldım ve bana kapıyı maymuna benzer bir yaratık açtı. Bu Kraus'tu. Bugün onu kuşatan kişisel özellikler açısından kendisine büyük değer versem de, o gün Kraus'u bir maymuna benzetmiştim. Bay Benjamenta'nın müsait olup olmadığını

sordum. O da bana: “Evet efendim” diye yanıt verdi ve önümde aptalca eğilerek beni selamladı. Bu selamlama bende müthiş bir korku uyandırdı çünkü burada garip şeyler olduğu hissine kapıldım. Ve o andan itibaren Benjamenta Enstitüsü’nü bir kandırmaca gibi görmeye başladım. Sonra müdür odasına girdim. Bundan sonra olanları düşündükçe nasıl da gülesim geliyor! Bay Benjamenta bana ne istediğimi sordu. Çekinerek öğrencisi olmak istediğimi söyledim. Bunun üzerine Bay Benjamenta sustu ve gazetesini okumaya daldı. Müdür odası, müdürün kendisi, az önceki maymun, kapılar, bu sessizlik ve gazete okuyuş; her şey, her şey gözüme fazlasıyla şüphe uyandırıcı ve yıkıcı göründü. Aniden ismimi ve kimliğimi sordu. İşte şimdi işim bitmişti, çünkü birden buradan asla sağ çıkamayacağım düşüncesine kapıldım. Kekeleye kekeleye cevap verdim. İyi bir aileden geldiğimi söyleme cesaretini gösterdim ama. Bir de babamın Grossrat¹ olduğunu, kusursuzluğunun beni boğmasından korktuğum için de ondan kaçtığımı söylemeyi ihmal etmedim. Müdür yine bir süre sustu. Artık kandırılıyor olduğum düşüncesi tüm benliğimi sarmıştı. Artık, gizlice işlenen cinayetleri, doğranan cesetleri düşünmeye başlamıştım ki müdür o hükümdarlara mahsus sesiyle yanımda para olup olmadığını sordu ve ben de evet dedim. “Hadi hemen ver o zaman. Çabuk!” diye emretti ve ilginç ama her ne kadar bu sefaletten etkilenmiş olsam da emre hızlı bir şekilde itaat ettim. Artık bir hırsızın ya da yankesicinin eline düştüğümden hiç şüphem olmasa da kayıt parasını itaatkâr bir şekilde oraya bırakıverdim. O zamanki duygu ve düşüncelerim şimdi bana ne kadar da komik geliyor. Parayı aldıktan sonra tekrar sessizleşti. O sırada utana sıkıla da olsa makbuz isteme cesaretini gösterdim. Fakat şu cevabı aldım; “Senin gibi keratalara makbuz yok”. Neredeyse bayılacaktım. Müdür bir zile bastı. Aptal maymun Kraus telaşla içeri girdi. Aptal

maymun mu? Hiç de değil. Kraus çok, çok iyi bir insan. Ne var ki ben bunu o sırada anlayamamıştım. “Bu yeni öğrencimiz Jakob. Onu sınıfa götür.” Kraus müdürün sözünü bitirmesini beklemeden beni kolumdan tutup Hoca Hanım’ın karşısına çıkardı. İnsan korktuğu zamanlarda ne kadar çocuksu davranışlarda bulunuyor. Güvensizlik ve yabancılıktan kaynaklanan bu davranış biçimi kadar kötüsü yok. Böylece öğrenciliğim başlamış oldu.

Okul arkadaşım Schacht ilginç biri. Müzisyen olmak istiyor. Hayal gücünün de yardımıyla, çok iyi keman çaldığını söylüyor. Ellerine baktığımda buna inanıyorum. Gülmeyi seviyor ama güldükten hemen sonra yüzüne ve duruşuna çok yakışan ağır bir melankoliye kapılıyor. Schacht’ın çok beyaz bir yüzü ve adı konmamış manevi sancıları ifade eden ince uzun elleri var. Narin vücut yapısına sahip ve yerinde durmıyor. Kıpırdamadan ayakta durmak ya da oturmak onun için neredeyse imkânsız. Hasta, inatçı bir kızı andırıyor. Somurtmayı da çok seviyor. Bu da genç bir adamın şımarık bir genç kıza benzemesine yol açıyor. Schacht’la beraber sıkça benim odama çıkar, elbiselerimizi ve kıyafetlerimizi çıkarmadan yatağa uzanıp kurallara aykırı olsa da sigara içeriz. O genelde kurallara pek kulak asmaz. Doğrusunu söylemek gerekirse ne yazık ki benim de bu konuda ondan aşağı kalır yanımda yok. Yattığımız yerden birbirimize hikâyeler anlatıyoruz. Bunlardan bazıları gerçek hayattan, yani yaşadığımız şeylerden ama çoğunlukla kafadan uydurduğumuz öyküler oluyor. Böyle zamanlarda etrafımızdaki sesler azalıyor. O dar ve karanlık oda genişlemeye başlıyor; sokaklar, salonlar, şehirler, saraylar, yabancı insanlar ve yerler görünmeye; gü-rültüler, fısıldamalar, konuşmalar, ağlamalar duyulmaya başlıyor. Hayal gücü yüksek olan Schacht’la vakit geçirmeyi

seviyorum. Ona söylenen her şeyi anlıyormuş gibi görünüyor ve arada sırada anlamlı şeyler de söylediği oluyor. Ve çoğunlukla yakınıyor. Benim de sohbetle en çok sevdiğim şeydir yakınma. Yakınmaları dinlemeyi severim. İşte o zaman insan karşısında konuşan kişiye şöyle bir bakar ve içten içe acır. Hüzünlü bir şeyden bahsetmiyor olsa da, Schacht'ın zaten acıma uyandıran bir yanı vardır. Duyarlı bir hoşnutsuzluk içinde ise şayet kişi; yani, daha iyiye, daha güzele karşı bir özlem içerisindeyse, Schacht onun için doğru adrestir. Schacht sağduyulu biri. Kim bilir belki de doğuştan bir sanatçı hassasiyetine sahiptir. Bana hasta olduğunu söyledi, fakat hastalığının kesin belirtileri olmadığı için bunu kimseye söylemememi rica etti. Ben de onu rahatlatmak için şerefim üzerine yemin ettim. Sonra da ondan bana hastalığının ne olduğunu göstermesini istedim. Bunu üzerine biraz sinirlendi ve yüzünü duvara döndü. Bana “ne kadar da utanmazsın” dedi. Çoğunlukla tek kelime etmeden yan yana uzanırız. Bir defasında yavaşça elini tutmaya cesaret etmiştim. Fakat o elini çekerek “Bu saçmalık da neyin nesi? Bırak şunu” demişti. Schacht'ın benimle kurduğu yakınlıktan hoşlandığını net bir şekilde hissetmiyorum, fakat zaten böyle durumlarda netlik pek gerekli olmaz. Onu öylesine seviyorum ki; varlığını zenginleştirdiğini düşünüyorum. Elbette bunu asla ona söylemiyorum. Onunlayken saçma sapan şeylerden bahsediyoruz. Çoğunlukla, büyük laflar etmekten çekinerek ciddi şeylerden konuştuğumuz da oluyor. Güzel sözler çok sıkıcı. Ah, Schacht'la odada yaptığımız konuşmalarda, biz Benjamenta Erkek Enstitüsü öğrencilerinin yarı zamanlı bir tembelliğe mahkûm olduğunu anlıyorum. Ya bir yerde oturuyor, yatıyor yada dikiliyoruz. Schacht'la birlikte zevk için mum yakıyoruz. Bu kesinlikle yasak, fakat zaten tam da bu yüzden mum yakmak bu kadar zevkli ya. Kim takar kuralları: mumlar o kadar gizemli ve güzel yanıyor ki. Ve arkadaşımın

yüzünün mumun o küçük titrek kırmızımsı ışııyla aydınlandığında nasıl görüldüğünü bir düşünün. Mumları yanarken gördüğümde zengin olduğumu düşünüyorum. Biraz sonra hizmetçi kürkümü getirecekmiş hissine kapılıyorum. Elbette bu çok saçma. Ama bu saçmalık insanın içini ısıtıyor. Schacht aslında kaba yüz hatlarına sahip, ancak yüzündeki solgunluk yüz hatlarını inceltiyor. Burnu da kulakları da çok büyük. Ağzı minicik. Bazen Schacht'a dışardan şöyle bir baktığımda dayanılmaz acılar içinde biri olduğunu düşünüyorum. Hüzünlü bir etki bırakan bu insanları nasıl da seviyorum. Bu dostça bir sevgi mi? Evet, olabilir.

Okuldaki ilk günümde fazlasıyla mızımızdım; hatta tam bir ana kuzusu gibi davranmıştım. Bana diğerleriyle; yani Kraus, Schacht ve Schlinski'yle birlikte kalacağım odayı göstermişlerdi. Aynı zamanda bu gruptaki dördüncü kişiydim. Herkes oradaydı; arkadaşlarım, beni kızgın bakışlarla süzen Müdür Bey ve Hoca Hanım. İşte o an Hoca Hanım'ın ayaklarına kapanıp bağırmaya başladım; "Hayır, bu odada kalmam imkânsız. Burada nefes bile alamam. Burada kalmaktansa sokakta yaşarım daha iyi." Bunları söylerken genç bayanın bacaklarını sıkıca tutuyordum. Hoca Hanım kızmış görünüyordu ve ayağa kalkmamı istedi. Ben de ona "Bana kalacak insana yakışır bir oda vermeye söz vermezseniz ayağa kalkmam. Sizden rica ediyorum, size yalvarıyorum Bayan; isterseniz bir deliğe yerleştirin beni ama burada bırakmayın. Burada kalamam. Elbette diğer arkadaşlarıma hakaret etmek istemiyorum. Eğer ettiysem de özür dilerim ama üç kişiyle birlikte; üstelik dördüncü olarak bu kadar küçük bir odada kalmak mı? Hayır olmaz. Ah Bayan" dedim. Hoca Hanım'ın gülümsemeye başladığını hissetmiştim. Bunun üzerine bileklerine daha da sıkı sarılarak devam ettim: "Uslu bir çocuk

olacağım. Size söz veriyorum. Her söylediğinizi yerine getireceğim. Benden, davranışlarımdan dolayı asla şikâyetçi olmayacaksınız.” “Doğru mu bu: Senden asla şikâyetçi olmayacak mıyım?” dedi Bayan Benjamenta. “Elbette saygıdeğer Bayan” diye yanıtladım. Bayan Benjamenta okul müdürü olan ağabeyiyle şöyle bir bakıştı ve bana: “Öncelikle yerden bir kalk bakalım. Ahh. Ne kadar da kibar bir rica bu. Hadi gel o zaman. Bence başka yerde kalmada bir sakınca yok.” Beni şu anda kaldığım odaya götürmüş ve sormuştu; “Peki bu oda hoşuna gitti mi?” ben ise, “Küçük bir oda. Evdeki camlarda perde vardı. Ve odalar da güneş alırdı. Buradaki odada ise sadece dar bir yatak bir de yıkanma yeri. Evde düzgün mobilyalarla döşenmiş odalarımız vardı. Ama kızmayın Bayan Benjamenta. Burayı sevdim. Teşekkür ederim. Evde her şey çok daha güzel, sıcak ve zarifti ama burası da iyi. Ev ile burası arasında yaptığım kıyaslamayla ve daha kim bilir başka nelerle canınızı sıktığım için özür dilerim. Fakat bu oda çok ama çok hoşuma gitti. Gerçi şu duvardaki pencereye pencere demeye bin şahit lazım. Ve burası kesinlikle fare ya da köpek yuvasını andırıyor. Ama burayı beğendim. Ben de bunları söyleyecek kadar yüz­süz ve nankörüm değil mi? Belki de fazla değer verdiğim bu odayı benden alıp kesin bir emirle beni diğerleriyle birlikte kalacağım o odaya gönderseniz çok daha iyi olur. Şüphesiz ki arkadaşlarım kendilerini aşağılanmış hissediyorlardır. Ve siz bayan; kırgınsınız. Bunu görebiliyorum. Bu yüzden de üzgünüm” diyebilecek kadar küstahtım. “Şapşal bir çocuksun. Sus artık” dedi ve gülümsedi. İlk gün her şey ne kadar da aptalcaydı. O kadar uygunsuz davrandığım için ne kadar utanmıştım. Bugün bile düşündükçe hâlâ utanırım. İlk gece rahat uyuyamadım. Rüyamda Bayan Benjamenta’yı gördüm. Odayla ilgili görüşlerime gelince; bugün odamı bir yada iki kişiyle paylaşıyor olsaydım çok daha mutlu olur­dum. İnsanlardan kaçınca insan yarı deli oluyor.

Bay Benjamenta bir dev ve biz öğrenciler ise her zaman biraz sinirli olan bu devle karşılaştırıldığımızda adeta birer cüceyiz. Bizler gibi bir grup küçük ve anlamsız canlıya hükmeden biri olarak aslında doğal olarak can sıkıcı bir iş üstlenmiş oluyor. Çünkü bu iş, yani bizleri yönetmek kesinlikle ama kesinlikle ona göre bir iş değil. Hayır, Bay Benjamenta bambaşka işlerle uğraşmalıydı. Bu herkülvari insan bizi eğitmek gibi küçük bir görevle karşılaştığında elbette uymaktan; demek istediğim homurdanarak, düşünceli düşünceli gazete okumaktan başka bir şey yapamaz. Bu adam enstitüyü kurmaya karar verirken ne düşündü acaba? Aslına bakacak olursanız bir yandan da acıyorum bu adama. Bu duygu ona olan saygımı artırıyor. Ayrıca enstitüye ilk geldiğim zaman, sanırım buradaki ikinci günümün sabahındaydı, aramızda küçük ama küçük olduğu kadar da etkili bir olay geçti. Müdür odasına gittim ama ağzımı açmaya fırsat kalmadan kızarak “Tekrar dışarıya çık. Terbiyeli biri gibi girmeyi dene odama” dedi. Dışarı çıktım ve daha önce yapmayı unuttuğum şeyi yaptım; kapıyı vurdum. “Gir” sesini duydum ve içeriye girip beklemeye başladım. “Selam vermeyi unutun. Benim karşıma çıktığında ne demen gerekir?” Onu eğilerek selamladım ve zayıf bir ses tonuyla “İyi günler Müdür Bey” dedim. Bugün artık o: “İyi günler Müdür Bey”i ezbere söyleyecek kadar eğitilmiş durumdayım. O zamanlar saygılı ve kibar davranmaktan nefret ediyordum. Başka türlüünü de bilmiyordum. O dönemde bana komik ve aptalca gelen, bugün şık ve güzel geliyor. “Yüksek sesle konuş, kahrolası” diye bağırdı Müdür Bey. “İyi günler Müdür Bey” şeklindeki selamlamayı beş kez tekrarlamam gerekti. Ancak ondan sonra bana ne istediğimi sordu. Çok kızmıştım. “Burada hiçbir şey öğrenmiyoruz. Burada kalmak istemiyorum. Lütfen bana paramı geri verin. Ben de defolup gideyim. Öğretmenler nerede? Herhangi bir plan, bir fikir var mı ortada? Hiçbir şey yok.

Gitmek istiyorum. Kim olursa olsun hiç kimse beni bu karanlık ve gizemli yerde tutamaz. Dahası var; ailemden aldığım eğitim sizin saçma sapan kurallarınıza kafa patlatmama, bu kuralların beni aptallaştırmasına izin vermeme engel teşkil ediyor. Ayrıca, böyle söylesem de kesinlikle anne ve babamın yanına dönmeyi düşünmüyorum. Asla. Sokaklara çıkacağım ve kendimi köle diye satacağım. Bu da çok önemli değil zaten.” Söyleyeceklerim şimdi bitmişti. Bugün o aptalca konuşmamı hatırladıkça gülmekten karnım ağrıyor. Fakat o zamanlar fazlasıyla ciddiydim. Ne var ki Müdür Bey sessizliğini bozmadı. O sırada ben kendisinin yüzüne ağız dolusu bir küfür savurmak üzere hazırlanmaktaydım ki sakın bir şekilde konuşmaya başladı: “Alınan para geri verilmez. Burada hiçbir şey öğrenmediğin yolundaki aptalca fikrine gelince; yanıyorsun. Çünkü burada bir şeyler öğreniyorsun. Her şeyden önce çevreni tanımaya çalış. Arkadaşların en azından tanışmaya değer insanlar. Konuş onlarla. Sakin olmanı öğütlerim sana. Gayet sakın.” Müdür Bey’in “Gayet sakın” sözcüklerini söylerken zihninde dolaşan düşünceler benim uzagımdan yakınımdan geçmiyordu bile. Gözlerindeki mahzun ifadeyle hakkımda ne kadar iyi ve ince düşündüğünü görmemi ister gibiydi. Düşünceli olduğuna dair kesin işaretler verdi ve sustu. Ne yapabilirdim? Bay Benjamenta çoktan gazeteleriyle ilgilenmeye başlamıştı. Sanki inanılmaz kuvvetli bir fırtına yaklaşıyordu. Artık benimle ilgilenmeyen müdürü neredeyse yerlere kadar eğilerek selamladım ve kuralların emrettiği şekilde “Hoşça kalın Müdür Bey” dedim, topuklarımı birbirine vurdum, dimdik durdum. Arkamı döndüm. Yok, hayır; el yordamıyla kapının kolunu ararken gözlerim hâlâ müdürün yüzündeydi. Arkamı dönmeden geri geri giderek çıktım kapıdan. Bir devrim girişimi böyle son buldu. O andan itibaren böyle asi çıkışlarım olmadı. Tanrım, fakat dayak yedim. Gerçekten büyük sevgi görmeyi umduğum birinden. Ses

bile çıkaramadım, gözümü kırpmadım, üzülmedim de. Sadece acıdım. Kendime değil ona; Müdür Bey'e. Ashında sık sık düşünüyorum Müdür Bey'i, hem onu hem de kız kardeşini; biz gençlerle birlikte nasıl yaşadıklarını. Orada, evlerinde ne yapıyorlar acaba? Neyle uğraşıyorlar? Fakirler mi? Fakir mi Benjamentalar? Burada "gizli odalar" var. Şimdiye kadar hiç girmedim. Böylesine inançlı olduğu için kendisine öncelik tanınan Kraus girmiş. Fakat o da Müdür Bey'in dairesinin neye benzediği hakkında hiçbir bilgi vermek istemiyor. Ona bu konuyla ilgili bir şeyler sorduğumda gözlerini bana dikip susuyor. Kraus tam anlamıyla susabiliyor. Eğer patron olsaydım Kraus'u kesinlikle emrimde çalıştıırırdım. Fakat belki bir gün bu gizli odalara girebilirim. Acaba orada neler görürüm? Belki çok özel şeyler görmem. Yok, yok biliyorum; burada bir yerlerde muhteşem şeyler var.

Gerçek olan bir şey var, burada tabiat eksik. Bir kere burası büyük bir şehir. Evde her yanda, ister uzak olsun ister yakın, manzara olurdu. Yolda yürürken kuş cıvıltıları duyduğumu hatırlar gibiyim. Kaynaklar her daim mırıldanırdı. Ormanlarla kaplı dağ tüm görkemiyle tertemiz şehri yukarıdan izlerdi. Yakınlardaki gölde akşamları gondollarla doluşılırdı. Kayalıklar, ormanlar, dağlar ve tarlalar birkaç adımda erişebileceğiniz kadar yakındı. Koku ve ses hiç eksik olmazdı. Şehrin sokakları bahçedeki patikalara benzerdi, öyle yumuşak, öyle temizdiler. Yemyeşil bahçelerden beyaz güzel evler bakardı hınzır hınzır. Tanıdık insanlarla karşılaşılırdı. Örneğin parkta dolaşan Bayan Haag gibi. Şimdi ne kadar aptalca, o zamanlar tabiat, dağ, göl, nehir, köpüren şelale, yeşillik ve her tür şarkı, sesler yanıbaşımıdaydı. Yürüdüğünüzde gökyüzünde dolaştığınızı sanırdınız, çünkü dört bir yanınızda masmavi gökyüzü uzanırdı. Durakladığı-

nızda hemen yere uzanıp gökyüzüne bakarak sessizce hayaller kurabilirdiniz, çünkü zemin çim ya da yosun kaplı olurdu. Ve ağaçlar mis gibi aromalı bir güç kokarlardı. Orman çamlarını tekrar görebilecek miyim? Ayrıca bu pek üzücü sayılmaz. Bir şeyleri özlemenin de kokusu ve gücü var. Evimin bahçesi yoktu ama her şeyi çevreleyen güzel, temiz, şirin bir bahçe vardı. Hasret çektiğimi sanmıyorum. Saçmalık. Burası da güzel.

Doğru dürüst sakalım çıkmasa da ara sıra sokaklarda dolaşmak amacıyla berbere gidip tıraş oluyorum. Berber çırağı bana İsviçreli olup olmadığını soruyor. Amerikalı? Hayır o da değil. Rus? Ee peki nereliyim o zaman? Bu tür milliyetçilik kokan soruları net bir sessizlikle cevaplamayı seviyorum, anavatanıma dair duygularımı öğrenmek isteyen insanları ikilemde bırakmayı da. Ya da yalana başvurup; Danimarkalı olduğumu söylüyorum. Bazı gerçeklikler sadece yaralar ya da can sıkar. Güneş bazen buradaki hareketli caddelerde muhteşem bir şekilde parlar. Ya da her şey; çok çok sevdiğim şeyler bile öyle bozuk, öyle karanlık olur ki. Bazen yaramazlık yapсам da herkes bana fazlasıyla insancıl davranıyor. Öğleden sonraları genellikle tembel tembel bir bankta oturuyorum. Çevredeki ağaçlar çok renksiz. Yapraklar yapay bir ağırlıkla daldan sarkıyor. Buradaki her şey sanki tenekeden yada ince demirden yapılmış gibi. Çok geçmeden tekrar yağmur başlıyor ve her yeri kaplıyor. Şemsiyeler açılıyor, asfalttan taksiler geçiyor, insanlar koşuşturuyor, genç kızlar eteklerini kaldırıyorlar. Eteğin altından çıkan bacakları görmenin hoşluk veren tuhaf bir yanı var. Böyle dar bir çorabın sardığı kadını bacağına görmek asla mümkün değilken, birden bire karşınıza çıkıveriyor. Ayakkabılar o güzel, yumuşak ayaklara iyice oturuyor. Sonra tekrar güneş açıyor. Rüzgâr çok sık esmiyor.

Böyle zamanlarda ev akla geliyor. Evet, annemi düşünüyorum. Annem ağlar. Ona neden mektup yazmıyorum? Bunu anlayamıyorum, kafam almıyor, buna rağmen oturup yazamıyorum bir türlü. Olay şu; haber vermeyi sevmiyorum. Bana çok aptalca geliyor. Kahretsin, beni seven bir ailem olmamalıydı. Sevmekten ve aranan biri olmaktan hiç hoşlanmıyorum. Artık bir oğulları olmadığı fikrine alışmalılar.

İnsanın hiç tanımadığı, hiç ilgisi olmayan insanlara yardım etmesi; bu çok güzel bir şey, kişiye tanrının bulutlar arasındaki cennetinin kapılarını aralar. Ashında herkes, ya da neredeyse herkes herkesi ilgilendiriyor. Öylesine yanımdan geçenler bile beni ilgilendiriyor. Burası kesin. Ayrıca neticede bu kişisel bir konu. Yürüyüşe çıkmışım, hava güneşli, aniden bir köpeğin ayaklarıma doğru havladığını görüyorum. O sırada bu süslü köpeğin minik ayaklarının tasmaına dolanmış olduğunu fark ediyorum. Hayvan yürüyemiyor. Eğiliyorum ve bu büyük kazayı atlatmış oluyor. Sonra köpeğin sahibi geliyor. Olanları görüyor ve bana teşekkür ediyor. Şapkamı hafifçe kaldırarak bayanı selamlıyorum ve yoluma devam ediyorum. Arkada bıraktığım kadın şimdi hâlâ dünyada saygılı gençlerin yaşadığını düşünüyor. İyi ya işte, genel olarak dünyadaki tüm gençlere bir iyilik etmiş oldum. Hiç de güzel olmayan o kadın nasıl da gülümsedi. “Teşekkürler Beyefendi.” Bana “beyefendi” dedi. Evet, nasıl davranılacağını bilirse insan bir beyefendidir. Ve insan önemseydiği kişilere teşekkür eder. Gülen insan da güzeldir. Her kadın kibar bir iltifatı hak eder. Her kadının hoş bir yanı vardır. Kraliçe edasında ne çamaşırcı kadınlar gördüm. Bunların hepsi o kadar garip ki, çok garip. Ama güneş nasıl da parlıyordu ve ben nasıl uzaklaştım oradan. Bir dükkâna girdim. Bu arada fotoğraf çekilmeliyim, çünkü Bay Benjamenta benden bir resim istedi. Ve

sonra da kısa ama kapsamlı, gerçekçi bir otobiyografi yazmam gerekiyor. Bunun için kâğıda ihtiyacım var. Bunun için bir de kâğıt satan bir dükkâna gitmem gerekecek.

Arkadaşım Schlinski Polonya kökenli. Güzel, kırık bir Almanca konuşuyor. Neden bilmiyorum; yabancı gelen her şey asil görünüyor. Schlinski'nin en büyük gururu sahip olduğu elektrikli kravat iğnesidir. Ki onu nasıl elde ettiğini kimse bilmiyor. Kibrit yakmayı da çok seviyor. Schlinski'nin ayakkabıları her zaman parlayacak kadar temiz olur. Garip ama onu genellikle elbiselerini temizlerken, çizmelerini silerken ya da şapkasını fırçalarken görürsünüz. Kendini ucuz bir cep aynasında izlemeyi de seviyor. Ayrıca biz öğrenciler, kibir ne demektir bilmesek de hepimiz birer cep aynası taşıyoruz. Schlinski'nin yapı itibarıyla zayıf, çok güzel bir yüzü ve gün içersinde yeteri kadar tarayıp bakmadığı dalgalı saçları var. At binmek istediğini söylüyor. Bir atı tımarlamak, temizleyip gezdirmek en büyük hayali. Yetenekleri bunun için gerçekten yetersiz. Zeki olmadığı kesin. Hassas olduğunu söylemek ise kesinlikle mümkün değil. Tüm bunlara rağmen aptal değil. Belki saf denebilir ama okul arkadaşlarım hakkında konuşurken bu sözcüğü kullanmayı pek sevmiyorum. Aralarındaki en zeki öğrencinin ben oluşu belki de sanıldığı kadar sevinilecek bir durum değildir. Fikirler ve düşünceler, insan onlarla ne yapacağını bilmediği hissine kapılıyorsa, ne işe yarar ki? Pe ki o zaman. Hayır, hayır kehanette bulunmak istiyorum fakat kibirlenmek, kendimi çevremdekilerden üstün görmek istemiyorum. Schlinski hayatta mutlu olacak. Kadınlar onu tercih edecek, kadınların gelecekteki sevgilisi olacak. Teni, asil görünen esmer bir tonda, ayrıca yüzü ve ellerinin rengi daha açık. Gözleri bir ceylanınki kadar ürkek. Muhteşem gözleri var. Tüm bu görünümüyle köylü bir asil olabilirdi. Tavırları,

hem şehirli hem köylü yanları olan, hem inceliği hem kabalı-
 ğı zarif ve güçlü yapısında kaynaştırmış bir araziye andırıyor.
 Hareketli caddelerde tembel tembel dolaşmayı çok sever. Ba-
 zen, tembel tembel dolaşmaktan nefret eden, küçümseyen
 hatta hor gören Kraus'un yerine onunla arkadaşlık ettiğim
 olur. İçeri girdiğimizde Kraus bizi "Demek yine eğlenmeye
 gittiniz ha?" diyerek karşılıyor. Kraus hakkında çok fazla ko-
 nuşacağım. Aramızdaki en dürüst ve çalışkan o. Çalışkanlık
 ve dürüstlük tükenmez, sonsuz alanlardır. İyilik ve dürüstlük
 kadar beni etkileyen başka bir şey daha olamaz. Hainlik ve
 kötülük elbet bir gün son bulacaktır ancak iyi ve değerli olan-
 dan ders almak zor olduğu kadar caziptir de. Hayır, beni gü-
 nahlardan ziyade faziletler ilgilendiriyor. Şimdi Kraus'u be-
 timlemeliyim. Bundan çekiniyorum. Aşırı duyarlı mıyım? Ne
 zamandan beri? Umarım ki duyarlılık değildir.

Artık her gün fotoğrafçıya uğrayıp resimlerimin hazır olup
 olmadığını soruyorum. Her defasında asansörle en üst kata
 kadar çıkabiliyorum. Ne yazık ki bu hoşuma gidiyor ve diğer
 düşüncesizliklerimle de uyumlu. Asansöre bindiğimde kendi-
 mi çocuk gibi hissediyorum. Diğer insanlar da böyle hisseder
 mi acaba? Otobiyografimi hâlâ yazmadım. Geçmişim hakkın-
 daki gerçekleri yazmak beni biraz utandırıyor. Gün geçtikçe
 Kraus bana daha sitemkâr bakar oldu. Bu bana gayet uygun.
 Sevdiğim insanları az da olsa kızgın görmek hoşuma gidiyor.
 Hiçbir şey beni kalbimde yer etmiş insanların hakkımda yan-
 lış fikirler edinmeleri kadar mutlu etmez. Belki bu haksızlık,
 ama cesurca ve demek ki yerinde bir durum. Ayrıca bende bi-
 raz da anormal bir hal almaya başladı. Örneğin, bilincim ye-
 rindeyken ölmek; dünyada en çok sevdiğim kişinin hakkımda
 hastalıklı, yanlış düşüncelere sahip olması bana ifade edilme-
 yecek derecede hoş geliyor. Bunları anlatamayacağım kadar

hoş bir şekilde hayal edebiliyorum. Kimse anlayamaz bunları. Ya da ancak tersliklerdeki güzellik ürpertilerini görebilenler anlar. Kabalık, aptallık uğruna sefalet içinde ölmek. Buna değer mi? Hayır, elbette değmez. Ancak zaten bunlar aptallığın en bayağı türü. Şimdi aklıma bir şey geldi. Neden bilmem bunu söyleme gereği duydum. Bir hafta önceydi sanırım, cebimde on Mark vardı. Şimdi bu on Mark uçtu gitti. Bir gün konsomatrislerin de çalıştığı bir restorana gittim. Beni öyle karşı konulmaz bir şekilde çekti ki anlatamam. Karşıma bir bayan çıktı ve kanepeye oturmaya zorladı. Bunun nereye varacağını tahmin ediyordum. Gerçi aşırıya kaçmadan karşı da koydum. Benim için hem pek önemi yoktu, hem de vardı. Bu bayana karşı kibar ve burnundan kıl aldırmayan adamı oynamaktan müthiş zevk alıyordum. Çevremizde kimse yoktu ve hoş aptallıklar yapıyorduk. İçiyorduk. O her fırsatta gidip içkilerimizi tazeliyordu. Bana tahrik gücü yüksek jartiyerini gösteriyor ben de jartiyerini dudaklarımla okşuyordum. Ahh, insan bu kadar aptal mı? Her defasında gidip yeni içecekler getiriyordu. Ve o kadar da hızlıydı ki. Aptal gençlerden kolayca büyük paralar kazanmak istiyordu. Bunun farkındaydım ancak beni aptal olarak görmesi bile hoşuma gidiyordu. Böylesi tuhaf bir ahlaksızlık: yavaş yavaş soyulduğunuzu bile bile içten içe sevinmek. Ne var ki her şey bana öyle büyüleyici geliyordu ki. Etrafımı hoş, kulağımı okşayan bir müzik kaplamıştı. Yanımdaki bayan Polonyalıydı, zayıf, yumuşak ve çekici bir davetkârlığı vardı. “On Markım gitti” diye düşündüm. Sonra da onu öptüm. “Söyle bana nesen sen? Asil bir beyefendi gibi davranıyorsun” dedi. Ondan yayılan kokuyu içime çekmeye doyamıyordum. Bunu fark etti ve bu onun da hoşuna gitti. Aslına bakarsanız: sevgi ve güzellik aramaksızın sadece arzuların affettiği ahlaksızlığın hüküm sürdüğü yerlere giden adam alçaktan başka nedir? Ona seyis olduğumu söyledim. “Bu meslekteki biri için fazla kibar davranıyorsun” diye yanıt

verdi. “Hadi bana iyi günler de” diye de devam etti. Ben de bu tür yerlerde “iyi günler demek” ne anlama geliyorsa onu yaptım: o da bana gülerek, şakalar yaparak ve beni öperek açıklamalar yaptı, ben o işi yaptım. Bir dakika sonra kendimi gece karanlığındaki sokakta buldum, son kuruşuma kadar harcamıştım. Şimdi ne düşünüyorum bunun hakkında? Bilmiyorum. Tek bildiğim; az da olsa tekrar para bulmalıyım. Ama nasıl yapacağım? Neredeyse her gün sabah erken saatlerde Kraus’la benim aramda fısıltı halinde bir atışma oluyor. Kraus, beni iş yapmaya zorlaması gerektiğini düşünüyor. Sabahları erken kalkmayı sevmediğim kanısındaysa yanıldığını da söyleyemem. Yani, evet yataktan kalkmayı sevmiyor değilim ama yatakta gerekenden fazla kalmak da çok hoşuma gidiyor. Bir şey yapmak zorunda olmamak bazen öyle çekici geliyor ki insana, kendinizi buna teslim etmekten başka bir şey gelmez elinizden. Bu yüzdendir ki, insana yolsuzluklarla hoşnut olma fırsatını verdiğinden dolayı her tür zorlamayı severim. Şayet dünyada hiçbir kanun, kural olmasaydı ölürdüm, açlıktan, sıkıntıdan patlardım. İnsanlar beni zorlamalı, iteklemeli, yol göstermeli. Böylesi benim için en iyisi. Neticede son kararı yine ben veriyorum. Suratımı buruşturmama neden olan kurala başlangıçta sinirlenirim ama sonra sakinleşmeye çalışırım. Kraus, Benjamenta Enstitüsü’nde geçerli olan kuralların temsilcisi. Bu yüzden ben de en iyi öğrencileri aralıksız kavga etmeleri için yüreklendiriyorum. Kavgayı acayip seviyorum. Kavga etmesem hasta olurum. Kraus da sataşma ve tartışmaya her zaman hazır. O her zaman haklı: “Nihayet kalkacak mısın? Tembel teneke!” Ben de her zaman haksızım: “Evet, evet. Sabırlı ol. Geliyorum.” Haksız olan, her zaman için haklı olandan daha fazla sabır talep edecek kadar yaramazdır. Haklılık ele avuca sığmaz, haksız olmanın ise gururlu, şımarık bir rahatlığı vardır. Tartışmasız iyi düşünen biri (Kraus), iyi ve gerekli olanı öyle aman aman da bağına bas-

mayana (yani bana) yenilir. Ben kazanıyorum, çünkü yatakta oluyorum ama Kraus kapıya vurarak yakınmak suretiyle boşu boşuna “Uyan artık Jakob! Hadi ama. Tanrım ne kadar da tembel birisin” derken sinirden titriyor. Ah sinirlenebilen insanlar... Onları seviyorum. Kraus her fırsatta sinirlenir. Bu öyle güzel, öyle eğlenceli ve asil ki. Ve biz birbirimize öyle uygunuz ki. Kızgın olanın karşısında her zaman bir günahkâr olmalı. Yoksa bir şey eksik kalır. Yataktan kalktığımda ise tembel tembel bakınıyormuş gibi yapıyorum. “Yardım edeceğine şimdi de dikilmiş aptal aptal bakınıyor, deli” diyor. Ne kadar da güzel. Kızmış birinin homurtularını, pazar günü güneşinde parıldayan nehrin gürültüsünden daha çok seviyorum. İnsanlar, insanlar, sadece insanlar! Evet, bu kıpır kıpır: insanları seviyorum. Aptallıklarını ve çabuk sinirleniyor oluşlarını en muhteşem doğa harikalarından da güzel ve değerli. – biz öğrenciler zatı muhteremlerden daha erken kalkmak, sınıfı ve müdür odasını derleyip toplamak zorundayız. Bu işi hepimiz ikişer kişilik gruplar halinde dönüşümlü olarak yapıyoruz. “Kalk artık. Yeter ama” – ya da “sabırım tükenmek üzere” veya “kalk artık. Vakit geldi. Çoktan eline fırçayı almış olmalıydın” – ne kadar da eğlendirici. Kraus, her zaman kızgın olan Kraus, bana ne kadar da iyi davranıyor.

Ta en başa dönmeliyim, okula başladığım ilk güne. O zamanlarda henüz tanışmadığım iki oğlan, Schacht ve Schlinski mutfağa inmiş ve bir tabak içinde sınıfa kahvaltılık getirmişlerdi. Benim için de bir şeyler getirmişlerdi ama benim ihtiyacım yoktu ve kahvaltılıklara dokunmamıştım. “Yemek zorundasın” demişti Schacht ve Kraus da eklemişti: “Tabaktaki-lerin hepsini silip süpüreceksin. Anlaşıldı mı?” Bu konuşma şeklinin beni nasıl sinirlendirdiğini hâlâ hatırlıyorum. Yemeye çalışmıştım ama korkarak da olsa tabağın çoğunu bırak-

miştım. Kraus bana yaklaştı, ağırbaşlılıkla omzuma dokundu ve “Buranın çömezisin. Şunu bilmelisin ki, yemek olduğu sürece kurallar onu yemeni gerektirir. Kibirli birisin. Ama biraz bekle, kibrin geçecektir. Bu tereyağlı ekmeği ve üzerine salam konmuş ekmeği sokakta bulabilir mi insan? Nasıl? Sakin ol ve bekle. Belki iştahın açılır. Ne olursa olsun tabağında kalanları yemelisin. Anladın sanırım. Benjamenta Enstitüsü’nde tabakta kalan yemek artıkları hoş görülmez. Hadi, ye. Dediğimi yap. Bu kaygılı ve ince olmayı amaçlayan bir nezaket. Ama bu inceliği yakında kaybedersin, inan bana. İştahın olmadığını mı söylemek istiyorsun? Ama bana kalırsa iştahın olmalı. Kibirli olduğun için iştahın yok, hepsi bu. Ver şunu. Tümüyle yasalara aykırı da olsa bu defa sana tabağındakileri bitirmen için yardım edeceğim. Görüyor musun nasıl bitirilirmiş? Bu bir sanat eseriymiş. İnan bana.” Tüm bunlar ne kadar utanç vericiydi. Yiyen çocuklara karşı güçlü bir antipati duymaya başladım, peki ya bugün? Bugün tüm diğer öğrenciler gibi ben de tabağımdakileri silip süpürüyorum. Hatta özenle hazırlanmış, mütevazı yemek beni her defasında mutlu ediyor. Yemeği reddetmek aklımın ucundan bile geçmiyor. Evet, başlangıçta kibirli ve küstahtım, kim bilir neye bozulmuş, nasıl küçük düşmüştüm. Benim için her şey yeniydi, bundan ötürü de düşman. Yoksa ben normalde mükemmel bir salaktım. Bugün de salağım ama daha ince ve sevecen bir tarza sahip, başka bir çeşit salak. Evet, bütün iş bu tarzda. İnsan aptal ve bilgisiz olabilir: ama biraz süslenmeyi, yaltaklanmayı ve doğru davranmayı biliyorsa onun için her şey bitmiş değildir. Hatta tam aksine yaşamda yolunu zekilerden ve bilgi küplerinden bile daha iyi bulur. Tarz; evet evet.

Buraya gelmeden önce Kraus’un çok zor bir hayatı varmış. Denizcilik yapan babasıyla birlikte Elbe nehrinde ağır kömür

yüklü sandallarla bir o yana bir bu yana gidip gelmiş. Hastalanana kadar çalışmış. Şimdi de bir beyefendinin hizmetinde çalışmak, uşak olmak, istiyor. Sahip olduğu niteliklere bakılırsa bu iş için yaratıldığı söylenebilir. Kraus'tan harika bir uşak olur, çünkü alçakgönüllülük ve yardımseverlik gerektiren bu işe uygun olan sadece dış görünüşü değil. Arkadaşımın ruhu, tabiatı ve tüm benliği hizmet etmeye yatkın. Hizmet etmek! Tek istediğim Kraus'un doğru düzgün bir efendisinin olması. Öyle beyler, beyefendiler, kısacası işverenler var ki; dört dörtlük bir hizmetten anlamıyor, dört dörtlük hizmet almayı istemiyor, dahası gerçek bir hizmeti nasıl karşılamak gerektiğini bilmiyorlar. Kraus'un bir stili var ve muhakkak bir kontun, yani çok çok saygın birinin yanında çalışmalı. Kraus öyle herhangi bir uşak ya da işçi gibi çalıştırılmamalı. O efendisini çok iyi temsil etme yeteneğine sahip. Yüzü bunun için; herhangi bir anlamı, bir davranış biçimini ifade etmek için yaratılmış. Onu tutacak olan kişi tavrına ve davranışlarına güvenebilir. Tutmak? Evet, böyle deniyor. Kraus günün birinde birileri tarafından kiralanacak, ya da birileri onu kiralayacak. Bu onu mutlu ediyor. Ve bu yüzden de yavaş öğrenmesine rağmen ısrarla Fransızca çalışıyor. Onu üzen bir konu var. Söylediğine göre berberde çirkin şeyler bulaşmış ona, yuvarlak kırmızı şeyler, kısacası noktalar, daha da acımasızca söylemek gerekirse; sivilce. Durum vahim, çünkü Kraus gerçekten çok kibar ve itibar sahibi birinin yanında çalışmak istiyor. Ne yapmalı? Zavallı Kraus. Onu müthiş derecede rahatsız eden bu noktacılar, mesela onu öpmem gerekse umurumda bile olmazdı. Çok ciddiym: gerçekten, görünüşünün güzel olmadığını fark etmiyorum bile. Yüzünde onun güzel ruhunu görüyorum ve asıl öpülmeyi hak eden zaten ruhtur. Fakat gelecekte Kraus'un efendisi olacak kişiler böyle düşünmeyecekler ve bu yüzden de Kraus kendisini çirkinleştiren o yaralara merhem sürüyor. Kibirli biri olduğundan değil, yaraların iyileşme hızını

izleyebilmek için ayna kullanıyor. Eğer yüzünde bu izler olmasaydı asla aynaya bakmazdı, çünkü dünya üzerinde bu kadar kibirsiz, alçakgönüllü biri daha olamaz. Onunla canı gönülden ilgilenen Bay Benjamenta sık sık Kraus'un geçmesi beklenen hastalığının her aşamasıyla yakından ilgileniyor. Malum Kraus yakında hayata atılmalı ve çalışmalı. Okuldan ayrılacağı anı düşündükçe endişeleniyorum. Ama bu o kadar da çabuk olmayacak. Sanırım uzun süre yüzünü tedavi etmesi gerekecek. Gerçi onun gitmesini hem istiyorum hem istemiyorum. Okuldan ayrıldığında onu özleyeceğim. Onun, niteliklerini değerlendiremeyecek bir efendiye gitmek için çok zamanı olacak, ben ise; her ne kadar o farkında olmasa da, sevdiğim birinden mahrum kalacağım.

Bu satırları genellikle geceleri, biz öğrencilerin boş boş oturdukları ya da çalıştıkları büyük çalışma masasının üzerindeki lambanın ışığında yazıyorum. Bazen Kraus meraklanıyor ve omzumun üstünden bakıyor. Bir seferinde onu azarladım : "Kraus söyler misin, ne zamandan beri seninle alakası olmayan konular ilginı çeker oldu?" Kendisini sessizce yaklaşan merakın gizemli yolunda ilerlerken buluveren herkes gibi o da çok sinirlendi. Bazen gece geç saatlere kadar parktaki bir bankta yalnız başıma boş boş oturuyorum. Sokak lambaları yanıyor, elektriğin parlak ışığı ağaç yapraklarının arasından su gibi yanarak süzülüyor. Her şeyi bir sıcaklık kaplıyor, yabancı gizleri ele veriyor. İnsanlar geziniyor. Parktaki gizli patikalardan fısıltılar duyuluyor. Sonra ben geri dönüyorum ve kapılar çoktan kapanmış oluyor. Yavaşça "Schacht" diye sesleniyorum. Arkadaşım sanki sözleşmişiz gibi bana anahtarı atıyor. Bu kadar uzun süre dışarıda kalmak yasak olduğundan parmak uçlarıma basa basa yukarıya çıkıp odama giriyor ve yatağıma uzanıyorum. Sonra da rü-

yaya dalıyorum. Kötü rüyalar da görüyorum sık sık. Bir gece o uzaktaki sevgili annemin suratına bir tokat attığımı gördüm. Çılgınlık atarak nasıl da aniden uyanmıştım. Rüyamdaki davranışımдан duyduğum utancın sızısı yataktan kalktıktan sonra da peşimi bırakmadı. O kutsal varlığı, saygı uyandıran saçlarından tutup yere vurmuştum. Ooo, böyle şeyleri düşünmemeli. Annemin gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Bu ıstırabın onu ne kadar perişan ettiğini, annemin nasıl acıya boğulduğunu ve sonra da başının nasıl yere eğildiğini çok net hatırlıyorum. Ama bu görüntüleri tekrar tekrar gözümde canlandırmak niye? Yarın otobiyografimi yazmam ya da güzel bir azar yemeyi göze almam gerekecek. Her akşam, saat dokuz gibi, biz öğrenciler iyi geceler şarkısı söylüyoruz. İç salonlara açılan kapının yanında yarım daire şeklinde diziliyoruz sonra kapı açılıyor ve Bayan Benjamenta bembeyaz, dökümlü kıyafetiyle eşikte beliriyor. Bize “İyi geceler çocuklar” diyor. Yatmamızı emrediyor ve sessiz olmamız gerektiği konusunda bizi uyarıyor. Sonra Kraus sınıfın lambasını söndürüyor. O andan itibaren fısıltı halinde bile olsa ses çıkarmak yasak. Herkesin parmak ucunda yürüyerek yatağını bulması gerekiyor. Bunların hepsi çok garip. Peki Benjamentalar nerede yatıyor? Hoca Hanım iyi geceler derken tıpkı bir meleğe benziyor. Ona nasıl saygı duyduğumu anlatamam. Müdürümüz akşamları hiç ortalıklarda gözükmez. Bu işte bir gariplik olup olmadığını bilmem ama dikkat çektiği kesin.

Benjamenta Enstitüsü eskiden daha ünlüymüş sanırım. Sınıfımızın duvarında eski dönemlere ait kocaman bir resim var. Fotoğrafta o kadar çok öğrenci var ki. Sınıfımız çok iddiasız döşenmiş. Sınıfta uzun bir masa, on, on iki kadar sandalye, kocaman bir dolap, küçük bir masa, ilkinden daha küçük bir dolap, eski bir valiz ve birkaç önemsiz nesne dışında hiçbir mo-

bilya yok. İç salonların gizemli dünyasına açılan kapının üzerinde duvar süsü olarak hiç de ilginç olmayan bir süvari kılıcı ve kını çapraz bir şekilde asılı duruyor. Kılıcın üzerinde de bir miğfer var. Bu dekor tıpkı bir işaret ya da naif bir kanıt gibi burada geçerli olan kuralları hatırlatıyor. Benim fikrime gelince: büyük olasılıkla eski bir ikinci el dükkânından alınmış olan bu süs eşyalarını hediye olarak bile kabul etmek istemem. Kılıç ve miğfer iki haftada bir temizlenmek amacıyla, ki bu işin hoş olduğu kadar çok da aptalca olduğu söylenmelidir, bulundukları yerden indirilir. Sınıfta bu süslerin dışında ölen Kaiser'in ve hanımının resimleri de var. Eski Kaiser dost canlısı birine benziyor. Kaiser'in hanımında ise sade bir anaçlık göze çarpıyor. Biz öğrenciler sınıfı genellikle sıcak su ve sabun ile temizliyoruz. Böylece her taraf mis gibi kokuyor ve pırıl pırıl oluyor. Her şeyi kendi başımıza yapıyoruz. Hizmetçiler gibi çalışırken her birimiz önlük takıyoruz ve kadınlarla özdeşleşen bu önlüklerin içinde hepimiz ama hepimiz çok komik görünüyoruz. Fakat temizlik günleri çok eğlenceli geçiyor. Yerler neşe içinde paspaslanıyor, mutfaktakiler dahil olmak üzere tüm eşyalar parlatılıyor. Bu iş için fazlasıyla bez ve deterjan mevcut. Masa ve sandalyeler suyla temizlenir, kapı kolları parlatıncaya kadar silinir, pencere pervazlarının tozu alınır ve silinir, herkesin bir işi vardır, herkes bir şeyle meşgul olur. Böyle temizlik günlerinde aklımıza masallardaki cüceler gelir. Hani şu tüm zor ve yorucu işleri gerçeküstü bir iyi niyetle yapan canlılar. Bizlerin bu işleri yapma sebebi zorunluluk, fakat neden zorunlu olduğumuzu hiçbirimiz tam olarak bilmiyoruz. Günün birinde emirlere sorgusuz sualsiz itaat etmenin nereye varacağını düşünmeden, hiç sorgulamadan söyleneni yapıyoruz. Bu işleri yapma zorunluluğumuzun nedenleri üzerine düşünmeden çalışıyoruz. Yine böyle bir temizlik gününde en büyüğümüz olan arkadaşım Tremala bana çirkin bir el şakası yaptı. Sessizce arkama geçerek o pis eliyle (böyle şeyler yapan

el kaba ve pistir) bir hayvanı kızıştırır gibi, sanki yaptığı hoş bir şeymiş gibi, iğrenç bir şekilde hassas bölgeme dokundu. Aniden arkamı dönerek o terbiyesizi bir vuruşta yere serdim. Normalde o kadar güçlü değilim. Tremala benden çok daha güçlüdür. Ama kızgınlık bana inanılmaz bir güç verdi. Tremala ayağa kalkar kalkmaz üzerime atladı. Tam o sırada kapı açıldı ve eşikte Bay Benjamenta görüldü. “Jakob, Schlingel” diye seslendi “buraya gelin bakayım!” Müdürün yanına gittim. Müdür kavgayı kimin başlattığını bile sormadan kafama bir tokat attı ve gitti. Arkasından koşup yüzüne ne kadar haksız olduğunu bağırmak istedim. Fakat kendime hakimdim. Arkadaşlara şöyle bir bakıp işimin başına döndüm. O günden beri Tremala’yla hiç konuşmuyorum. O da zaten benimle konuşmuyor ve nedenini biliyor. Ancak bu duruma üzülmüyor mu üzülmüyor mu beni şu kadar ilgilendirmiyor. O nahoş olay, nasıl desem, çoktan unutuldu. Tremala eskiden gemilerle denize açılmış. Zaten kötü bir insan ve duruma bakılırsa yaptığı kötülüklerden mutluluk duyuyor. Ayrıca çok da eğitimsiz, bu yüzden de umurumda bile değil. Hem üçkâğıtçı hem de inanılmayacak kadar aptal: ne kadar da sıradan! Tremala’nın bana öğrettiği tek şey: insanın gelebilecek her türlü saldırıya ve rahatsızlığa hazırlıklı olması gerektiğidir.

Sık sık tek başıma sokaklarda dolaşmaya çıkıyorum ve çok vahşi olduğu izlenimi uyandıran bir hayatın içinde yaşadığımızı düşünüyorum. Nasıl bir itiş kakış, nasıl bir gürültü. Bağırış çağrışalar, sesler, tangırtılar, gümbürtüler. Ve her şey o kadar iç içe geçmiş halde ki. İnsanlar, çocuklar, genç kızlar, adamlar ve asil kadınlar arabaların tekerlekleri dibinde yürüyorlar. Kalabalığın içinde yaşlı adamlar, sakatlar ve başı örtülü insanlar da var. Sürekli yenilenen bir insan ve araç silsilesi. Tramvayın vagonları insan figürleriy-

le doldurulmuş kutulara benziyor. Otobüsler kocaman hantal bir böcek gibi hareket ediyor. Sonra bir de gözetleme kuleleri gibi görünen arabalar var. İnsanlar yüksek sürücü koltuğuna oturup yürüyen, zıplayan ne varsa altlarına alıp yollarına devam ediyorlar. Kalabalığın arasından yenileri çıkıyor, yaklaşıyor, geçiyor ve bu böyle hiç aralıksız devam ediyor. Atlar yürüyor. Hızlı geçen resmi arabaların açık camlarından kuştüleriyle süslenmiş güzel şapkalar görünüyor. Buraya Avrupa'nın dört yanından insan örnekleri gönderiliyor. Asilleri, düşkün ve acizlerin yanında görmek mümkün. Nereye gittiğini bilmediğiniz insanlar görüyorsunuz ve nereden geldiğini bilmedikleriniz alıyor onların yerini. İnsan nereden gelip nereye gittiklerini tahmin etmeye çalışıyor. Az da olsa çözebildiği zaman seviyor. Ve güneş hâlâ herkesi aydınlatıyor. Birinin burnuna, diğerinin ayakucuna vuruyor. Ayak uçları parıltılı ve algıları yanıltan bir şekilde eteğin altından çıkıyor. Köpekçikler saygın hanımefendilerin kucağında arabalarda geziyorlar. Göğüsler çıkıyor insanın karşına, elbiselere, kıyafetlere sıkışmış, dişil göğüsler. Bir sürü aptal sigara, o aptal adamların ağızlarında. Ve insanın aklına, akla hayale gelmeyen sokaklar, görünmez, yeni ve yeni olduğu kadar da insan kaynayan bölgeler geliyor. Akşamları saat altı ile sekiz arası caddelerin an kalabalık zamanıdır. Bu saatlerde toplumun en üst tabakası yürüyüşe çıkar. Peki, bu kalabalık arasında; bu renkli, bitmek bilmeyen insan seli arasında nedir insan? Bazen tüm bu renkli yüzler kızıl-la yumuşar; batan akşam güneşinin rengine boyanır. Peki ya hava kapalıysa ve yağmur varsa. O zaman benim de dahil olduğum bu insan kalabalığı hayal ürünü figürler gibi o tülün ardında kayboluruz; bir şey arar ve öyle görünüyor ki, asla güzel ve doğru bir şey bulamaz halde. Her şey zenginlik ve düşsel lüks ürünler peşinde. Çok hızlı yürüyorlar. Hayır, herkes otokontrol sahibi, ancak telaş, hırs, baskı ve huzur-

suzluk parlayan o arzulu gözlerden dışarı taşıyor. Sonra her şey yine sıcak öğle güneşine teslim oluyor. Her şey uyuyormuş gibi görünüyor; arabalar, atlar, tekerlekler, sesler... Ve insanlar öyle anlamsız bakıyorlar ki. Yıkılacakmış izlenimi uyandıran yüksek evler rüyaya dalmış gibi görünüyorlar. Genç kızlar ellerinde paketlerle o evlere doğru ilerliyorlar. İnsanın küfredesi geliyor. Geri döndüğümde Kraus oturduğu yerden benimle dalga geçiyor. Ona insanın biraz da dünyayı tanıması gerektiğini söylüyorum. “Dünyayı tanımak mı?” diyor bana, düşüncelere dalmış gibi görünüyor. Ve yüzüne küçümseyen bir gülümseme yerleşiyor.

Hans okula benden iki hafta sonra geldi. O gerçek bir çiftçi çocuğu. Hani şu Grimm masallarında rastlanan cinsten. Macklenburg’tan geliyor ve çiçekle karışık yeşil çimen, ahır ve de çiftlik kokuyor. Zayıf, kaba ve kemikli. Burun deliklerimi kapatmayı başarabildiğim zamanlarda hoşuma giden garip, samimi bir çiftçi aksanı var. Hayır, Hans koktuğu için değil. Ancak hassas burunları kapatmak gerekiyor; duyarlı, kültürlü, ince burunları. Ve inanın Hans’ı rahatsız etmek için değil. Tamamen istemdışı. O da bunun gibi şeylerin farkında bile değil zaten. Bu köylünün duyuları ve duyguları bunu fark etmek için fazla sağlıklı ve yalın. Bu çocuğa dikkatlice baktığınızda toprağı, onun üzerinden akan suları ya da kıvrımlarını görüyorsunuz. Fakat dikkatlice bakmanıza hiç gerek yok. Hans dikkatli bakışları davet eden bir çocuk değil. Onu umursamıyor değilim, kesinlikle ama nasıl söylesem, biraz uzak ve hafif. Ağır bir yükü olamadığından herkes onu hafife alıyor. Çünkü aksi takdirde duygulara seslenmiş olacaktı. Grimm masallarındaki çiftçi çocuğu. Köklü bir Alman yanı var. Hoş ve kendini daha ilk bakışta ele veren açık seçik bir yanı. Sevgi dolu, iyi bir arkadaş. Gelecekte durup

dinlenmeksizin çalışması gerekecek. Çalışıp çabalayacak ve talihsizliklerin farkına varmayacak. Güçlü ve kuvvetli. Çirkin de değil. Ayrıca; ben de kendime gülmeye başlayacağım: herkeste ve her şeyde küçük de olsa güzel bir yan buluyorum. Dostlarımı ve arkadaşlarımı seviyorum.

Ben doğuştan şehirli miyim? Evet, bu mümkün. Beni şaşırtmalarına ya da uyutmalarına hiç izin vermiyorum. Bende, aniden geliveren heyecan nöbetlerine rağmen buz gibi bir yan var. Altı günde bölgenin altını üstüne getirdim. Ayrıca çok küçük bir şehirde büyüdüm. Şehir havasını, şehrin dokusunu ana sütüyle beraber yudumladım. Henüz çocukken nalar atan içkili işçileri yıkıla yıkıla dolaşırken gördüm. O zamanlardan beri tabiat gözüme küçük ve gökyüzü kadar uzak gelir. Bu yüzden de tabiatsız yapabilirim. İnsan Tanrı'dan da vazgeçmeli midir? İyi, temiz ve yüce olanın sisler içinde bir yerde saklandığını bilmek; sessizce, buz gibi fakat buğulu bir içtenlikle onu yüceltmek, ona dua etmek; ben bunlara küçüklüğümden beri alışığım. Henüz çocukken bir gün bir sürü bıçak yarası almış bir fabrika işçisini duvar dibinde kanlar içinde yatarken görmüştüm. Başka bir seferinde ise, Ravac-holların dönemi; gençlerin kendi aralarında, yakında bizi de bombalayacaklarını konuştuğu bir dönemdi. Çok eski zamanlardı. Aslında ben bambaşka bir şeyden bahsedecektim; sınıf arkadaşım Peter'den, yani uzun Peter'den. Bu sulak yerde büyümüş arkadaşım çok şakacıydı. Böhmen yakınlarından, Teplitz'dendi ve hem Slavca hem de Almanca biliyordu. Babası polismiş. Peter bir iplikçinin yanında ticaret eğitimi almış. Sanırım orada hiçbir şeyden anlamayan, işe yaramaz ve güvenilmez biri gibi davranmış. Bana sorarsanız bu, çok da sevimli bir davranış. Gerektiğinde Lehçe ve Macarca da konuşabileceğini söylüyor. Ama burada ondan bu dilleri

konuşmasını talep eden olmadı. Ne kadar çok dil biliyor! Hiç şüphesiz ki Peter, on bir arkadaşımız arasında en şapşal ve sakarı. Fikirlerim belki önemsiz ama şunu söylemeliyim ki bu Peter'i benim gözümde yüceltıyor, çünkü aptalları çok seviyorum. Her şeyi anlamak isteyen, bilgi ve espriyle donanmış, burnu büyük insanlardan nefret ediyorum. Uyanık ve tecrübeli insanlar benim için tam bir kâbustur. Bu açıdan Peter ne kadar da iyi biri. Bu kadar uzun olması bile hoş. Ama en hoş olan ona sürekli bir centilmen olduğunu, asil ve zarif bir bahtsız olduğunu hatırlatan vicdanı. Ne kadar da komik bir şey. Her fırsatta başından geçen, bana kalırsa başından hiç geçmemiş maceralarını anlatıyor. Şu da bir gerçek ki Peter dünyanın en hoş, en zarif bastonuna sahip. Peter yollara düşüyor ve o kalabalık caddelerde bastonuyla yürüyüşler yapıyor. Bir seferinde ona F... Caddesi'nde rastladım. F... Caddesi şehir hayatının yaşandığı en büyüleyici yerdir. Daha ona yaklaşmadan el salladı, hafifçe başını eğdi ve bastonunu salladı. Sonra, ona yaklaştığımda endişeli bir baba gibi bana baktı. Neredeyse "Sen de mi buradasın? Jakob, Jakob buralar sana göre yerler değil" demek ister gibiydi. Sonra da sanki bu dünya üzerindeki en mühim insanlardan biriymiş, bir gazete editörüymüş de kaybedecek zamanı yokmuş gibi yanımdan ayrıldı. Sonrasında kafa ve şapka kalabalığının arasında kaybolan yuvarlak, aptal, hoş bir şapka gördüğümü hatırlıyorum. Hani derler ya; kalabalığın içinde kayboldu. Peter hiç ama hiçbir şey öğrenmiyor. Gerçi komik ama en çok da onun öğrenmeye ihtiyacı var. Öyle görünüyor ki onun burada, Benjamenta Enstitüsü'nde bulunmasının tek amacı o muhteşem aptallıklarıyla parlamak. Belki burada olduğundan çok daha fazla, hatırı sayılır ölçüde aptallaşacak. Bu aptallık neden kendini gerçekleştiremesin? Örneğin ben Peter'in hayatta bu kadarcık bile başarılı olmasına şaşıyorum. Gariptir ama bunu hak ettiğini düşünüyorum.

Evet, daha da ileri gidiyorum. Bana öyle geliyor ki, gelecekte Peter gibi bir patronum, müdürüm, efendim olacağını düşünüyorum ve bu öyle rahatlatıcı, öyle hoş bir şey ki. Çünkü böyle aptallar yükselmek, iyi yerlere gelmek, iyi yaşamak ve emir vermek için yaratılmıştır ve benim gibi yeterince zeki olanlar da sahip oldukları yetenekleri başkalarının hizmetinde geliştirmek, tüketmek durumundadır. Ben, ben alçak ve küçük bir şey olacağım. Bana bunu söyleten duygu mükemmel ve kesin bir gerçektir. Aman Tanrım, buna rağmen yeterince yaşama gücüm var mı? Neler oluyor bana? Sıklıkla kendimden korktuğum olur ama uzun sürmez. Hayır, hayır, kendime güveniyorum. Ama bu da garip değil mi? Sınıf arkadaşım Fuchs'u tanımlamak için söyleyebileceğim tek bir sözcük var; eğri ve yamuk. Fuchs beceriksiz bir takla gibi konuşur ve oyun hamurundan yoğrulmuş bir insan müsveddesi gibi davranır. Her şeyi o kadar itici ki; bu yüzden akılda tutmaya bile değmez. Fuchs hakkında bir şeyler bilmek çok gereksiz; kaba, rahatsız edici bir fazlalık. İnsan böyle bir haydudu ancak yok saymak için tanır. Fakat insan bir şeyi küçümsemek istemediğinden, o şeyi unuttur ya da görmezden gelir. Bir "şey". Evet, o tam anlamıyla bir "şey". Aman Tanrım bugün ne kadar da kötü şeyler söylüyorum değil mi? Bu yüzden neredeyse kendimden nefret edeceğim. Neyse, güzel şeylerden bahsedelim. Bay Benjamenta'yı artık nadiren görüyorum. Bazen müdür odasına girip yerlere kadar eğilerek kendisini selamladıktan sonra: "İyi günler Müdür Bey" dedikten sonra o imparator müsveddesinden dışarıya çıkmak için izin istiyorum. "Otobiyografini yazdın mı bakayım?" diye soruyor. Ben de; "Henüz değil. Fakat yazacağım" diye yanıt veriyorum. Bay Benjamenta oturduğu yerden kalkıp benim yanıma geliyor ve yumruğunu neredeyse burnuma dayıyor. "Vaktinde dön tamam mı evlat? Yoksa neler olur bilirsin." Ne demek istediğini anlar, tekrar selam vererek odadan çıkarım. Çok ga-

rip, şiddet uygulayanları kızdırmayı ne kadar seviyorum. Acaba Bay Benjamenta tarafından cezalandırılmak için mi çabalıyorum? Yoksa içimde haylaz güdüler mi taşıyorum. Her şey ama her şey mümkün. En kallesçe, en ahlaksızca olan bile. Şimdilik yeter, yakında şu otobiyografimi de yazacağım. Bay Benjamenta'yı oldukça hoş buluyorum. Harika kahverengi bir bıyığı var, değil mi? Harika kahverengi bir bıyık mı? Aptalın tekiyim. Hayır, müdürümüzün hiç de iyi, güzel bir yanı yok. Onu güzel yapan hatta tanrılaştıran geleceğimizin onun ellerinde olması. Gerçek insanlar ve adamlar asla görsel anlamda güzel olmazlar. Gerçekten güzel bir bıyığı olan adamlar ya opera sanatçılarıdır ya da herhangi bir dükkânda yüksek maaşla çalışan bölüm şefleri. Her neyse, istisna da olsa yeteneklerle bezenmiş güzel erkekler de vardır. Bay Benjamenta'nın yüzü ve (çoktan yakında tanıma fırsatı bulduğum) elleri budaklanmış; zamanın herhangi acımasız bir döneminde balta darbelerine direnmiş köklere benziyor. Asil ve zeki bir kadın olsaydım eğer, mutlaka ama mutlaka zavallı gibi görünen enstitü müdürlerine iltifatlar ederdim. Fakat sanırım Bay Benjamenta dünya adı verilen toplumla pek iletişim halinde değil. Her zaman evinde oturuyor. Şüphesiz bir şeylerden saklanıyor. Kendini "yalnızlık" ta saklıyor. Evet, bu asil ve akıllı adam hayatının sonuna kadar korkunç bir yalnızlık içinde yaşayacak. Geçmişte muhakkak bir şeyler bu adamı derinden etkilemiş, belki de yaralamıştır. Kim bilir? Benjamenta Enstitüsü'nden bir öğrenci bu konuda ne bilebilir ki? En azından ben hâlâ araştırıyorum konuyu. Sadece araştırmak için, hiçbir başka amaç için değil, sık sık müdür odasına girip "Dışarıya çıkabilir miyim Müdür Bey?" gibi saçma sapan sorular soruyorum. Bu adam bana kendini sevdirdi, onunla ilgileniyorum. Hoca Hanım da çok ilgimi çekiyor. Ve işte tam da bu yüzden; tüm bu gizemli şeylerden bir şey çıkarmak için kızdırıyorum Müdür Bey'i, farkında olma-

dan ağzından bir şeyler alabilirim diye. Bana vursa ne kaybederim ki? Bilgi edinme isteğim artık bir tutku halini aldı. Bu esrarengiz adamın bana olan kızgınlığının verdiği acı, benim yanımda dilinin çözülmesine olan isteğimin yanında hiç kalır. Bunu öyle çok istiyorum ki –muhteşem, muhteşem– bu tür insanların güvenini kazanmış olmak. Daha zamanı var, fakat sanırım sonunda Benjamenta’ların gizemini öğrenmeyi başaracağım. Gizemlerin dayanılmaz bir sihri olduğu düşünülür hep. Dile gelmeyen güzellikte bir yanları vardır. Kim bilir, kim bilir. Ah!..

Büyük şehrin gürültüsünü ve bu hareketli kalabalığı seviyorum. Hiç durmaksızın süre giden hareket belli bir ahlaki gerekli kılıyor. Örneğin bir hırsız alalım; bu hareket halindeki insanları görünce ister istemez kendisinin nasıl bir dolandırıcı olduğunun farkına varmalı. Mutlu, enerjik yapısı bozulmuş, yıkılmış kişiliğinde iyileştirmeler yapmasına sebep olabilir bu. Yaratıcı bütün güçleri görebildiğinde, kendini beğenmiş palavracı belki biraz daha alçakgönüllü ve düşünceli olur ve pek çok insanın yumuşak başlılığı dikkatini çektiğinde o gösteriş meraklısı muhtemelen kibir ve burnu büyüklük içinde nasıl da aptalca ve kasım kasım kasılarak hava atan korkunç bir mahluk olduğunu düşünebilir. Büyük şehir insanı eğitir, geliştirir. Bunu da örneklerle yapar. Hem de öyle kuru kuru kitaplardan alınmış eğitici sözlerle değil. Profesör benzeri bir şey yok. İnsanın hoşuna giden de bu, çünkü yığınlar halindeki bilginin yüceliği insanı yüreklendiriyor. Ayrıca burada o insanı ileri götüren, destekleyen, yardım eden o kadar çok şey var ki. Hepsini saymak neredeyse imkânsız. Zarif, güzel, canlı bir şekilde konuşmak ne kadar zor. İnsan bu mütevazı hayata minnet duyuyor. İnsanın ne zaman acelesi olsa, ne zaman koştursa o zaman biraz minnet

duyuyor. Zamanı bol olanlar onun ne kadar değerli olduğunu bilmiyorlar, işte bunlar hakiki, aptal nankörler. Şehirlerde ayak işine bakan çocuklar bile zamanın ne kadar kıymetli olduğunu hissediyor. Gazeteci çocuklar ise vakitlerini boşa harcamak istemiyor. Ve sonra da hayal kadar, resimlerdeki kadar güzel ve şiir gibi olan!.. İnsanlar hareket ediyor ve birbirlerinin yanından geçip gidiyorlar. Bunun bir anlamı var, uyandırıyor, ruhu daha canlı bir enerjiye dönüştürüyor. Duruyor olmama rağmen kafamdan ve önünden yüzlerce insan geçiyor. Bu bile insana nasıl savsaklayıcı olduğunu ne kadar tembel olduğunu çok açık bir şekilde göstermeye yetiyor. Burada herkesin acelesi var, çünkü insanlar her an çabalayıp bir şeylere ulaşmak üzere ilerlemenin ne kadar güzel olduğunu düşünüyorlar. Hayatın hızlı bir ritmi var. Yaralar derinleşir ve ağrılar ağırlaşır, çünkü burada sevinç her yerdekinden fazla ve uzun sürelidir. Sevinçli kişiler, zorlukla ve alınlarının teriyle bu sevinci hak etmiş gibiler. Sonrasında ise bahçeler, narin çitlerin ardında İngiliz parklarına benzeyen gizli köşeler gibi sessiz ve yitik uzanıyorlar. Onların yanı başında ise sanki hayatta doğa ya da düşler yokmuşçasına trafik hareketli bir şekilde akıyor. Tramvaylar titreyen köprülerin üzerinden geçiyor. Geceleri masallardaki kadar zengin ve gösterişli vitrinler ışıldıyor ve insan kalabalıkları bu çekici endüstri zenginliğinin etrafında dolaşıp duruyor. Evet, tüm bunlar benim için güzel ve büyük şeyler. Eğer karmaşanın, kalabalığın içindeyseniz kazanırsınız. Tam anlamıyla ve acele etmeden tüm bu hareketli karmaşanın içinde yaşama çabasında olanların bacaklarında, kollarında ve göğsünde güzel bir his oluyor. Bu çok şiirsel. Bayan Benjamenta bu yazdıklarımı okusaydı beni haklı olarak azarlardı. Kraus'tan bahsetmeme gerek bile yok. O, şehir ve taşra arasında pek ayırım yapmıyor. Onun dikkatini çeken şeyler; birincisi insanlar, ikincisi sorumluluklar, üçüncü ve hepsinden de

önemlisi annesine göndermeyi düşündüğü birikimleridir. Kraus ailesine her zaman mektup yazar. Sade ve tamamen insancıl bir eğitimden geçmiştir. Tüm o gülünç, ısıltılı vaatleriyle şehirlerin karşı konulmazlığı ona çekici gelmiyor. Ne kadar da dürüst, müşfik ve sağlam bir ruh.

Fotoğraflarım nihayet çıktı. İyi çekilmiş bu fotoğrafta dünyaya öyle enerjik bir bakışım var ki. Kraus beni kızdırmak için Yahudi'ye benzediğimi söylüyor. Sonunda nihayet biraz da olsa gülüyor. "Kraus" diye sesleniyorum "lütfen şunu unutma ki Yahudiler de insan". Yahudilerin değeri ve değersizliği üzerine konuşuyoruz ve bu konuyu enine boyuna tartışıyoruz. Kraus'un düşünceleri beni şaşırtıyor. "Yahudiler'in çok parası var" diyor. Bunun üzerine ben de başımı sallıyorum. Ben de aynı fikirdeyim. "Para insanları Yahudileştiriyor" diyorum ve ekliyorum; "Fakir Yahudi, Yahudi değildir. Zengin Hristiyanlar ise, lanet olsun ki, en kötü Yahudi işte asıl onlardır". Söylediklerimi olumlamak için başını sallıyor. Nihayet, sonunda bir kez de olsa aynı fikri paylaşıyoruz. Fakat Kraus tekrar sinirleniyor ve çok ciddi bir tavırla konuşmaya başlıyor: "Çok konuşma. Nerden çıktı şimdi bu Yahudiler ve Hristiyanlar meselesi? Böyle bir şey yok. Akli başında insanlar ve savruk insanlar vardır. Hepsi bu. Sen ne düşünüyorsun Jakob? Sen hangilerindensin? İşte asıl tam da bu noktada konuşma derinleşiyor. Kraus'un benimle konuşmaktan hoşlandığını biliyorum. O güzel, ince ruh. Ne var ki bunu kabullenmek istemiyor. Ah kolay kolay itirafta bulunamayan insanları nasıl da seviyorum. Kraus kişilik sahibi biri. Bunu çok net bir şekilde hissedersiniz. Otobiyografimi yazdım fakat sonra yırtıp attım. Bayan Benjamenta beni geçenlerde daha dikkatli ve itaatkâr olmam konusunda ikaz etti. Dikkat ve itaatin ne demek olduğunu çok iyi biliyorum ve ne var ki: gözümden ka-

çıyorlar. Erdemli fikirler içindeyim fakat iş erdemli olmaya geldiğinde, o zaman nasılım? Değil mi ya, evet, o zaman işler değişiyor. İşte o zaman insan reddediyor, insanın canı sıkılıyor. Ayrıca ben kabayım da. Konu Hoca Hanım'dan önce koşturarak saygı dolu bir şekilde kapıları açmak olduğunda centilmenlik ve kibarlığa bayılıyorum. Peki ya böyle zamanlarda kim masa başında kütük gibi oturuyor. Yerinden ok gibi fırlayıp da nezaketini kanıtlayan kim oluyor? Aptal Kraus. Kraus tam anlamıyla bir şövalye. Aslında tam bir Ortaçağ adamı. Yazık ki on ikinci yüzyılı yakalayamamış. Kraus, bağlılık, hizmet ve gönüllü yardımseverliğin ta kendisi. Kadınlar hakkında hiçbir fikri yok, onlara sadece önem veriyor. Hoca Hanım'ın yere düşürdüğü eşyaları kim eğilip alıyor ve hızla ona geri veriyor? Görev için canını dişine takan kim? Alışverişten dönerken Hoca Hanım'ın paketlerini kim taşıyor? Peki ya kimse kendisini görevlendirmedeği halde merdivenleri ve mutfakı temizleyen kim? Tüm bunları bir teşekkür bile beklemeden yapan kim? Kendisiyle bu denli barışık olan genç kim? Bu gencin adı ne? Ah, ben elbette biliyorum. Bazen şu Kraus beni bir dövse diyorum. Ama onun gibi bir insan nasıl dayak atsın ki? Kraus sadece güzel ve iyi olanı yapmak istiyor. İnan ki abartmış değilim. Asla kötü emelleri yoktur. Gözleri ürktecek kadar iyi bakıyor. Hile, yalan ve kibirle donatılmış; hile, yalan ve kibir üzerinde dönen şu dünyada Kraus gibi bir insan nasıl yaşar? İnsan Kraus'a baktığında ister istemez alçakgönüllülüğün dünya üzerinde nasıl da kurtarılamayacak derecede kaybolduğunu görüyor.

Saatimi tütün alabilmek için sattım. Saatsiz yaşayabilirim ama tütünsüz asla. Bu rezil bir şey biliyorum ama mecburi. Biraz para bulmalıyım yoksa yakında elbiselerim eskisi kadar temiz olamayacak. Gömlek yakalarımın temiz olması benim

için bir zorunluluk. Bir insanın mutluluğu hem bu tür şeylere bağlıdır hem de değildir. Mutluluk mu? Hayır. Fakat insan düzgün olmalı. Temizlik zaten kendi başına mutluluktur. Zırvahıyorum. Özlü sözlerden nefret ediyorum. Hoca Hanım bugün ağladı. Nedeni neydi? Dersin ortasında gözlerinden yaşlar boşanıverdi. Beni öyle derinden etkiledi ki. Her neyse ben yine gözümü açık tutayım. Sesi soluğu çıkmayan şeyleri araştırmayı seviyorum. Dikkatli oluyorum. Dikkat etmek hayatı güzelleştiriyor. Dikkat etmeksizin yaşanmaz. Anlaşılan Bayan Benjamenta'nın bir sorunu var ve bu sorun oldukça büyük bir sorun olmalı, çünkü öğretmenimiz kendi üzerindeki kontrolünü bu şekilde kaybetmezdi. Elime para geçmeli. Ayrıca otobiyografimi şimdi yazdım. Tam da aşağıdaki gibi oldu.

Otobiyografi

Şu şu tarihte namuslu bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen, şuralarda yetişmiş ve Benjamenta Enstitüsü'nde birilerinin hizmetinde görev almak gayesiyle lüzumlu bilgiler edinmek için öğrenci olarak bulunan Jakob von Gunten tarafından kaleme alınmıştır. Bahsi geçen kişinin yaşamdan bir beklentisi yoktur. Derlenip toparlanmanın ne demek olduğunu öğrenmesi için kendisine katı davranılmasını istemektedir. Jakob von Gunten, boyunu aşan sözler vermek istemez, fakat uslu ve dürüst davranmaya çalışacaktır. Von Guntenların soyu eskilere dayanır. Çok eski zamanlarda savaşçıymışlar fakat savaş bittiğinden bu yana diplomasi ve ticaretle uğraşmaktalar. Ailenin en küçüğü, bu rapora da konu olan kişi, tüm kibirli geleneklerden tamamen kopmaya karar vermiştir. Nesilden nesle geçen ailevi, asil kurallar tarafından değil, hayat tarafından eğitilmek istenmektedir. Bunların yanı sıra doğuştan gelen tabiatını yadsıması mümkün olmadığı için kendisiyle gurur duymaktadır. Fakat onun gurur derken kastettiği şey çok farklıdır; belirli ölçülerde içinde yaşadığı dönemin özelliklerini taşır. Kendisinin modern biri olduğunu, üstlendiği görevleri az çok başarıyla yerine getiren biri olduğunu, beceriksiz ve aptal olmadığını sanıyor. Aslında yalan söylüyor. Bunları sanmakla kalmıyor bunu iddia ediyor ve biliyor. Öyle de dik kafalı biri ki. İçinde az da olsa atalarının yabanıl ruhunu taşıyor. Ters davranışlarda bulunduğu anda öncelikle ikaz edilmesi gerektiğini

düşünüyor, bu ikazın bir işe yaramaması halinde ise sonrası için elbet yarayacağına inanıyor. Diğer durumlarda insanlar ona nasıl davranılması gerektiğini bilmeliler. Bu biyografiyi kaleme alan kişi her duruma ayak uydurabileceğini savunuyor, bu nedenle de kendisine verilecek görevin ne olduğunun pek de önemi yok. Onun gözünde, evde boş boş ve tedirgin bir şekilde oturmak yerine, kendisine verilen her işi itina ile yapmak, işte asıl büyük onur budur. Von Guntenlar aylak aylak oturmaz. Eğer bu otobiyografiye konu olan itaatkâr kişinin ataları şövalye kılıcını taşımışlarsa, nesillerini devam ettiren kuşak da geleneği devam ettirecek ve bir işe yaramak arzusuyla yanıp tutuşacaktır. Alçakgönüllülüğü sınır tanımaz. Cesareti övüldüğünde ise, hizmet tutkusu alçakgönüllülüğüyle atbaşı gider. Bahsi geçen kişi pek saygıdeğer tarih öğretmenini, Bay Doktor Merz'i dövmüştü. Bu olay onu üzmüştü. Bugün bunları özlüyor; kibir ve büyük görevlerin acımasız yükü karşısında ezilebilmek için belki kendisini hâlâ da yüreklendiren burnu büyüklük. Sessiz biridir ve asla sır vermez. Ne Tanrı'nın göklerdeki cennetine ne de cehenneme inanır. Kendisini yanında çalıştıran kişinin memnuniyeti onun cenneti, tam aksi ise cehennemi olacaktır, fakat kendisinden ve onun çıkaracağı işlerden memnun kalınacağına kesinlikle inanıyor. Bu güçlü inanç da ona kendisi olma gücünü veriyor.

Jakob von Gunten

Otobiyografimi Müdür Bey'e ilettim. Ve sanırım okudu da, hatta iki defa okumuş da olabilir. Öyle görünüyor ki yazdıklarımı beğenmiş çünkü dudaklarına ışıltılı gülümsemeye benzer bir şey yerleşti. Elbette adamımı çok iyi izledim. Az da olsa gülümsedi bu bir gerçek ve öyle de kalacak. Nihayet insancıl bir şeyin işaretini gördüm. Ellerini öpmek istediğiniz insanların gayet basit dostane tavırlar göstermelerini

sağlamak için daha ne tür girişimlerde bulunmalı acaba insan. Bilerek ve isteyerek yaşam öykümü bu kadar gururlu ve küstahça yazdım: “Oku şunu. Nasıl? Bunu suratıma fırlatmaya utanmıyor musun?” İşte tam anlamıyla böyle düşünüyordum. Ve tam da o sırada gayet zeki ve nazik bir şekilde gülümsedi, hani şu, ne yazık ki kimseye duymadığım kadar saygı duyduğum zeki ve nazik müdürümüz. Ve farkına vardım. Savaş öncesi çatışma kazanılmıştı. Bugün en az bir haylazlık daha yapmalıyım. Yoksa mutluluktan ölebilir, gülmekten katılabilirim. Fakat Bayan Benjamenta ağlıyor. Bu da nedir? Ben neden bu kadar mutluyum? Deli miyim neyim?

Bazılarını huzursuz edecek bir şeyden bahsetmeliyim şimdi. Ne olursa olsun anlatacaklarım tamamen gerçek. Erkek kardeşlerimden biri, bana kalırsa çok da iyi bir insan olan Johann, bu koskocaman şehirde yaşamakta. Hayli tanınmış bir sanatçıdır. Kendisini ziyaret etmediğim için son dönemlerde neler yaptığını bilmiyorum. Onu ziyaret etmeyeceğim. Tesadüf eseri yolda karşılaşırsak ve o da beni tanıyıp yanıma yanaşacak olursa, o zaman bana uzattığı eli kardeşçe sıkarım. Fakat böylesi bir karşılaşma için gereken koşulları asla ama asla hazırlayacak değilim. Ben neyim? O ne? Benjamenta Enstitüsü öğrencisi olmanın ne demek olduğunu çok iyi biliyorum. Bu gayet açık ve net. Böyle bir genç tam anlamıyla yusuvarlak bir sıfırdan başka bir şey değil. Fakat şu sıralar kardeşimin ne olduğunu bilemiyorum tabii. Belki onun çevresi nazik, eğitilmiş insanlarla doludur. Ve kim bilir nasıl bir resmiyet vardır aralarında. Resmiyete saygım sonsuz olduğu için kardeşimi arayıp sormuyorum, yüzünde zoraki bir gülümsemeyle karşıma bakımlı bir adamın çıkması ihtimali yüksek olduğu için. Johann von Gunten’ı eskiden beri tanıyorum. O da benim ve tüm diğer von Guntenlar gibi soğuk ve

kurnazdır. Gerçi benden daha büyük ve aralarında yaş farkı olan insanlar ve kardeşler arasında aşılmaz sınırlar vardır. Ne olursa olsun bana ders vermeye kalkışmasına müsaade etmeyeceğim. Benim asıl yapmasından korktuğum şey de bu zaten; yüz yüze geldiğimizde eğer beni böyle garip ve değersiz biri olarak karşısında görürse o yüksek mevkideki kardeşim bulunduğu yerden düşük mevkideki pozisyonumu bana hissettirmek hevesiyle tutuşacaktır. Ben ise buna kesinlikle dayanamayacağım ve sonradan sonraya çok üzülecek olsam da Guntenlar'a özgü o kibri takınarak kesinlikle kabalaşacağım. Hayır. Yüz bin kere hayır. Ne? Benimle aynı kandan olan kardeşimden sadaka mı alacağım? Çok üzgünüm. Bu mümkün değil. Ağabeyimin çok nazık biri olduğunu, dünyanın en iyi sigarasını kullandığını ve burjuva rahatlığının yaşadığında, halısında uzanmış olduğunu hayal ediyorum. Peki neden? Evet, içimde burjuva olmayan, öyle asilere karşı duran bir yan var ve kim bilir belki benim ağabeyim de en güzel, en görkemli dünya refahının tam ortasında yaşıyor. Anlaşılmıştır. Birbirimizi kesinlikle görmeyeceğiz, belki sonsuza dek. Hem çok gerekli de değil. Gerekli değil mi? Peki, bu konuyu burada kapatıyorum. Kaz kafalı, ağırbaşlı bir öğretmen gibi "biz" deyip duruyorum. Ağabeyimin çevresinde muhakkak en iyi en seçkin salon davranışları sergileniyordur. Merci. Oo, teşekkür ederim. Oralarda kadınlar kapılardan başlarını uzatıp sulu bir şekilde "Aa yine kim geldi? Nasıl? Belki de bir dilencidir" derler. Yok, böyle bir karşılama için sonsuz teşekkürler. Ben merhamet gösterilmeyecek kadar iyiyim. Odalarda güzel kokulu çiçekler! Oo odada çiçek sevmem. Ve rahat dünya insanları? İğrenç. Evet, ağabeyimi görmeyi çok isterdim. Ama eğer onu şöyle parıltılar ve refah içinde görürsem: bu görüşlerim kaybolur, sadece ve sadece mutluluk yalanı söylerim o da aynı şekilde. Öyleyse onu görmesem daha iyi olacak.

Biz öğrenciler derslerde gözlerimizi dahi kırpmadan, hareketsiz dimdik bakıyoruz. Öyle ki sanırım burnumuzu silmeye bile kalkışamayız. Eller ders süresince diz üstünde durur ve görünmezler. Eller, insan kibrinin ve açgözlülüğünün beş parmaklı kanıtıdır, bu yüzden de masa altında güzelce gizlenmelidirler. Biz öğrencilerin burunları da tinsel açıdan büyük ölçüde birbirlerine benziyor. Yaşam karmaşasının parıltılı bir görüntüye sahip olduğu yerde az ya da çok hepsi hafifçe kalkma eğilimindedir. Öğrencilerin burunları küt ve temiz görünmelidir, her şeyi gözetken kurallar bunu gerektirmektedir. Gerçekte koku almamıza yarayan organlarımız gösterişsizdir ve sade bir biçimde kıvrılmışlardır. Tıpkı keskin bir bıçakla kesilmiş gibidirler. Gözlerimiz zaten dalgın dalgın boşluğa bakmaktadır. Bu da kural gereğidir. Aslında insanların hiç gözleri olmamalıydı, çünkü gözler yaramaz ve meraklı olur. Hemen hemen tüm sağlıklı bakış açılarına göre hınzırılık da, merak da lanetlenesi şeylerdir. Biz öğrencilerin kulakları oldukça hoştur. Dinlemeye pek kalkışmazlar. Dikkatle dinlemek için fazla yoğunurlar. Sanki biri tarafından aniden tutulup çekileceklermişcesine biraz titrerler. Bu tür bir korkuya dayanmak zorunda oldukları için acıyorum onlara. Herhangi bir çağrı duyduklarında ya da bir emir, çalınan ya da öylesine dokunulan bir harpın telleri gibi tir tir titremeye başlıyorlar. Öğrencilerin kulaklarının arada sırada uyuduğu bile olur. Peki, o zamanlarda nasıl uyandırılıyorlar! Orası bir eğlence. Ancak en terbiyeli yerimiz ağızımız, tam bir köle gibi itaatkârdır ve sımsıkı kapanmıştır. Doğru olan şudur ki; açık bir ağız, büyük olasılıkla sahibinin düşüncelerinin dikkat bahçesinden uzak diyarlarda dolaştığının en güzel göstergesidir. Sımsıkı kapanmış bir ağız ise, sonuna kadar açılmış, sipsivri kulaklara işaret eder, bu yüzden de aşağıdaki tahta panjurların ardındaki kapılar sürgülü durur. Açık bir ağız tam anlamıyla düşük bir çene demek-

tir, bunu hepimiz çok iyi biliriz. Dudaklar parlamamalı ve de o rahat doğal hallerinde durmamalıdır. Enerjik bir alçak gönüllülükle ve beklenti ile sımsıkı kapatılmalıdır. Biz tüm öğrenciler de kuralların gerektirdiği şekilde davranarak dudaklarımıza çok sert ve de kötü davranıyoruz, bu nedenle de emirler yağdıran bir çavuş kadar sert görünüyoruz. Bir çavuş emrindeki askerlerin yüz hatlarının da kendisinininki kadar katı ve sert olmasını ister. Bu tam ona göre, çünkü normalde eğlenceli bir kişiliğe sahiptir. Ciddiyim: emirlere uyanlar çoğunlukla emir verenlere benzerler. Bir uşak efendisinin taktığı maskesini ve davranış biçimlerini sadık bir şekilde tekrarlar. Bizim asil hanımefendimiz hiç de böyle biri değil, tam aksine çok sık gülümsüyor. Evet, bazen biz ita-atkâr insan evlatlarına gülümsemekte bir sakınca görmezdi. Fakat bizlerden sessiz kalmamızı ve yüz ifadelerimizi değiştirmeksizin onun gülüşüne seyirci kalmamızı isterdi. Biz de istediğini yapar sanki onun o tatlı gülüşünü görmezden geldik. Ne kadar da acayip yaratıklarız biz. Saçlarımız her zaman temiz, güzelce taranmış ve fırçalanmıştır. Hepimizin saçları tam ortadan ayrılmıştır, simsiyah ya da sapsarı yerküreyi ikiye ayıran bir kanal gibi. Böyle yapılmalıydı. Saçlarımız da kurallara uygun olarak ayrılmalıydı. Bu yüzden; saçlarımızı kusursuzca taranıp, aynı kusursuzlukla ayırdığımız için birbirimize benziyorduk. Düşünsenize, bir yazar bizim ne kadar muhteşem ve benzersiz olduğumuzu görmek için okulumuzu ziyaret etseydi ne komik olurdu. Bu yazar beyefendinin evinde oturması daha akıllıca olacaktır. Bunlar tahsil görmek, resim yapmak ve görüşler edinmek isteyen gösteriş meraklılarıdır. İnsan sadece yaşamalıdır, böylece hayata dair fikirler kendiliğinden edinilecektir. Bizim Hoca Hanım bizleri kar kış demeden ziyaret eden o avare gazeteciye öyle bir çıkışır ki bu soğuk karşılama karşısında adam olduğu yerde yığılıp kalır. Sonrasında ise otoriter davran-

mayı seven Hoca Hanım bize “gidin de şu adamın kalkmasına yardımcı olun” der. Biz de Benjamenta Enstitüsü öğrencileri olarak beklenmeyen bu ziyaretçiye kapının nerede olduğunu gösteririz. Ve böylece meraklı yazar parçası gözden kaybolur. Hayır, bunlar tamamen hayal. Buraya hep bizleri işe alacak olan efendiler ziyaret eder, kulak arkasında kuştüyünden kalemler taşıyanlar değil.

Bizim enstitüde ya hiç öğretmen yok; ya hepsi hâlâ uykuda; ya da işlerini güçlerini unutmuş gibiler. Maaşlarını alamadıkları için grev yapıyor olamazlar mı? Aklıma bu zavallı uyutulmuşlar ve akılsızlar geldiğinde garip duygulara kapılıyorum. Orada öylece oturuyorlar veya yaşlılar için özel olarak hazırlanmış odaların duvarlarına yaslanıp vakit geçiriyorlar. İşte Bay Wachli, güya kendisi tabiatbilim öğretmenimiz oluyor. Uykuda bile ağzından piposu düşmüyor. Yazık, belki arıcılık yapsa çok daha iyi olurdu. Kafası ne kadar da kırmızı, elleri, o yaşlı ve yumuşak elleri ne kadar da tombik. İşte şu yanındaki de çok saygıdeğer Fransızca öğretmenimiz Bay Blösch değil mi? Aa evet, gerçekten de o. Uyuklarken bile yalan söyler, berbat bir yalancıdır. Dersleri de bir yalan ve kâğıttan bir maskeydi. Ne kadar da solgun ve kızgın görünüyor! Çirkin bir yüzü, sert dudakları, kaba acımasız tavırları vardır: “Blösch, uyuyor musun?” Bay Bölsch duymaz. Aslında iğrenç biridir. Peki ya oradaki kim? Bay Papaz Strecker mi? Uzun boylu, zayıf din kültürü öğretmenimiz olan Bay Papaz Strecker mi? Aman Tanrım evet, ta kendisi. “Uyuyor musunuz Bay Papaz? Öyleyse uyumaya devam edin. Uyumanızda bir mahsur yok. Din kültürü dersi vermekle zaten vakit kaybediyorsunuz. Görüyor musunuz, din bugünler de pek de mühim değil. Uyku, sizin tüm o din dediğiniz şeyden çok daha ruhani. İnsan uyuduğunda Tanrı’ya belki çok daha yakın. Siz ne

dersiniz?” Duymuyor. Başka bir kapı çalmalıyım. Ya bu, orada rahat bir şekilde duran da kim? Merz; bizlere Roma tarihini öğreten Doktor Merz değil mi? Evet o. Kendisini sivri bıyığından tanıdım. “Sanırım bana kırgınsınız Bay Merz. Şimdi uyumanıza bakın ve aramızda geçen o tatsız olayları unutun, sivri bıyıklarınızın altından sövüp saymaktan vazgeçin. Ayrıca uyumakla iyi ediyorsunuz. Uzun zamandan beri dünya tarih etrafında değil para etrafında döner oldu. Anlattığınız tüm o eski kahramanlık erdemlerinin, yakında sizin de fark edeceğiniz üzere, pek bir önemi kalmadı. Size bana edindirdiğiniz muhteşem izlenimlerden dolayı teşekkür borçluyum. Rahat uyuyun.” Ne var ki tam da bu noktada Bay von Bergen, çocuk işkencecisi von Bergen, yatışmış görünüyordu. Uyuyormuş gibi yapıyordu ve tanrısal bir bağlılıkla konuşuyordu: “Eller” Ya da emir veriyordu: “Çark et” sonra da en büyük zevki zavallı çocukların arka bölgelerine lületaşından yapılmış sopasıyla vurmaktı. Çok zeki bir Parisli imajı, ne var ki berbat. Oradaki de kim? Bur mu? Öğretmen Bur mu? “Sizi gördüğüme çok sevindim.” Bur kıtamızın en muhteşem matematikçisidir. Benjamenta Enstitüsü için fazla özgür düşünür ve derin bir adamdır. Kraus ve diğerleri ona uygun öğrenciler değiller. Onlar için fazla mükemmel ve talepleri yüksektir. Burada, enstitüde, böyle yüksek koşullara yer yoktur. Fakat ben memleketimdeki öğretmenlerimi düşünüyorum. Orada fazlasıyla bilgi vardı. Burada bambaşka bir şey var. Biz öğrencilere burada farklı şeyler öğretiyorlar.

Yakın zamanda bir işe başlayabilecek miyim? Umarım. Bana kalırsa fotoğraflarım ve başvurum gayet iyi bir izlenim uyandırıyor. Geçenlerde Schlinski'yle birinci sınıf bir müzikli cafeye gittik. Schlinski'nin tüm vücudu çekingenlikten zangır zangır titriyordu. Ben ise neredeyse onun babası gibi davranı-

yordum. Garson bizi tepeden tırnağa süzdükten sonra oturacak bir yer gösterdi. Ancak ben çok sert bir tavırdaki bize hemen hizmet etmesini söyleyince hemen kibarlaştı ve zarif kesimli kadehlerde açık renkteki biralarmızı getirdi. Ahh insan doğru dürüst davranmalı. Göğsünü kabartarak gezmesini bilene paşa gibi davranırlar. Olaylara hâkim olmayı öğrenmelidir insan. Ben, sanki bir şeylere kızmışım, yok hayır, sadece şaşırmışım gibi, başım yukarıda gezmeyi iyi bilirim. Etrafıma, “bu da ne? Ne dediniz? Bunların hepsi de deli mi ne?” der gibi bakarım. Bu işe yarıyor. Tanrıya şükür ki Benjamenta Enstitüsü’nde ben de bir duruş edindim. Bazen bana dünyayla ve dünya üzerindeki her şeyle gönlümce oynayabilecek gücü elimde tutuyormuşum gibi geliyor. Hatta kadınların o tatlı karakterlerini de iyi anlıyorum. Muhabbetleri hoşuma gidiyor ve o hafif hareketleri ve konuşmaları da. Eğer onları anlamıyorsanız, bardağı dudaklarına yaklaştırdıklarında, ya da eteklerini toparladıklarında hiç anlayamazsınız. Ruhları, o tatlı çizimleri yüksek ökçeleriyle beraber hareket ediyor ve gülüşleri de onlara eşlik ediyor: aptalca bir alışkanlık ve dünya tarihinden bir parça. Kibirleri ve kıt akılları muhteşem; klasik eserlerden bile daha göz kamaştırıcı. Ahlaksızlıkları, genelde dünya üzerindeki en ahlaklı şeydir. Peki ya gerçekten kızar ve sinirlenirlerse? Sinirlenmeyi bir tek kadınlar bilir. Fakat hişt susalım. Anneme şükran borçluyum. Onun kızdığı anların anısı benim için ne kadar kutsal. Hişt. Sessiz ol. Bir Benjamenta Enstitüsü öğrencisi tüm bunları nereden bilecek?

Kendime engel olamadım ve müdür odasına gittim, her zamanki gibi yerlere kadar eğilerek Müdür Bey’i selamladım sonra da Bay Benjamenta’ya şunları söyledim: “Ellerim, kollarım ve bacaklarım var Bay Benjamenta ve çalışmak istiyorum. Bu nedenle de sizden bana bir iş ve para kazanabileceğim bir

kaynak bulmanızı rica ediyorum. Birçok bağlantınız var, bunu biliyorum. Sizi en elit beyefendiler; mantolarının manşetlerinde taşlar bulunan insanlar; en keskin kılıçlarla dolaşan resmi görevliler; elbiselerinin etekleri dalgalar gibi hışırdayan bayanlar; büyük varlık sahibi yaşlı kadınlar; yarım bir gülüşe milyonlar ödeyen yaşlı adamlar; mevkii sahibi olan ama ruhu olmayanlar; otomobillerde gezen insanlar ziyaret ediyor. Tek kelimeyle söylemek gerekirse Müdür Bey tüm dünya ayağınıza geliyor.” “Haddini aşma” diye uyardı beni. Fakat artık bilemiyorum, yumruklarından korkmuyorum ve konuşmaya devam ediyorum. Ağzımdan şu sözler dökülüyor: “Bana mutlaka heyecanlı bir iş bulun. Ayrıca, bu konuda şunu söylemeliyim ki; her iş heyecan vericidir. Sizden çok şey öğrendim Müdür Bey.” Sessizce şunları söyledi: “Henüz hiçbir şey öğrenmedin.” Bunun üzerine tekrar ben sözü aldım ve: “Tanrı bile bana dışarıya, hayata atılmamı emrediyor. Tanrı da nedir ki? Benim tanrım sizsiniz Müdür Bey, eğer bana para ve haysiyet kazanmam için izin verirsiniz.” Müdür Bey bir süre sustuktan sonra şöyle dedi: “Hemen çık odamdan. Derhal!” Buna çok kızmıştım. Yüksek sesle şunları söyledim: “Sizin mükemmel bir insan olduğunuzu sanmıştım, ama yanılmışım. İçinde yaşadığınız dönem kadar sıradansınız. Sokağa çıkıp birini durduracağım. Beni hırsız olmaya zorluyorlar.” “İçinde bulunduğum tehlikenin farkındaydım.” Son sözümü söyler söylemez kapıya yöneldim, sinirli bir şekilde haykırdım: “Hoşça kal Müdür Bey” ve müthiş bir zarafetle kapıdan dışarıya süzüldüm. Koridorda durup kapı deliğinden içeriyi dinledim. Müdür odasında çıt çıkmıyordu. Sınıfa döndüm ve “Erkek Okulu’nun Amaçları Nelerdir?” adlı kitabı okumaya daldım.

Dersimiz iki bölümden oluşuyor; biri teorik diğeri ise uygulamalı. Her iki bölüm bana bugün bile bir rüya, anlamsız, bir

o kadar da anlamlı bir masal gibi geliyor. Ezber; bizim en temel görevlerimizden biri. Benim ezberim iyi, fakat Kraus bu konuda pekiyi değil bu yüzden de sürekli ders çalışıyor. Aşması gereken zorluklar çalışkanlığının sırrı ve bu sırrın çözümü. Zayıf bir hafızası var, fakat çok fazla çaba göstermesi gerekse bile her şeyi iyice zihnine yazıyor. Bildiği her şey, neredeyse kafasındaki bir demir levhaya yazılmış gibi ve böylece hiçbirini unutamıyor. Okulu asmak falan onun için söz konusu olmaz. Nerede az şey öğretiliyorsa Kraus'un yeri orasıdır. Buna dayanarak Benjamenta Enstitüsü'nün tam da Kraus'a uygun bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Bizim okulun temel kurallarından biri de "az ama eksiksiz" dir. Tamam işte, biraz kalın bir kafayla dünyaya gelen Kraus da tam bu kurala uygun biri. Az şey öğrenmek! Ve her seferinde aynı şeyi! Zamanla ben de bu sözcüklerin ardında ne kadar büyük bir dünyanın gizlendiğini anladım. Bir şeyleri iyice, iyice kafana yazmak. Sonsuza dek! Bunun ne kadar önemli, her şeyden önce ne kadar iyi ve onurlu bir şey olduğunu görüyorum. Dersin pratik ya da teknik kısmı aralıksız tekrar edilen bir tür dans ya da spor gibi, nasıl adlandırırsanız adlandırın. Selamlama, bir yere giriş ya da kadınlar vs karşısında nasıl davranılacağı konusunda alıştırma yapıyor, öyle bunaltıcı ve de sıkıcı ki, fakat şimdi fark ediyorum da derinlerde gizlenmiş bir anlam var tüm bunlarda. Biz gençleri eğitmek ve şekle sokmak istiyorlar, bilimlerle kafamızı doldurmak değil. Bizi eğitiyorlar, kendi ruhlarımızın ve kendi bedenlerimizi tamamen tanımaya zorluyorlar. Zorlama ve yoksunluğun bile kendi başlarına eğitici olduğunu anlamamızı sağlıyorlar; çok basit ve bir o kadar da aptal alıştırmanın, bir sürü terim ve anlam öğrenmekten çok daha fazla erdem ve gerçek bilgi içerdiğini açıkça anlamamızı sağlıyor. Birbiri ardına birçok şey öğreniyoruz ve bir şey öğrendiğimizde o öğrendiğimiz şey de bize sahip oluyor. Biz ona sahip olmuyoruz, tam aksine kendi varlı-

ğımıza katmış gibi görüldüğümüz şey bize hükmediyor. Kessin ve emin olan asgariye uymanın çok iyi etkileri olacağını kafamıza iyice yerleştiriliyor, bu tam olarak sert görünen kurallara, emirlere uymak ve onlara sıkı sıkıya bağlanmak demek. Bizi aptallaştırmak istiyorlar, ya da en azından küçültmek. Fakat bununla bizleri korkutmuş olmuyorlar. Çünkü her birimiz korkaklığın cezalandırılacağını çok iyi biliyoruz. Kekeleyen ya da ufacık bir ürkeklik gösteren Hoca Hanım'ın ilgisinden mahrum kalır, fakat küçük olmalıyız ve büyük bir şey olamadığımızı çok çok iyi bilmeliyiz. Emir veren yasalar, zorlayan baskı, bize yön ve yol gösteren değişmez kurallar; büyük olan onlar, biz öğrenciler değil. Zaten sadece ve sadece küçük, zavallı, bağımlı, kurallara sadık kalmakla yükümlü cüceler olduğumuzu hepimiz, ben bile iliklerime kadar hissediyorum. Biz de öyle davranıyorduk: sıradan, fakat dışarıdan bakıldığında kendinden emin. İstisnasız hepimiz az da olsa enerji doluyuz, çünkü küçüklüğümüz ve içinde bulunduğumuz kötü durum elde ettiğimiz başarılarla inanmamızı sağlıyor. Kendimize olan inancımız alçakgönüllülüğümüzdür. Eğer hiçbir şeye inanmasaydık ne kadar az olduğumuzu bilemezdik. Her şeye rağmen biz küçük insanlar da bir şeyiz. Hayal kurmamıza, düşlememize izin yok. İleriyi düşünmek yasak bize, bu da bizleri memnun ediyor ve her tür iş için kullanılabilir hale getiriyor. Dünyayı iyi tanımıyoruz, fakat tanıyacağız çünkü yaşama atılacağız ve onun fırtınalarını göreceğiz. Benjamenta Enstitüsü, koskoca yaşamın oturma odalarına ve yüksek tavanlı salonlarına girmeden önce bulunduğumuz bir sundurma. Burada saygılı olmayı, ileride düşünecek bir şeyleri olan birileri gibi davranmayı öğreniyoruz. Örneğin ben tüm bunları az da olsa aşmış durumdayım, iyi, hatta tüm bu fikirler benim için daha da iyi. Dünya nesneleri karşısında derin ve içten bir saygı duymaya en çok ihtiyacı olan benim, çünkü eğer yaşa önem vermeseydim, Tanrı'yı inkâr etseydim,

kuralları dikkate almasaydım ve şu genç burnumu her yüce, önemli ve büyük şeye soksaydım sonum ne olurdu? Bana kalırsa görevlere, kurallara, kısıtlamalara birazcık boyun eğmesi gerektiğinde zırlı zırlı ağlayan, “anne, baba” diye mızırdanan çağımız genç kuşağının dertli olduğu nokta tam da burası. Hayır, hayır, benim Benjamentalar; Bay Benjamenta kadar kız kardeşi küçük hanım da, bu konuda parlayan birer yıldız gibiler. Onları hayatım boyunca hatırlayacağım.

Ağabeyim Johann ile karşılaştım, hem de kalabalığın yoğun olduğu bir yerde. Karşılaşmamız gayet candandı. Zorlamasız ve içtendi. Johann çok iyi davrandı ve büyük olasılıkla ben de öyle. Birlikte küçük, sessiz bir restorana gittik ve orada sohbet ettik. “Nasıl isen öyle kal kardeşim” dedi bana Johann, “en aşağıdan başla, en iyisi bu. Yardıma ihtiyacın olursa...” diye ekledi. Ben de hayır anlamında hafif bir el işareti yaptım. O konuşmasına devam etti: “Çünkü yukarıya bir bak, orada yaşamaya bile değmez neredeyse. Demek istediğim beni yanlış anlama kardeşim.” Canlı bir hareketle kafamı salladım, çünkü anlatmak istediğini çoktan anlamıştım, fakat devam etmesini rica ettim ve o da anlatmaya devam etti: “Yukarıda öyle bir hava hâkim ki. Orada doyum atmosferi hâkim ve bu da insanı kısıtlıyor, engelliyor. Sanırım beni tam olarak anlamıyorsun çünkü eğer beni anlamış olsaydın kardeşim berbat biri olurdun.” İkimiz de güldük. Ahh ağabeyinle birlikte gülebilmek çok güzel. “Sevgili kardeşim şu anda bir hiçsin.” Fakat genç iken insan zaten bir hiç olmalı çünkü hiçbir şey erken, çok erken bir anlam kazanmak kadar yıkıcı olamaz. Elbette: senin kendin için bir anlamın var. Bravo. Harika. Fakat dünya için henüz bir anlamın yok, bu da en az o kadar harika. Hâlâ beni tam olarak anlamadığını düşünüyorum, çünkü eğer beni tam olarak anlasaydın...” “Berbat biri olurdum”

diyerek katıldım sözüne. Tekrar güldük. Çok eğleneliydi. Garip bir ateş ruhumu sarmaya başlamıştı. Gözlerim yanıyordu. Ayrıca böyle hissetmek hoşuma da gidiyor. Yüzüm kıpkırmızı oluyor. Düşünceler, saflık ve görkem doluyor içime. Johann devam ediyor ve şunları söylüyor: “Kardeşim lütfen sözümü kesme. O saf genç gülüşünde düşünceleri öldüren bir şey var. Dinle! İyi dinle. Sana anlatacaklarım bir gün işine yarayabilir. Her şeyden önce dışlanmış olduğunu düşünme. Dışlanmak, kardeşim, böyle bir şey yok çünkü belki de bu dünya üzerinde çabalamaya değer hiçbir şey yok. Buna rağmen çaba göstermelisin kardeşim hatta şiddetli bir şekilde. Fakat aşırıya kaçmamak için şunu da bil ki çaba göstermeye değecek hiç ama hiçbir şey yok. Her şey boş. Bunu anlıyor musun? Görüyor musun her defasında söylediklerimi tam olarak anlamadığını düşünüyorum. Endişeleniyorum.” “Sandığın gibi söylediklerini yanlış anlamak için fazla zekiyim. Ama endişelenme. Açıklamalarınla beni kesinlikle korkutmuyorsun” dedim. Birbirimize bakarak gülümsedik. Sonra yeni içecekler ısmarladık ve çok zeki görünen Johann sözlerine devam etti: “Gerçi dünya üzerinde ilerleme denen bir şey var, fakat ticaretle uğraşanların daha küstah ve amansız bir şekilde parayı yığınların elinden almak için yaydığı bir sürü yalandan sadece bir tanesidir. Bu yığınlar günümüz köleleridir, birey ise bu muhteşem topluluk düşüncesinin kölesidir. Artık güzel ve mükemmel bir şey yoktur. Güzel, iyi ve dürüst olanı sadece hayal edebilirsin. Söyle bana, hayal etmek nedir biliyor musun?” İki kez evet anlamında kafamı sallamakla yetindim ve dikkatle dinlediğim Johann’ın sözlerine devam etmesine izin verdim: “Sonuna kadar git. Kazana bildiğin kadar para kazan. Sadece para henüz bozulmamış, onun dışında her şey bozulmuş. Her şey ama her şey çürümüş, parçalanmış, ihtişam ve zarafetini yitirmiş. Şehirlerimiz önlenemez bir şekilde toprağa batıyor. Müstakil evlerin ve sarayların yerlerini be-

ton bloklar aldı. Piyano sevgili kardeşim ve piyano ile yapılan müzik! Konser ve tiyatro basamak basamak aşağılara düşüyor. Nasıl olsa ses çıkaran bir toplum var ama ne yazık ki onda da haysiyet ve incelik gibi sesler çıkaracak yetenek yok. Kitaplar var... tek kelimeyle söylemek gerekirse tam anlamıyla umutsuz değiliz. Fakir ve önemsiz kal sevgili arkadaşım. Kafadaki para fikrinden de kurtul. Bu en güzeli ve zafer vaaat edeni, insan zavallı bir şeytandır. Zenginler, Jakob, onlar huzursuz ve mutsuzlar. Bugünün zenginlerinin hiçbir şeyleri yok. Asıl aç olan onlardır.” Ben yine kafamı salladım. Gerçekten de her şeyi çok kolay olumluyorum. Ayrıca Johann’ın dedikleri hem hoşuma gitmiş hem de kafama yatmıştı. Ve bu ikisi gurur ve hüzün, birlikte kulağa hoş geliyorlar. Tekrar bir bira ısmarladık ve karşımdaki konuşmaya devam etti: “Hem bir şeyler beklemeli hem de beklememelisin. Gözün tepede olsun, evet tabii ki, çünkü bu sana yakışır, gençsin, Jakob, çok genç, fakat kendine de şunu itiraf et ki saygıyla yükseklerle baktıklarında bunu da gözünden kaçırırsın. Yine mi başını sallıyorsun? Lanet olsun ne kadar da anlayışlı bir dinleyicisin. Düşünce ile donatılmış bir ağaç gibisin. Huzurlu ol sevgili kardeşim, çabala, öğren, her fırsatta birilerine iyilik yap. Hadi, artık gitmeliyim. Söyle bakalım bir daha ne zaman buluşuyoruz? Açıkça söylemek gerekirse ilgimi çekiyorsun.” Birlikte yürüdük. Caddeye çıktıktan sonra birbirimizden ayrıldık. Uzun süre ağabeyimin ardından baktım. Evet, o benim kardeşim. Bu beni ne kadar da mutlu ediyor.

Babamın, o yaşlı Fehlmann’ın arabası, atı ve bir de hizmetçisi var. Annemin tiyatrodaki kendine ait koltuğu var. Yirmi sekiz bin nüfuslu bir şehrin kadınları nasıl da kıskanırlar annemi. Annem ileri yaşına rağmen hâlâ güzel, evet güzel bir kadındır. Annemi dar kesim, açık mavi bir elbisenin içinde hatırlı-

yorum. Elindeki beyaz şemsiyeyi açmıştı. Güneş parlıyordu. Tam bir bahar havasıydı. Caddeler buram buram menekşe kokuyordu. İnsanlar yürüyüş yapıyorlardı, ağaçların altında devlet orkestrası gezinti müziği çalıyordu. Her şey ne kadar da hoş ve aydınlıktı! Bir çeşme şırıldıyordu ve temiz giyimli çocuklar gülüşerek oynuyordu. Hafif, okşayan, kokulara bulanmış bir rüzgâr dile gelmeyecek bir arzu uyandırarak esiyordu. Neuquartierplatz'daki evlerin camlarından insanlar bakıyordu. Annem o ince ellerine ve kollarına uzun açık sarı eldivenlerini takmıştı. Johann o zamanlar uzaklardaydı. Ama babam bizlerleydi. Hayır, elbette çok saygı duyduğum ebeveynlerimden asla yardım (para) almıyorum. İncinen gururum beni yatağa düşürecek ve kendi çabalarım ile oluşacak bir yaşam düzeni hayali yok olacaktı, bağrım da yanan kendimi geliştirme planları da sonsuza kadar ortadan kalkacaktı. İşte bu: kendi kendimi yetiştirmek, ya da kendimi gelecekte kendimi geliştirmeye hazırlanmak. Bu yüzden Benjamenta Enstitüsü öğrencisi oldum, çünkü insan burada kendini zor olana ve karanlık geleceğe hazırlıyor. Eve mektup yazmayışımın nedeni de bu; sadece eve haber vermek bile beni amacımdan uzaklaştırabilir, en aşağıdan başlama planımı tamamen mahvedebilir. Büyük ve cesurca bir şey tamamen gizlilikle ve sessizlikte ortaya çıkmalı, yoksa o şey bozulur, alevlenen ateş de söner. Kendi zevkimi biliyorum. Bu yeterli. Aaa evet, çok doğru. Hâlâ yaşayan ve hizmet eden yaşlı uşağımız Fehlmann'la ilgili komik bir hikâyem var. Olay şu: Günün birinde Fehlmann kaba bir hata yapmıştı ve işine son verilecekti. "Fehlmann" diye seslendi annem, "Gidebilirsiniz. Artık size ihtiyacımız yok." Kısa bir süre önce oğlunu kanserden kaybeden (bu hiç de komik değil) yaşlı adam annemin ayaklarına kapandı ve merhamet dilenmeye başladı, direk merhamet dilenmeye başladı. Zavallı adamın gözlerinde yaşlar birikmişti. Annem Fehlmann'ı affetti, ben de olanları arkadaşlarıma;

Weibel kardeşlere anlattım ve onlar da bana gülüp, dalga geçtiler. Bizim aileyi fazla kralcı bulduklarından benimle arkadaşlıklarını kestiler. Şu ayaklara kapanma meselesini şüpheli görmüşler, gidip anneme ve bana tatsız bir şekilde iftirada bulunmuşlardı. Gerçek bir vatandaş gibi, evet hatta kişisel ve kendini dayatan memnuniyet ya da hoşnutsuzlukların hâkim olmasını korkunç bir şey, utanç nesnesi olarak gören küçük gerçek cumhuriyetçiler gibi. Bana şimdi ne kadar komik geliyor! Geçen zaman için bu küçük olay ne kadar da önemli. Bugün tüm dünya gerçek vatandaş olan Weibel kardeşler gibi düşünüyorsa. Evet, tam da öyle; artık efendi ya da hanımefendivari hiçbir şeye tahammül kalmadı. Artık istediğini yapan beyefendiler kalmadı, uzun zamandır böyle hanımefendiler de yok. Buna üzülmeli miyim? Aklıma bir şey gelmiyor. İçinde bulunduğum dönemin ruhundan sorumlu muyum? Zaman nasılsa onu öyle algılıyorum ve sadece görüş edinmek için sessizce kendime saklıyorum. Zavallı Fehlmann: o ataerkil bir şekilde affedildi. Bağlılık gözyaşları ve sadakat, bu ne kadar da güzel...

Biz öğrencileri öğleden sonra üçten itibaren neredeyse tamamen serbest bırakıyorlar. O saatten sonra bizle kimse ilgilenmiyor. Müdürler iç salonlara çekiliyor, sınıf ise öyle sıkıcı ki, insanı hasta edecek derecede sıkıcı. Gürültü olmamalı. Sadece parmak uçlarında hareket edebiliyor, fısıltıyla konuşabiliyoruz. Schlinski aynada kendine bakıyor, Schacht camdan dışarıyı seyrediyor ya da karşıdaki mutfakta çalışan kızla işaretleşiyor, Kraus kendi kendine dersleri mırıldanarak ezberlemeye çalışıyor. Her yere bir ölüm sessizliği hâkim. Bahçe uçsuz bucaksız dörtgen bir sonsuzluk gibi bomboş duruyor, ben ise tek ayak üzerinde dimdik durmaya çalışıyorum. Değişiklik olsun diye çoğunlukla nefesimi de tuttuğum

oluyor. Bu da bir egzersiz, hatta doktorun söylediğine göre sağlıklı da bir egzersiz. Ya da yazı yazıyorum. Veya hiçbir şey görmemek için yorgun olmayan gözlerimi kapatıyorum. Gözler düşünceleri topluyor; bu yüzden bir şey düşünmek zorunda kalmamak için arasına gözlerimi kapatıyorum. İnsan öylece oturduğu zaman aniden varoluşun ne kadar acı verici olabildiğini hissediyor. Hiçbir şey yapmaksızın hareketleri izlemek, bu da bir enerji gerektiriyor. Buna kıyasla çalışanın işi kolay. Biz öğrenciler böyle davranma konusunda ustayız. Aksi takdirde bu boş boş oturan insanlar sıkıntıdan oturduğu yerde yayılmaya, yerinde duramamaya, gerinerek esnemeye ya da iç çekmeye başlıyorlar. Biz öğrenciler bunu yapmıyoruz. Dudaklarımızı sımsıkı kapatıyoruz ve hareket etmiyoruz. Başımızın üzerinde her daim öfkeli kurallar sallanıyor. Bazen, öylece otururken ya da dikilirken küçükhanım yavaşça, muhteşem bakışlarıyla sınıfa giriyor. Bana hep bir hayaleti hatırlatıyor. Sanki çok uzaklardan biri gelmiş gibi oluyor. “Ne yapıyorsunuz gençler?” gibi bir şey söyleyip yanıtını beklemeden çıkıp gidiyor. Ne kadar da güzel. Simsiyah saçları ne kadar dolgun. Bazen gözlerindeki ışığın söndüğü görülüyor. Üzülmek gözlerine öyle yakışıyor ki. Gözkapaklarının (ah, tüm bunları dikkatle izliyorum) öyle görkemli kıvrımları var ki, hızlı hareket etmek için yaratılmışlar. O gözler! Onları gördüğü zaman insan ürkütücü bir dipsiz kuyuya ve derinliğe bakar gibi oluyor. Parlak siyahlığında o gözler hem dile gelmeyen her şeyi söylüyor hem de hiçbir şeyi söylemiyorlar. Aynı anda hem çok tanıdık hem de bir o kadar yabancılar. Kaşları yırtılacak kadar ince ve gözlerinin üzerine hilal şeklinde çekilmiş. Onları gördüğünüzde kendinizi huzursuz hissedersiniz. Soluk bir gece göğündeki ayışığı gibiler; narin oldukları kadar batan, iç acıtan bir yara gibiler. Ya yanakları! Sessiz arzular ve beğeniler üzerinde kutlama yapıyormuş gibi sanki. Anlaşılmamış yumuşaklık ve hassaslık

gözyaşı döküyor üzerlerine. Bazen yanaklarındaki parlayan karın üzerinde sessiz, yakaran kırmızı bir çizgi beliriyor; kırmızimsı, utangaç bir hayat, bir güneş, ama hayır tüm bunların zayıf bir parıltısı görünen. Sonra aniden yanakları gülümsemiş ya da kızarmış gibi geliyor. Bayan Benjamenta'nın yanaklarını gördüğünde insanı artık yaşamak istemiyor, çünkü sonrasında yaşamın acımasızlıklarla dolu bir cehennem karmaşası olduğu hissine kapılıyor. Böyle yumuşak bir şey öylesi zor, ciddi neredeyse zorba bir şeye sebep oluyor. Ve hoş, dolgun dudakları gülümsediğinde parlayan dişleri. Ve ağladığında. İnsan, onu ağlarken görmekten duyduğu acı ve utançtan dolayı dünyanın onun her adım atışında düşeceği hissine kapılıyor. Peki ya onun ciddiden ağladığını... duyduğunda? Ah, o zaman düşüp bayılır insan. Geçenlerde dersin ortasında onun ağladığını duyduk. Hepimiz ağaç yaprakları gibi titredik. Evet, hepimiz onu seviyoruz. O bizim öğretmenimiz, yüce varlığımız. Ve bir şeylere üzülüyor, orası kesin. Hasta mı acaba?

Bayan Benjamenta mutfakta benimle birkaç kelime konuştu. Tam odama gitmek üzereydim ki yüzüme bile bakmadan "Nasılsın Jakob, iyi misin?" diye sordu. Ben de olması gerektiği gibi hazırola geçerek itaatkâr bir şekilde "Elbette iyiyim efendim. Kötü olmam mümkün değil" diye yanıt verdim. Hafifçe bir gülümsedi ve "Bu ne anlama geliyor?" diye sordu, öylesine. Ben de "Hiçbir eksiğim yok." dedim. Bana kısa bir bakış attı ve sustu. Biraz bekledikten sonra "Gidebilirsin Jakob, serbestsin. Burada beklemek zorunda değilsin" dedi. Kurallara uygun şekilde eğilerek selam verdikten sonra odama çekildim. Beş dakika geçmemiştiki ki kapım çalındı. Kapıya koştum. Kapıyı çalışından tanımıştım. Karşımdaki Bayan Benjamenta idi. "Söylesene Jakob, arkadaşlarınla aran na-

sıl? Hepsini de iyi insanlar değil mi?” diye sordu. Hepsinin ama hepsinin iyi insanlar olduğunu düşündüğümü söyledim. Hoca Hanım o güzel gözlerini kısarak bana baktı ve “Demek öyle Jakob, ama bazen Kraus’la tartışıyorsun. Tartışmak senin için sevgi ve saygı işareti mi? Duraksamaksızın karşı çıktım: “Bellı oranda evet Hoca Hanım. Ayrıca tartışmalarımız sandığınız kadar da ciddi değil. Eğer Kraus az da olsa sağduyu sahibi olsaydı onu diğerlerinden daha önde tuttuğumu fark ederdi. Kraus’a fazlasıyla saygı duyuyorum. Buna inanmayışınız beni yaralar.” Elimi tuttu ve yavaşça sıktı ve “Sakin ol. Baksana nasıl da alevleniveriyorsun. Seni fevri şey. Eğer söylediklerin doğruysa seninle bir sorunum yok demektir. Nazik davranırsan öyle de olacaktır zaten. Şunu unutma: Kraus harika bir genç ve Kraus’a saygısızca davrandığın zaman beni sinir ediyorsun. Ona iyi davran. Bunu çok açık bir şekilde senden istiyorum. Fakat üzülme. Seni azarlıyor değilim. Ne kadar eğitimli, elit bir aristokrat çocuğusun sen! Kraus o kadar iyi bir insan ki. Değil mi Jakob, Kraus iyi bir insan?” Ben “evet” diyebildim. “Evet” ten başka tek kelime edemedim ve nedenini bilmeksizin aptalca gülmeye başladım. O da kafasını salladı ve gitti. Neden gülmüştüm? Bunu şu an bile bilemiyorum. Fakat bunun zaten pek önemi yok. Ne zaman param olacak? Bu soru benim için önemli. Şu an para benim gözümde tamamen ideal bir değer taşıyor. Altın parçasının çıkardığı sesi düşündükçe neredeyse delireceğim. Yiyecek bir şeyim var. Zengin olmak ve kafayı kırmak istiyorum. Yakında bir lokma bile yemek istemeyeceğim.

Eğer zengin olsaydım kesinlikle dünyayı dolaşmazdım. Gerçi hiç de fena olmazdı dünyayı dolaşmak. Fakat yaban elleri üstünkörü tanımanın büyüleyici bir yanı olduğuna inanmıyorum. Genel olarak kendimi geliştirmeyi reddederdim.

Beni uzaklardan ziyade derinlik ve ruh çekerdi. Yanı başımda olanı gözlemlemek benim ilgimi daha çok çekerdi. Kendim için bir şey de satın almazdım. Mal-mülk edinmezdim. Şık kıyafetler, ince çamaşırlar, bir şapka, hoş altın kol düğmeleri, uzun çizmeler; işte hepsi bu, bunlarla çekip giderdim. Ne bir ev, ne bahçe, ne hizmetçi, yok hayır, ağırbaşlı, uysal bir Kraus'u yanımda çalıştıırırdım. Ve işte şimdi başlayabilirdi. O zaman sisli havada dışarı çıkardım. Melankolik soğugıyla kış, altınlarıma pek yakışırdı. Banknotları cüzdanımda taşırdım. Ne kadar zengin olduğumu fark ettirmemek gibi gizli-bilinçsiz bir amaçla her zamanki gibi yürüyerek dolaşırdım. Belki kar bile yağardı. Benim için fark etmez, tam aksine iyi de olurdu. Gece yanan sokak lambalarının ışığında yağın kar. Parlak ve büyüleyici. Aklıma asla taksiye binmek gelmezdi. Bunu acelesi olan ya da asil görünmek isteyen insanlar yapar. Fakat ben asil davranmak istemeyeceğim, acelem ise zaten hiç olmaz. Yürürken düşüncelere daldardım. Ansızın karşılaştığım birini kibarca selamlardım ve onun bir adam olduğunu fark ederdim. Ona nazik bir şekilde bakardım ve onun iyi olmadığını görürdüm. Bunu fark ederdim, görmezdim; zaten insan böyle şeyleri pek görmez, dala çok fark eder, fakat bir noktada da görür. Ve sonra da bu adam bana ne istediğini sorardı, görgülü bir tonlamayla. Bu soru çok naif ve basitçe sorulmuş bir soru olurdu ve bu da beni derinden etkilerdi. Çünkü katı bir şeyle karşı karşıya olduğumun farkına varırdım. Kendi kendime "Bu adam derinden yaralı olmalı" diye düşünürdüm, "Aksi takdirde sinirlenmesi gerekirdi." Sonrasında ise hiç ama hiçbir şey söylemez, o adamı seyretmekle yetinirdim. Keskin bir bakış değil, hayır, çok basit, belki biraz da dostça. Ve o anda onun kim olduğunu anlardım. Cüzdanımı açar içinden on adet binlik banknot, tam on bin Mark çıkararak adama verirdim. Bunun üzerine şapkamı daha önce de yaptığım gibi kibarca kaldırırdım ve iyi geceler diyerek

oradan uzaklaştırdım. Ve kar yağmaya devam ederdi. Artık yürürken hiçbir şey düşünmezdim, düşünmeyecek kadar iyi hissederdim kendimi. Açlıktan ölmek üzere olan bir sanatçıya vermiş olmalıydım parayı, evet bundan emindim. Evet, bunu biliyordum, yanılmış olamazdım. Dünyadan koskocaman, şiddetli bir hüznün azalmış olacaktı. Yarın akşam belki de başka bir şey gelirdi aklıma. Ne olursa olsun dünyayı dolışmayacaktım, aksine bir sürü delilik ve aptallık yapmayı tercih ederdim. Örneğin müthiş zenginlikte, eğlenceli bir ziyafet verebilirdim ve şu ana kadar görülmemiş bir âlem yapardım. Bunun için yüz binlerce Mark harcamak isterdim. Bu iş için para akılların alamayacağı şekilde harcanmalıydı, çünkü ancak gerçek anlamda çarçur edilen para iyi para demek olacaktı... olurdu. Ve günün birinde dilenci olurdum, işte o zaman güneş parlardı, asla bilemeyeceğim bir nedenden dolayı öyle mutlu olurdum ki. Sonra ise annem gelip boynuma sarılırdı... Bunlar güzel rüyalar. Kraus'un yüzünde ve özünde yaşlı bir şeyler var. İşte bu şey onu görenleri alıp taa İsrail'e götürüyor. Arkadaşımın yüzünde İbrahim dönemi tekrar canlanıyor. Esrarengiz gelenekleri ve bölgeleriyle eski ataerkil dönem belirliyor yüzünde ve insana babacan bir tavırla bakıyor. Bana, o dönemde babaların taşlar kadar eski yüzlerinde uzun, kahverengi, kıvrık bıyıkları varmış gibi geliyor, bu elbette saçmalık, fakat bu fazlasıyla basit düşünce de belki de gerçeğe işaret eden bir şey vardır. Evet, o zamanlar! "O zamanlar" sözcüğünde bile aileyi, aile ocağını çağrıştıran bir şeyler var. Eski İsrail zamanlarında bir İshak ya da İbrahim olmuş olabilir, hatta gelecekte, günümüzde de olabilirler. O, saygı gördü ve onun devrinde toprak sahibi olmak anlamına gelen doğal bir zenginlik içinde yaşadı. O gri zamanları kuşatan bir görkem vardı. Yaşlı adamlar krallar gibiydiler; yaşanmış yılların sayısı soylulara verilen unvanlar gibidir. Ve bu yaşlılar ne kadar da genç kalıyorlar. Yüz yaşın-

da bile çocuk sahibi oluyorlar. O zamanlarda dişçi de yokmuş, bu yüzden insan o dönemde dişlerin hiç çürümediğini düşünmeli. Mesela Mısır'da yaşayan Yusuf ne kadar da güzel. Kraus, Potiphar'ın evindeki Yusuf'a benziyor. Yusuf, oraya genç bir köle olarak getirilmiş ve görün ki; ondan çok zengin, dürüst ve kibar bir adam yarattılar. Orada bir ev kölesi idi ama keyfi de yerindeydi. Kanunlar o zamanlar belki pek insancıl değildi, elbette değillerdi, fakat buna karşın örf ve adetler; dünya görüşleri çok daha ince ve hassastı. Bugün köleler çok daha kötü durumda olurlardı, Tanrı korusun! Ayrıca biz, modern insanlar arasında da köleler var; kibirli tükenmiş insanlar. Belki günümüz insanları olarak hepimiz kızgın, kırbaç sallayan, kaba bir dünya fikrinin hükmettiği kölelere benziyoruz. Güzel, evin hanımı günün birinde Yusuf'tan onun arzularına itaat etmesini ister. İnsanın, böyle eskiden yaşanmış kapılar ardındaki olayların her dönemde ağızdan ağıza yayılarak yaşadığını bugün kesin olarak biliyor olması garip değil mi? Tüm ilkokullarda bu hikâye anlatılacak, peki insanlar Yusuf'un titizliğini doğru değerlendirebilecekler mi? O güzel titizliği aşağılayan insanlara hiç saygı duymuyorum, bu insanlar ruhsuz, kararsız insanlar. Güzel, Kraus işte tam da buna karşı çıkıyor, Yusuf'u kastetmiştim. Fakat bu pek tabii Kraus da olabilirdi, çünkü onda Mısır'daki Yusuf'u andıran bir şeyler var. "Hayır, saygıdeğer bayan, böyle bir şey yapamam. Efendime sadakat borçluyum." Fazlasıyla çekici olan bu kadın gider ve genç hizmetkârı iğrenç bir şey yapmakla; hanımını günaha davet etmek istemekle suçlar. Fakat sonrasında neler olduğunu bilmiyorum. Çok garip, bilmiyorum, Potiphar'ın ne söylediğini, ne yaptığını bilmiyorum. Fakat Nil'i çok net bir şekilde görebiliyorum. Evet, Kraus Yusuf olabilirdi, ya da başka bir şey. Duruşu, yapısı, yüzü, saçı ve hareketleri tamamen uyuyor. Hatta Tanrı tarafından henüz iyileştirilmemiş olan cilt sorunları bile ay-

nı. Sivilceler kutsal şeylerdir, doğuya özgüdürler. Peki ya ahlakı, karakteri, sahip olduğu iffetli sağlam gençlik faziletleri? Bunlar gayet uyumludur. Mısır'daki Yusuf da vasıfsız ama detaycı ve olaylara vakıf biriydi herhalde, eğer öyle olmasaydı o çekici kadını dinler ve efendisine sadakatsizlik edebilirdi. Kraus da olsa Mısırlı Yusuf'un yaptığını yapardı. O da yakarırcasına ellerini açar ve yarı yalvarır, yarı cezalandırır bir ses tonuyla: "Hayır, hayır bunu yapmayacağım" vs.

Sevgili Kraus! Her defasında aklıma o geliyor. Onda kültürün gerçekten ne anlama geldiğini tam olarak görebiliyor insan. Kraus, her nereye gelirse gelsin, gelecekte de her zaman yararlı biri olacak fakat eğitimsiz biri olarak görülecektir. Ancak benim için asıl eğitilmiş olan Kraus'tur, bunun temel nedeni de sağlam, iyi bir bütünlük oluşturmasıdır. Asıl o, insan görünümündeki kültürün ta kendisidir. Bu Kraus'un etrafında dolanıp durur, ancak fısıldaşarak uçan bilgiler değildir onlar, bunun için Kraus'un içinde dinlenen bir şeyler var, ve o da bir şeylerin içinde dinlenmekte ve bir şeylere dayanmakta. İnsan ona sadece ruhuyla inanabilir. O asla kimseyi kandırmaz, kimseye iftira atmaz. Evet, benim için kültür, her şeyden önce ondaki bu dedikodusuz yandır. Dedikodu yapan biri, yalancıdır; bu insan çok iyi biri olabilir, fakat aklına gelen her şeyi söyleme zayıflığını göstermesi onu ahlaksız, kötü bir çırak yapar. Kraus kendini koruyor, her zaman bir şeyleri kendine saklıyor, olur olmaz konuşmanın gerekli olmadığına inanıyor ve bu da iyilik, yumuşak başlılık gibi bir etki bırakıyor. İşte ben buna eğitim derim. Kraus kaba biri, kendi yaşlılarına ve hemcinslerine karşı da odun gibi davranıyor. Ben de onu işte bu yüzden seviyorum, çünkü bu bana Kraus'un acımasız, düşüncesiz ihanetlere yeteneksiz olduğunu ispatlıyor. O herkese sadık ve iyi davranıyor. İşte olay da bu ya; insanlar genellikle-

le her zaman karşılaşılan kabalığa dayanarak gider, komşularının, arkadaşlarının, kardeşlerinin unvan ve hayatlarını en kötü biçimde kirletirler. Kraus çok fazla şey bilmez ama kesinlikle düşüncesiz değildir, koyduğu belirli kurallara uyar, işte ben buna kültür derim. İnsanda sevgi dolu, incelikli olan şey kültürdür. Ve evet daha fazlası da var. En ufak bencillik de dahil olmak üzere herkes ve her şeyden uzak; fakat Kraus gibi kendini bilen biri olmak, işte burur. Bana göre, Bayan Benjamenta'nın: "Değil mi Jakob, Kraus iyi biri?" demesinin nedeni de bu. Evet, Kraus iyi biri. Eğer bu arkadaşımı kaybedersem tüm dünya başıma yıkılır, bundan eminim. İleride Kraus ile kontrolsüz bir şekilde tartışmaktan korkar oldum neredeyse. Ona bakmak istiyorum, sadece ve sadece bakmak, çünkü zorba hayat bizi ayıracağı için, ileride onun sadece resmiyle yetinmek zorunda kalacağım.

Kraus'un neden dış görünüş açısından avantajsız olduğunu, neden bedensel inceliklere sahip olmadığını, tabiatın onu neden böyle cüce gibi ezdiğini, biçimsizleştirdiğini de şimdi anlıyorum. Tabiat ona dair planlar yapıyor ya da tabiatın baştan beri onunla ilgili planları var. Bu insan belki tabiat için fazla temizdi ve bu yüzden de ona, dışarıdaki kokuşmuş başarlardan onu korumak için yüzüne bakılmayacak, aşağılık, çirkin bir beden verdi. Belki hiç de böyle olmamıştır, tabiat Kraus'u yaratırken kızgındır ve kötü niyetli davranmıştır. Fakat tabiat şimdi ona üvey anne gibi davrandığı için pişmanlık duyuyor olmalı. Ve kim bilir, belki de yarattığı bu zarafetten uzak şaheser onu mutlu ediyordur ve gerçekten de mutlu olmak için bir nedeni olurdu; çünkü Kraus, en hoş ve güzel insanlardan çok daha güzel. Çok parlak yetenekleri olmayabilir ama iyi ve bozulmamış kalbi parlıyor ve ondaki tüm oyunluğa rağmen sahip olduğu kötü, basit davranış biçimleri, insan

topluluklarında görülebilecek davranış ve tavırların en güzelidir. Hayır, Kraus asla başarılı olamayacak; ne onu çirkin ve sıkıcı bulacak olan kadınlarda, ne de onu önemsemeden geçecek olan dünya yaşamında. Önemsemeden mi? Evet, kimse Kraus'u önemsemeyecek, önemsenmeden yaşayacak olması, işte en muhteşemi ve baştan sona planlı oluşuyla da bir yaratıcıyı anımsatan yan bu. Tanrı dünyaya, aynı zamanda derin çözümsüz bir bilmece olsun diye Kraus'u vermiş. Demek bu bilmece asla çözümlenemeyecek, çünkü bakın ki; insan onu çözmek için çaba bile göstermiyor ve işte tam da bu yüzden Kraus bilmececi bu kadar muhteşem ve derin: çünkü hiç kimse bu bilmeceyi çözmeye çalışmıyor; çünkü yaşayan hiç ama hiç kimse bu anonim, basit Kraus'un ardında herhangi bir görev, herhangi bir bilmece ya da hassas bir anlam olabileceğini düşünmüyor. Kraus gerçekten de Tanrı'nın eseri, hiçbir şey, bir uşak. Herkes onun eğitimsiz olduğunu, en tatsız işleri yapacak kadar iyi olduğunu düşünüyor, harika: bu düşüncelerinde yanılmayacaklar, aksine haklı çıkacaklar, çünkü bu doğru: Kraus, alçakgönüllülüğün ta kendisi, tevazu abidesi önemsiz işler yapmak istiyor, bunu istiyor ve yapabilir de. Akıllı fikri yardım etmekte, itaat etmek ve hizmet etmekte, bu hemen fark edilecek ve insanlar onu kullanacak. İnsanların Kraus'u kullanacak olmasında parıldayan, aydınlıktan pırıl pırıl parlayan, altınımsı, tanrısal bir adalet var. Evet, Kraus adil, fazlasıyla renksiz, tekdüze bir varlık. Bu insanın basitliğini kimse görmezden gelemeyebilir ve bu yüzden de Kraus kimse-nin dikkatini çekmeyecek ve böylece onun başarısızlığı devam edecek. Harika, harika, bunu kesinlikle harika buluyorum. Ahh, Tanrı'nın yarattıkları öyle büyüleyici, öyle kutsal ki, çekicilikle ve düşünceyle fazlasıyla donanmış. İnsanlar anlatılanları fazla abartılı bulacak. Ben şahidim ki, bu sandığınız gibi en abartılısı değil. Hayır, hiçbir başarı, hiçbir övgü, hiçbir aşk yoluna çıkmayacak, bu gayet iyi, çünkü başarı, döneçlik

ve hayata ilişkin ucuz fikirlerle kesinlikle el ele yürür. İnsanların başarı göstermeleri ve saygı görmeleri gerektiğinde aşırı bir kendine güven şişmanlatır onları, kibir onları bir daha asla takdir görmemek üzere balon gibi şişirir. Tanrı, aklı başında olan insanı toplulukların takdirinden korusun. Eğer takdir edilmek onu kötü etmese de aklını başından alır ya da bitkinleştirir. Teşekkür, evet teşekkür başka bir şey. Fakat Kraus'a bir teşekkür eden bile olmayacak, ayrıca bu çok gerekli de değil. Belki on yılda bir biri çıkıp Kraus'a: "Teşekkürler, Kraus" diyecek ve sonra da aptal aptal gülecek, iğrenç aptallıkta gülümseyecek. Kraus'um asla yıkıcı olmayacak, çünkü karşısına hep kocaman, acımasız zorluklar dikilecek. Sanırım ben, Kraus'un değerini bilecek, anlamış olan az sayıdaki insandan biriyim, belki de tekim ya da bunu anlayan bir iki kişi varız. Hoca Hanım, evet o Kraus'un değerini biliyor. Belki Müdür Bey de biliyordur. Evet, kesinlikle biliyor. Bay Benjamenta Kraus'un değerini anlamak için yeterince ileri görüşlü biri. Bugün yeteri kadar yazdım. Artık ara vermeliyim. Bu beni fazlasıyla heyecanlandırıyor. Kafam karışıyor. Ve harfler gözlerimin önünde titreşiyor, dans ediyorlar.

Bulunduğumuz binanın arkasında eski, bakımsız bir bahçe var. Sabahları erken saatlerde müdür odasını temizlerken (Kraus ile birlikte iki günde bir temizlik yapıyoruz) orada öylece terkedilmiş gibi durması gücüme gidiyor, her seferinde inip bahçeyle ilgilenmek istiyorum. Bu aynı zamanda duygusallık. İnsanı yanıltan bu incelikleri şeytan alıp götürsün. Benjamenta Enstitüsü'nde başka bahçeler de var. Gerçek bahçelere girmek yasak. Hiçbir öğrenci bu bahçeye giremez, nedenini ben de bilmiyorum. Fakat daha önce de söylediğim gibi bizim başka, belki daha da güzel bir bahçemiz var. "Erkek Okulu'nun Amaçları" başlıklı kitabımızın sekizinci say-

fasında “iyi tavırlar çiçekli bir bahçedir” deniyor. Demek ki biz öğrenciler böyle duygusal ve hassas bahçelerde gezip tozabiliyoruz. Hiç fena sayılmaz. Bizlerden biri kötü davranışlarda bulunursa bahçe neredeyse kendiliğinden kötü, karanlık bir cehenneme dönüşüyor. Fakat uslu olursa ödül olarak dosdoğru, güneşin hafifçe aydınlattığı, gölgeli yeşillikte dolaşmaya gidiyor. Ne kadar büyüleyici! Benim zavallı genç fikirlerime göre bu güzel sözde gerçek bir yan var. Biri aptalca davranırsa, utanmalı ve kendine kızmalı ve bu da o kişinin terlediği, yüz kızartıcı cehennemin ta kendisidir. Kişi bunun tam aksine dikkatli olmuş ve uyumlu davranmışsa görünmez bir şey; dost canlısı, dâhice bir şey o kişinin elinden tutar ve bu da bahçenin kendisidir; iyi kaderdir, o kişi de istese de istemese de huzurlu, yeşil alanda dolaşır. Benjamenta Enstitüsü öğrencisi kendisiyle barışık ise; ki bizde her şeyi kurallar belirlediği için bu pek sık rastlanan bir durum değildir, o kişinin etrafı güzel kokularla sarılır, bu koku makul, dürüstçe kazanılmış takdirin tatlı kokusudur. Bayan Benjamenta birini takdir ettiğinde bu güzel koku yayılıyor, fakat kınarsa işte o zaman sınıf kapkaranlık oluyor. Ne kadar tuhaf bir dünya: okulumuz. Bir öğrenci iyi davranışlar sergilemiş ise kafasının üstünde ansızın mavi bir şeyler yükselir. Bu, kültürlü bahçenin üzerinde yükselen mavi, benzersiz gökyüzüdür. Eğer biz öğrenciler gerçekten sabırlı olmuş, işimizi hakkını vererek yapmışsak, sabretmek, sebat etmek dedikleri şeyi başarmışsak, yorgun gözlerimizin önünde bir şey altın gibi parlar ve biz de biliriz ki bu kutsal güneştir. Güneş, kendini gerçek anlamda, haklı olarak yorgun hissedene parlar. Ve mutsuz eden ahlaksız arzularımıza hiç gerek yok, çünkü şu sese kulak veriyoruz: aaa bakın o da ne? Kuşlar şarkı söylüyorlar. Demek bunlar bahçemizin şarkı söyleyip cıvıldaşan güzel tüylerle bezeli, küçük, mutlu şarkıcılarıymış. İnsan kendi kendine soruyor: biz Benjamenta Enstitüsü

öğrencilerinin kendi yarattığımız bahçelerden başka bir bahçeye ihtiyacı var mı? Nazik ve düzgün davranırsak eğer hepimiz zengin efendileriz. Çok param olmasını istersem; ki bu ne yazık ki sık sık oluyor, umutsuz, kızgın arzunun derin top-rağına batarım, acı ve açlık çekerim ve beni kurtarıp kurtarmayacaklarını da bilemem. Kraus'a baktığımda içimi derin, fısıltılı, kaynağa benzer müthiş bir huzur kaplıyor. Bu, bahçemizde çağlayan huzurlu alçakgönüllülük kaynağı ve ben de öyle mutluyum, iyi olana öyle hazırım, öyle açığım ki. Ah ben mi Kraus'u sevmiyormuşum? Aramızdan biri kahraman olsa, daha doğrusu olmuş olsaydı, tüm hayatını cesurca, tehlikelerle geçirmiş olsaydı (kitabımızda böyle yazıyor), bahçedeki yeşilliğin arasında gizlenmiş, duvar resimleriyle süslü, sütunlarla dolu mermer salona girmeye hak kazanırdı ve onu öpmek için biri orada beklerdi. Kim mi? Kitabımızda bu yazmıyor. Zaten biz de kahraman değiliz. Hem kitapta neden yazsın ki! Birincisi; kahraman gibi davranma şansımız yok, ikincisi; mesela Schlinski ya da uzun Peter'in kendilerini fedâ edip edemeyeceklerini bilemiyorum. Bahçemizde öpücükler, kahramanlar, sütunlu salonlar olmasa da orasının güzel bir yer olduğuna inanıyorum. Kahramanlardan bahsettiğimde her yanım buz kesiyor. Öyleyse ben de susarım.

Geçenlerde Kraus'a ara sıra da olsa canının sıkılıp sıkılmadığını sordum. Bana kınayan gözlerle azarlar gibi baktı, biraz düşündükten sonra: "Sıkılmak mı? Senin aklın başında değil sanırım, Jakob. Bana boş, günahkâr sorular sorduğunu söylememe izin ver. Şu dünyada kim sıkılır? Belki sen. Ama ben değil, bunu sana söylemeliyim. Burada kitaptan bir şeyler ezberliyorum. Peki? Sıkılmaya zamanım var mı? Ne kadar aptalca sorular bunlar. Belki asil insanların canı sıkılır, Kraus'un değil ve senin de canın sıkılıyor olmalı yoksa bu tür

bir şey aklıma bile gelmezdi, kalkıp buraya kadar gelerek bana bu soruyu da sormazdın. İnsan her zaman bir işle meşgul olabilir; dışarıda olmasa da en azından içinden bir şeyler yapar, mesela kendi kendine konuşur, Jakob. İçimden konuştuğum için uzun zamandır bana gülmek istediğini biliyorum, Jakob, ama dinle ve bana yanıt ver; neler söylediğimi biliyor musun? Sözcükler, sevgili Jakob. Kendi kendime sözcükler söylüyor ve onları tekrar ediyorum. Bunun sağlıklı bir şey olduğunu sana söyleyebilirim. Al şu can sıkıntısını da defol. Can sıkıntısı, kendilerini eyleyecek şeylerin dışarıdan gelmesi gerektiğine inanan insanlarda olur. Can sıkıntısı, kötü ruh halinin, arzunun olduğu yerde olur. Git başımdan, beni rahatsız etme, bırak da dersime çalışayım, sen de bir görev bul kendine. Bir şeylerle uğraş, eminim ki o zaman canın sıkılmaz. Ve gelecekte de insanı çileden çıkaran, saçma sapan sorular sormaktan vazgeç.” “Söyleyeceklerin bitti mi Kraus?” diye sordum ve güldüm. Bana sadece acıyarak baktı. Hayır, Kraus’un canı asla, asla sıkılmayacak. Ben bunu zaten biliyordum, istediğim onu biraz sinirlendirmekti. Bu hiç hoş değil, hem boş da. Kendime çeki düzen vermeliyim. Her seferinde Kraus’la dalga geçmek, onu kızdırmak istemem çok kötü. Fakat bir o kadar da dayanılmaz. Suçlamaları komik geliyor. Uyarılarında Baba İbrahim benzeri bir şeyler var.

Geçenlerde çok kötü bir rüya gördüm. Rüyamda çok ama çok kötü bir insan olmuştum, neden böyle olduğunu anlayamıştım. Tepeden tırnağa kaba saba biriydim; aptal, beceriksiz, berbat bir et parçasıydım. Şişmandım, anlaşılan keyfim fazlasıyla yerindeydi. Biçimsiz elimin parmaklarında yüzükler parlıyordu; şişko, etli saygınlığının umursamazca üzerinden sarktığı bir de göbeğim vardı. Etrafıma emir ve talimatlar dağıtabileceğimi hissediyordum. Hemen yanı başım-

da zengin donatılmış bir masa duruyordu, doymak bilmez iştahın nesnesi olan yiyecek ve içecekler tüm ihtişamıyla parıldıyorlardı; şarap ve likör şişeleri, değerli soğuk mezeler. Ben sadece arada sırada elimi uzatabiliyordum. Çatal ve kaşıklarda yenilgiye uğramış hasımlarımın gözyaşları vardı, bardaklarda fakirlerin iç çekişleri çınliyordu, fakat çok sayıdaki çaresiz fakirin iç çekişleri kulağıma müzik gibi gelirken gözyaşlarının bıraktığı izler de kahkahalar atmama sebep oluyordu. Eksik olan yemek müziğim de tamamlanmıştı. Görünüşe göre başkalarının mutluluğu pahasına ticaret yapmıştım ve bu da beni çok mutlu ediyordu. Ah çevremdeki insanların bazılarının düzenlerini bozmanın nasıl bir duygu olduğunu anımsamak! Elim zile uzandı ve zili çaldım. Yaşlı bir adam içeriye daldı, pardon, ağır adımlarla içeriye girdi, yaşam bilgeliğinin ta kendisiydi ve öpmek için ayaklarına kapandı. Ben de bu aşağılık varlığın bunu yapmasına izin verdim. Bir düşünün: tecrübe, o yüce asil temel kural ayaklarımı yalıyordu. İşte ben buna zenginlik derim. Sırf hoşuma gittiği için tekrar zile bastım, çünkü neden bilmem ama bu akıllıca değişiklik hoşuma gidiyordu. İçeriye gelişimini tamamlamış bir kız girdi, benim gibi bir zamparanın ağzına layık bir parça. Kendisini çocuksu masumiyet olarak tanıttı. Yanımda duran kırbacı gözleriyle yavaşça okşayarak beni öpmeye başladı. Bu da tekrar canlanmamı sağladı. Korku ve erken bozulmuşluk çocuğun o güzel ceylana benzeyen gözlerinde yanıp yanıp sönüyordu. Ondan sıkıldığımda tekrar zili çaldım ve içeriye bakın ne girdi: yaşamsal ciddiyet; yakışıklı, zayıf, genç ama fakir biri girdi. Uşaklarımdan biriydi bu, ondan oradaki şeyi, ay neydi onun adı? Ha evet, hatırladım; çalışma arzusunu içeriye almasını istedim. Az sonra içeriye çaba girdi ve ben, o bütün insana; o güçlü kuvvetli işçinin sabırla bekleyen suratının tam ortasına kırbaçla bir tane vurma zevkini tattım. Ve o çaba, o güçlü emek bunu önemseme-

di. Her neyse, onu yumuşak bir şekilde, lütfeder gibi bir el hareketiyle şarap içmeye davet ettim ve o koca kafalı şarabı şapırdada şapırdada içti. “Git ve benim için çalış” dedim, o da gitti. Onun ardından içeriye fazilet; tam anlamıyla katılaşmamış biri için ezici güzellikte sayılabilecek bir bayan ağlayarak girdi. Onu dizime oturttum ve onunla aptalca şeyler yaptım. Dile gelmeyecek hazinesini, İdealini ondan çaldıktan sonra kadını küçümseyerek dışarıya attım ve ardından da ısıklık çılmaya başladım. İşte tam o anda Tanrı’nın kendisi göründü. “Ne? Sen de mi?” diye bir çılgılık attım. Uyandığımda ter içindeydim. Gördüklerimin sadece bir kâbustan ibaret olduğuna nasıl da sevinmişim. Aman Tanrım hâlâ günün birinde adam olacağımı umuyorum. Gördüğüm o rüyada olduğu gibi gerçek hayatta da her şey çılgınlık sınırında. Kraus’a bunları anlattığımda suratıma boş boş bakacak.

Hoca Hanım’a saygı gösteriş şeklimiz aslında çok komik. Fakat, mesela ben tamamen komiklikten yanayım. Çünkü komik olanın mutlaka sihirli bir yanı vardır. Dersimiz her zaman saat sekizde başlar. Biz öğrenciler ise on dakika önce dersliklerimizdeki yerlerimizi almış, hareketsizce oturduğumuz yerden heyecan ve beklenti içinde hocalarımızın geleceği kapıya gözlerimizi dikmiş oluruz. Erkenden gösterilen saygının şekliyle ilgili de kesin kurallar var. Geleceği kesin olan birinin gelmesini beklemek de neredeyse bir kuraldır. Biz öğrencilerin kelimenin tam anlamıyla aptal gençler gibi on dakika boyunca ayağa kalkmak için hazırlık yapmamız gerekiyor. Aslında komik olan tüm bu ufak tefek hazırlıklar küçük bir küçümseme içeriyor. Fakat bu kişiliklerimizle ilgili değil, Benjamenta Enstitüsü’nün itibarıyla ilgili, doğru olan da bu sanırım, çünkü öğrencinin itibarı olur mu hiç? Lafı bile edilmez! Gerçekten birilerinin kılavuzluğunda ya-

şamak, eziyet çekmek; bizler için en fazla gurur kaynağı budur. Eğitilmek biz öğrenciler için onurlandırıcı bir şey, bu gayet açık. Asla karşı çıkmıyoruz. Bu aklımızın ucundan bile geçmiyor. Tüm fikirlerimizi topladık, evet sayıları o kadar az ki. Belki de çoğu bana aittir, bu çok mümkün, ama aslına bakarsanız tüm fikir varlığını önemsemiyorum. Benim için değerli olan tecrübelerdir ve onlar da düşünce ve mukayeseden tamamıyla bağımsızdır. Bu yüzden kapıları nasıl açtığım benim için önemli. Kapı açışlarda bir soruda olduğundan çok daha fazla yaşam gizlidir. Evet, her şey insanı sorulara, mukayeselere, hatıralara itiyor. İnsan elbette düşünmeli, hatta çok düşünmeli. Fakat uyum sağlamak, bu düşünmekten çok daha iyi. İnsan eğer düşünürse, karşı koyar ve bu da her zaman çok çirkindir ve işi bozar. Düşünenler neleri berbat ettiklerini bilseydiler keşke. Tesadüfen düşünmeyen biri de bir şeyler yapar, işte onun yaptığı şey çok daha gereklidir. Dünya üzerinde on binlerce kafa boşuna çalışıyor. Bu gayet açık ve net. İnsan ırkı gün geçtikçe tüm davranış, kavrayış ve bilgisiyle birlikte iyimserliğini de yitiriyor. Örneğin Benjamenta Enstitüsü öğrencilerinden biri nazik olduğunu bilmiyor ise, o kişi nazik demektir. Eğer nazik olduğunu biliyorsa işte o zaman bilinçsizce sahip olduğu tüm incelik ve nezaket uçup gitmiş demektir ve o kişi de herhangi bir hata yapar. Merdivenlerden inmeyi seviyorum. Bu ne biçim bir saçmalık.

Belirli ölçüde zengin olmak ve dünyevi ilişkilerini biraz da olsa düzenlemiş olmak güzel. Ağabeyim Johann'ın evine gittim ve şunu itiraf etmeliyim ki; evinin tam da eski von Guntenlar stilinde döşenmiş olması beni olumlu yönde şaşırttı. Tabanın yumuşak, mat mavi bir halıyla döşeli olması bile çok hoşuma gitti. Odaların her köşesinin ince bir zevkle döşendi-

gi belli. Fakat öyle göze çarpan cinsten bir zevk değil; ölçülü, ince bir zevk. Mobilyalar güzel yerleştirilmiş, bu daha eve girer girmez adeta kibar ve hoş bir selamlama gibi geliyor. Duvarlarda aynalar var. Aynalardan biri tabandan tavana kadar uzanıyor. Diğer eşyalar hem eski hem değil; hem zarif hem değil; hem zengin hem değil. Odalardaki sıcaklığı ve özeni hissedebiliyorsunuz ve bu da çok hoş. Bu aynaları özgür, özenli bir irade yerleştirmiş ve narin kıvrımları olan kanepeli de. Bunu düşünmemiş olsaydım von Gunten olamazdım. Her şey tertemiz, ancak pek de parlamıyor, aksine her şey sakın ve aydınlık görünüyor. Hiçbir şey insanın gözüne batmıyor. Bu birbirinin içine geçmiş bütünlüğün kendisi çok anlamlı, sevgi dolu bir görüntü arz ediyor. Siyah güzel bir kedi koyu kırmızı bir koltukta yatıyordu; tıpkı kırmızılığa yerleşmiş siyah, yumuşak huzur gibi. Çok hoş. Ressam olsaydım böyle bir hayvan görüntüsünün huzurunu resmederdim. Kardeşim bana çok iyi davrandı, kusursuzluğun nasıl bir keyif olduğunu bilen ölçülü dünya insanları gibi karşılıklı oturduk. Muhabbet ettik. Tam o sırada büyük, ince, bembeyaz bir köpek, iyi niyet ve dostluk kokan adımlarla yanımıza geldi. Ben de pek tabii bu hayvanı okşadım. Johannes'in evinde her şey çok güzel. Evindeki tüm eşyaları, en yaşanılabilir ve en güzel eve ulaşancıya kadar, aşkla, emek vererek eskici dükkânlarından toplamış. En sade şekilde, makul sınırlarda mükemmel bir şey yaratmayı başarmış. Öyle ki; evinde gerekli ve kullanışlı olan güzel ve zarif olanla tıpkı bir resimdeki gibi uyumlu bir şekilde bir araya gelmiş. Biz oturmuş sohbet ederken genç bir kadın çıkageldi. Johann da beni o kadınla tanıştırdı. Sonra da hep birlikte oturup çay içtik, öyle neşeliydik ki. Kedi süt içmek için miyavlamaya başladı, o kocaman güzel köpek de masada duran kurabiyelerden yemek istiyordu. Her iki hayvanın da isteği yerine getirildi. Akşam oluyordu ve ben eve dönmeliydim.

Burada, Benjamenta Enstitüsü'nde kaybetmeyi ve kayıplarla baş etmeyi öğreniyoruz ve bana kalırsa insan, istediği kadar mühim bir şey olsun, kocaman bir çocuk, ağlayan bir bebek olarak kalacaksa bu bir yeti, bir alıştırmadır. Biz öğrenciler bir beklenti içinde değiliz, evet geleceğe dair umutlar beslemek bizlere kesinlikle yasak, buna rağmen biz gayet sakin ve neşeliyiz. Nasıl oluyor bu? Dümdüz taranmış kafalarımızın üzerinde koruyucu melek gibi bir şeyin dolaştığını mı sanıyoruz? Bunu söyleyemem. Belki de kısıtlanmış olduğumuzdan dolayı böyle uslu ve sorunsuzuzdur. Bu da mümkün. Fakat sırf bu yüzden neşe ve yüreklerimizin ferahlığı daha az mı değerli? Bizler aptal mıyız? Tır tır titriyoruz. Bilinçli ya da bilinçsiz her şeye karşı saygılıyız, her tarafta inlerce cinlerle birlikteyiz, tecrübe edinerek duyarlılığımızı aklınıza gelen her yönde gösteriyoruz. Coşkulu, araştırmacı insanlar olduğumuz ve kendinizi aşağı gördüğümüz için, bize birçok şey teselli veriyor. Kendisini yükseklerde gören kişi yüceltilme ve aşağılanma karşısında asla emin olamaz, çünkü kendine güvenen kişinin karşısına kendine güven karşıtı bir şey mutlaka çıkar. Buna rağmen biz öğrenciler de saygınlığı olmayan kişiler değiliz, fakat bizimkisi çok hareketli, küçük, eğilir – bükülür bir saygınlık. Ayrıca biz bu saygınlığı ihtiyaca göre ya takınıyor ya da takınmıyoruz. Bizler yüksek bir kültürün ürünü mü, yoksa tabiat çocukları mıyız? Bunu da söylemek mümkün değil. Tek söyleyebileceğim şudur: beklemedeyiz. İşte değerimiz bu. Evet, bekliyoruz ve aynı zamanda yaşama itaat ediyoruz, dünya denen bu düzlüğe, fırtınalı denize itaat ediyoruz. Ayrıca Fuchs aramızdan ayrıldı. Bu benim için gayet iyi. Onunla geçinemiyordum zaten.

Bay Benjamenta'yla konuştum, daha doğrusu o benimle konuştu. "Jakob" diye seslendi "baksana, sence de burada sürdüğün yaşam ucuz değil mi, ucuz? Ha ne dersin? Düşün-

ceni öğrenmek istiyorum. Açıkça söyle.” Susmayı tercih ettim ama inat olsun diye değil. Zaten uzun zamandır inat diye bir şey kalmadı ki bende. Fakat sustum, ancak aşağı yukarı şunları söylemek ister gibiydim: “Efendim, susmama izin verin. Böyle bir soruya büyük ihtimalle soğuk bir yanıt veririm.” Bay Benjamenta bana dikkatlice baktı ve sanırım sessizliğimin ne anlama geldiğini de anladı. Evet, gerçekten de anlamış olmalı ki, sonrasında aniden gülümseyerek bana baktı ve: “Burada, Benjamenta Enstitüsü’nde nasıl bu kadar tembel, bu kadar ilgisiz yaşadığımıza şaşıırıyorsun değil mi? Öyle değil mi? Bunun farkına vardın mı? Böylelikle seni uygun-suz yanıtlar vermeye zorlamak istemiyorum. Sana bir itiraf-ta bulunmalıyım, Jakob. Dinle, seni zeki ve akli başında genç biri olarak görüyorum. Şimdi, lütfen saygısızca davran. Sana bir itiraf-ta daha bulunmam gerektiğini düşünüyorum: ben, müdürün, senin iyiliğini istiyorum. Ve üçüncü bir itiraf daha: sana karşı garip, fazlasıyla olağandışı ve artık kontrol edilemez hale gelen bir düşkünlüğüm var. Artık bana karşı saygısızca davranacaksın değil mi Jakob? Değil mi genç adam, önünde kendimi bu kadar açtıktan sonra beni küçümseme cüreti göstereceksin değil mi? Ve artık karşı çıkacaksın değil mi? Öyle değil mi, söyle hadi öyle değil mi? İkimiz de; hem bu sakallı adam hem de genç olan ben birbirimizin gözlerine bakakaldık. Tıpkı içsel bir mücadele gibiydi. Ağzımı açıp aşağı-layıcı birkaç şey söylemek istiyordum fakat kendime hakim olmayı başardım ve sessiz kaldım. İşte şimdi bu dev gibi adamın, müdürümüzün sessiz sessiz titrediğini fark etmiştim. O andan itibaren bizi birbirimize bağlayan bir şeyin oluştuğunu hissettim, evet, hissetmekle kalmamıştım, resmen biliyordum. “Bay Benjamenta beni önemsiyor” demiştim kendi kendime. Evet, bu nedenden dolayı da; üzerime çakan bir yıldırım gibi gelen saygınlıktan dolayı da susmayı uygun, hatta zorunlu buldum. Ağzımdan tek bir sözcük çıkmış olsaydı ha-

lim yamandı. Tek bir kelime bile beni önemsiz, küçük öğrencilerden biri yapmaya yeterdi, ki zaten daha az önce öğrencilikten çıkmış, yüksek insan sınıfına yükselmiştim. Tüm bunları ta derinden hissettim ve şimdi anlıyorum ki çok da doğru davrandım. Bana yaklaşan müdür sonrasında şunları söyledi: “Sende anlamlı bir şey var, Jakob.” dedi ve öylece kala kaldı, ben de bilmem neden, böyle hissediyordum. Hiç şüphesiz ki o da benim nasıl davranacağımı merak ediyordu.

Bunu fark etmiştim ve bu yüzden de yüzümdeki kaslardan bir tekini bile harekete geçirmedim, aksine hiçbir şey düşünmeden boş boş bakındım. Sonra tekrar birbirimize baktık. Müdür Bey’e sert bir şekilde bakıyordum. Sevinçten yüzüne gülmek istiyor olmama rağmen buz kesmiş gibi davranıyor, ilgisizmiş numarası yapıyordum. Fakat aynı zamanda benden memnun olduğunun da farkındaydım. Nihayet ağzından şunlar çıktı: “Çocuğum, işinin başına dön. Bir şeylerle uğraş ya da Kraus’la vakit geçir. Git hadi.” Alışlageldiği gibi eğilerek selam verdim ve oradan uzaklaştım. Dışarıya çıktığımda, bir an duraksadım. Bunu daha önce de yaptığım için bu da alışlagelmiş bir davranıştı. Anahtar deliğinden içeriyi dinledim. Ne var ki içerde çıt çıkmıyordu. Sonrasındaysa sessiz ve coşkulu bir şekilde güldüm, deliler gibi. Sınıfa girdiğimde kahverengimsi bir alacakaranlığın çevrelediği Kraus’u oturur halde buldum. Uzun süre ayakta bekledim. Gerçekten uzun bir süre öylece durdum, çünkü tam olarak anlayamadığım bir şey vardı. Sanki evdeymişim gibi geliyordu. Hayır, kendimi sanki hiç doğmamışım gibi hissediyordum, doğum öncesi bir şeyin içinde yüzüyor gibi. Birden ateş bastı ve etrafı bulanık görmeye başladım. Kraus’un yanına giderek: “Kraus, seni seviyorum” dedim. Bu ne biçim bir konuşma şekli diye gürlledi. Hemen odama çekildim. Peki, şimdi ne

olacak? Hâlâ arkadaş mıyız? Bay Benjamenta'yla arkadaş mıyız hâlâ? Ne olursa olsun aramızda bir ilişki var, fakat nasıl bir ilişki bu? Bu ilişki hakkında kendi kendime açıklama yapmak yasak. Aydınlik, hafif ve neşeli kalmak istiyorum. Düşünceler benden uzak olsun.

Hâlâ bir iş yerim yok. Bay Benjamenta bu konuyla ilgilendiğini söyledi. Bunu çok kaba ve buyurgan bir tonda söyledi ve ekledi: "Ne dedin? Ne kadar da acelecisin. Biraz bekle. Her şey yoluna girer." Arkadaşlar arasında Kraus'un büyük olasılıkla yakında ayrılacağı konuşuluyor. Ayrılmak, meslekle ilgili komik bir sözcük. Kraus yakında gidiyor mu? Umarım ki bunlar boş söylentilerdir, enstitü sansasyonlarıdır. Biz öğrenciler arasında kaynağını havadan alan gazete dedikodusu gibi haberler vardır. Dünyalar her yerde aynı, bunu görebiliyorum. Bu arada ağabeyim Johann von Gunten'le tekrar görüştüm ve o da beni insan içine çıkarma cesaretini gösterdi. Zengin insanların masasında oturdum ve orada nasıl hareket ettiğimi asla unutmayacağım. Eski fakat görkemli bir ceket giymiştim. Ceket insanı yaşlı ve ağır gösteriyor. Ben de zaten ayda en az iki bin Mark kazanan biri gibi davrandım. Kim olduğumu bilecek olsa bana sırt çevirecek insanlarla sohbet ettim. Bir cıracı oldugumu söylesem yüzüme bile bakmayacak, gülümseyerek hemen beni cesaretlendirecek el kol hareketleri yapacak kadınlarla konuştum. İştahlı oluşuma ben bile şaşıtm. İnsan yabancı ve zengin bir masaya nasıl da saldırıyor. Herkesin yaptığını izledim ve tüm dehamla onları taklit ettim. Bu çok bayağı bir şey. Bu tür çevrelerde mutlu bir şekilde yiyip içen yüzümü gösterdiğim için kendimi ayıpladım. İnce geleneklerden pek bir şey görmedim. Aksine, (kendimce) haylazın teki olmama karşın insanların beni çekingen bir genç olarak gördüğünü fark ettim. Johann toplum içinde nasıl davranılacağını biliyor. Say-

gı gören ve bunun da farkında olan rahat bir insanın davranışları var onda. Tavırları onu dikkatle izleyenlere zevk veriyor. Johann hakkında fazla iyi şeyler mi söylüyorum? Hayır. Ağabeyime aşık olmuş değilim, ancak onu tam olarak görmeye çalışıyorum, yarım değil. Belki bu aşktır. Tiyatroda da çok iyi zaman geçirdik ama bu konuyu o kadar dallandırıp budaklandırmak istemiyorum. O hoş ceketini üzerimden çıkardım. Değer verilen bir kıyafetle dolaşmak, oradan oraya uçmak çok güzel. Evet uçmak! Bu tam anlamıyla uçmak. Kültürlü insanlar arasında insan adeta cıvıldıyor ve uçuyor. Sonra tekrar sürünerek enstitüye ve öğrenci kıyafetlerime geri döndüm. Burada olmayı seviyorum, bunu hissedebiliyorum, aptalca biliyorum fakat ileride büyük olasılıkla Benjamentaları özleyeceğim; ileride, büyük adam olduğum zaman, ama ben asla ve asla büyük adam olamayacağım ki. Bunu önceden bildiğimden dolayı, bu tipik doyumdan dolayı tir tir titriyorum. Günün birinde öyle bir darbe alacağım ki; öyle yok edici bir darbe, işte o zaman her şey; tüm bu yanılgılar, bu özlem, bu cehalet, bu vefa, bu nankörlük, bu yalanlar ve kendini aldatmalar, bu bilmeler – düşünmeler, hiçbir şey bilmemeler sona erecek. Ne var ki ben yaşamak istiyorum, ne şekilde olursa olsun.

Anlaşılmaz bir şey oldu. Belki bir anlam da taşımıyordu. Esrarengiz olaylardan pek etkilenen biri değilimdir. Akşam olmak üzereydi, sınıfta yalnız başıma oturuyordum. Arkamda aniden Bayan Benjamenta belirdi. İçeriye girdiğini duymamıştım, kapıyı yavaşça açmış olmalıydı. Bana burada ne yaptığımı öyle bir ses tonuyla sordu ki cevaplamama gerek bile kalmamıştı. Sorarken zaten nedenini biliyor gibiydi. Artık cevap vermem yersizdi. Yorgunmuş da desteğe ihtiyacı varmış gibi elini omzuma koydu. O an kendimi tamamen ona ait hissettim. Ona ait mi? Evet, ona ait hissettim. Duygularıma pek

güvenmem. Fakat tam o noktada Hoca Hanım'a ait olduğum yönündeki hislerim gerçektir. Biz birbirimize aittik. Elbette ortada bir fark vardı. Fakat birbirimize öylesine benziyorduk ki. Aradaki farkın az olmasından, ya da hiç fark olmamasından hiç hoşlanmazdım. Bayan Benjamenta'nın benden çok farklı nitelikte ve nicelikte bir varlık oluşu benim için sevindiriciydi. Bunun yanı sıra kendimi kandırdığımın farkında bile değildim. Çok fazla gerçekliği olmayan unvan ve ayrıcalıkları düşmanım kabul ediyorum. Demek ki aradaki fark büyüktü. Evet, nedir bu peki? Belli farklılıklarla baş edemiyor muyum? Tam da o sırada Bayan Benjamenta; "Benimle gel. Ayağa kalk ve benimle gel. Sana bir şey göstereceğim" dedi. Birlikte yürüdük. Gözlerimizin önündeki her şey, en azından benim gözlerimin önündekiler (belki onun için aynı şey geçerli değildi) anlaşılmaz bir karanlıkla çevrelenmişti. "Bunlar iç salonlar" diye düşünmüştüm ve yanılmıyordum. Sevgili Hoca Hanım, şu ana kadar gizli kalmış dünyanın kapılarını bana açmaya kararlı gibi görünüyordu. Nefes almalıyım.

Söylediğim gibi başlangıçta her yer karanlıktı. Hocanın elimi tuttu ve içtenlikle; "Bak Jakob, etrafın işte böyle karanlık olacak. Ve tıpkı şimdiki gibi biri elinden tutup götürecektir seni. Bu seni mutlu edecek, ilk kez derin bir şükran duyacaksın. Kızma. Aydınlık da olacak." Bunu henüz söylemişti ki karşımızda beyaz, kör eden bir ışık belirdi. Bir kapı görüldü. Biz de, önde Hoca Hanım, hemen arkasında ben, açılan kapıdan içeriye, ışık yangınına doğru ilerledik. Daha önce hiç bu denli parlak ve anlamlı bir şey görmemiştim ve bu yüzden de sarhoş gibiydim. Hoca Hanım gülümseyerek ve eskisinden de sıcak bir tonda şunları söyledi: "Işık seni kör mü ediyor? Öyleyse dayanmaya çalış. Işık sevinç demektir. İnsan onu hissetmeyi ve ona katlanmayı bilmelidir. İstersen, bu ışığın gelecekte sahip

olacağın mutluluk demek olduğunu da düşünebilirsin. Bak, orada neler oluyor. Işık sönüyor. Aydınlık parçalanıyor. Demek ki Jakob, mutluluğun uzun sürmeyecek, sürekli olmayacak. Dürüstlüğüm sana acı mı veriyor? Vermiyor değil mi? Hadi ilerleyelim. Biraz acele etmeliyiz, çünkü bazı hayaletleri görmek için yürümeli, önlerinde tir tir titremeliyiz. Söylesene Jakob, sözlerimi anlıyor musun? Fakat sus. Burada konuşman yasak. Yoksa bir büyücü olduğumu mu düşünüyorsun? Hayır büyücü değilim. Elbette, az da olsa büyüden, sihirden anlarım. Her kadın anlar. Şimdi gel bakalım.” Saygıdeğer Hamımefendinin bu sözcükleriyle yerde bir kapı belirdi. Kapıyı açmak için ona yardım ettim. Sonra da, o önde ben arkada, kapıdan geçerek bodruma indik. Taş merdivenler biter bitmez nemli, yumuşak bir zemine ayak bastık. Dünyanın çekirdeğindeymişiz gibi hissettim; öylesine derin ve yalnız. Uzun, karanlık bir koridor da yürürken Bayan Benjamenta bana: “Şimdi, yoksulluğun ve yokluğun koridorlarında, odalarında. Evet, sevgili Jakob, büyük olasılıkla hayatın boyunca yoksul olacağın için lütfen şimdiden bu karanlığa ve bu soğuk, keskin kokuya az da olsa alışmaya çalış. Korkma. Kızma da. Tanrı burada. O, her yerdedir. Yoksulluğu sevmeyi ve onunla yaşamayı öğrenmek gerekir. Senden kilerin nemli yerlerini öpmeni rica ediyorum. Evet, yap bunu. Böylece, büyük olasılıkla hayatının bundan sonraki kısmını oluşturacak olan sefalet ve ağırlığa, gönüllü itaatin içsel kanıtını vermiş olursun.” Onun dediğini yaptım. Soğuk zeminde diz çöktüm ve büyük bir içtenlikle yeri öptüm. Bu sırada aynı anda hem başımdan kaynar sular döküldü, hem de buz gibi yağmurlarda ıslandım. Sonra yürümeye devam ettik. Ahh, o sefalet ve korkunç yoklukların koridoru bana ne kadar sonsuz göründü, belki öyleydi de. Saniyeler sanki bütün bir ömür, dakikalar ise acı dolu yüz yıllar gibi geliyordu. Yeter, sonunda dökük bir duvarın önüne geldik ve Bayan Benjamenta dedi ki: “Git ve duvarı yala. Bu acılar duvardır. Bu

duvar hep gözünün önünde olacak. Ondan nefret etmek aptallık olur. Sert ve ıslaha gelmez şeyi yumuşatmaya çalışmak gerekir. Git ve bunu dene.” Tutkulu bir telaşla duvara yaklaştım. Kendimi duvarın kucağına attım. Evet, kendimi taştan kucağına bıraktım ve ona birkaç güzel söz; neredeyse espirili sözler söyledim. Beklendiği üzere duvar hareketsiz durmaya devam etti. Zaten başından beri Hoca Hanım’ın hatırı için bir komedidir oynayıp durmaktaydım, elbette şimdi yaptıklarımın da komediden farkı yoktu. İkimiz de güldük; Hem üstat, hem de onun olgunlaşmamış öğrencisi olan ben. “Gel” dedi bana. “Şimdi kendimizi biraz özgürlük ve hareketle ödüllendirelim.” O çok iyi tanıdığımız küçük, beyaz sopayla duvara dokundu. Ve kendimizi kaygan, açık, dar bız ya da cam pistin üzerinde bulduk. Altımızdaki pist bir dalga gibi yükselip alçaldığından, sanki muhteşem patenlerle dans eder gibi süzülüyorduk. Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim. Sevinçten haykırdım “Ne kadar güzel.” Üzerimizde yıldızlar, hem sönük mavi hem de karanlık olan gökyüzünde tüm eşsizlikleriyle göz kırpmıyor, yanıp sönüyorlardı. Ay parlamaktaydı. Biz buz dansçıların üzerinde muhteşem bir şekilde parlıyordu. “İşte özgürlük budur” dedi Hoca Hanım. “Kış gibidir, ona uzun süre dayanamazsın. Özgürlükte, burada yaptığımız gibi her zaman hareket ve dans etmelisin. O, soğuk ve güzeldir. Fakat sakın ona gönlünü kaptırma. Bu ileride seni sadece üzer. Çünkü özgürlüğün yanında sadece bir an durabilirsin, daha uzun değil. Şu an bile haddinden fazla kaldık. Bak, üzerinde süzöldüğümüz bu harikulade pist yavaş yavaş çözülmeye başladı. Şimdi gözlerini açarsan özgürlüğün ölümüne şahit olabilirsin. İlerideki yaşamında bu yürek burkan manzarayla sıkça karşılaşacaksın.” Hoca Hanım sözlerini henüz noktalamıştı ki; mutluluğun doruklarından yorgun ve hüznü bir şeyin içine düştük. Bu, ufak, damıtılmış bir huzurla dolu, rüyaların mis kokusunu taşıyan, zengin ve vahşi sahnelerin yer aldığı resimlerle donatıl-

miş olan yatak odasıydı. Nasıl da sakın bir odaydı. Eskiden beri gerçek odalar hayal ederdim. İşte burası tam da öyle bir odaydı. Müzik, renkli duvarlardan zarafetle yağın kar gibiydi. Müziğı görebiliyordunuz, sesler tıpkı büyüleyici kar yağışını andırıyordu. “Burada dinlenebilirsin” dedi Bayan Benjamenta. “Ne kadar dinleneceğine sen karar ver” diye de ekledi. Bulmacayı andıran bu sözler üzerine her ikimiz de birbirimize bakarak gülümsedik. Anlatılmaz yumuşak bir korkuya kapılmış olsam da bu odadaki halılardan birinin üzerine oturmaktan çekinmedim. Yukarıdan, gizli bir el, ender rastlanır lezzette bir sigarayı açık bulunduğunun farkında bile olmadığım ağzıma tutuşturdu. Ben de o sigarayı içtim. Ellerimin arasında bir roman kanat çırpıyordu ve ben, rahatsız edilmeksizin o romanı okuyordum. “Bu sana göre bir şey değil. Bu tür kitaplar okuma. Ayağa kalk. Gel hadi. Yumuşaklık insanı düşüncesizliğe ve gaddarlığa sürükler. Nasıl kızgınca esip geçiyor. Duyuyor musun? İşte bu felakettir. Az önce bir odada dinlendin. Şimdi bu felaket üzerinden geçecek ve seni şüphe ve huzursuzluk yağmurlarıyla sırlıslıkla edecek. Gel. Bilinmeyene giderken insan cesur olmalı” dedi Hoca Hanım. Sözlerini henüz noktalamıştı ki kendimi koyu, fazlasıyla huzursuz edici bir kuşku selinde buldum. Git gide cesaretimi kaybederken Hoca Hanım’ın hâlâ yanımda olup olmadığına bakmaya bile cesaret edemez olmuşum. Hayır, tüm o şeyleri, durumların sihirbazı; Hoca Hanım ortadan kaybolmuştu. Yalnız yüzüyordum. Haykırmak istiyordum, fakat ağzıma su kaçacağı için yapamıyordum. Ahh bu felaket. Ağlıyordum, o açgözlü konfora kapıldığım için derin bir pişmanlık duyuyordum. Bir de baktım ki Benjamenta Enstitüsü’ndeki karanlık sınıfta oturuyorum. Bayan Benjamenta arkamda durmuş yanaklarımı okşuyor. Fakat hani öyle pek beni değil de sanki daha çok kendini avutmak ister gibi. “Üzgün olmalı” diye düşündüm. O sırada Kraus, Schlacht ve Schlinski birlikte çıkageldiler. Hoca Hanım hemen ellerini

üzerimden çekti ve akşam yemeğini hazırlamak üzere mutfığa gitti. Rüya mı görüyorum? Eğer yemek vaktiyse kendime soru sormak niye? Bazen öyle zamanlar oluyor ki felaket iştahım oluyor. Böyle zamanlarda en aptal yemeklere bile genç bir işçi gibi saldırıyorum; kültür devrinde yaşayan bir kültür adamı olmaktan çıkıyor, masallarda yaşamaya başlıyorum.

Beden ve dans derslerimiz bazen çok eğlenceli oluyor. Beceri göstermek zorunda olmanın da tehlikeleri var. İnsan gayet güzel rezil olabilir. Gerçi, biz öğrenciler birbirimize gülmeyiz. Gülmez miyiz? Hiç de değil. İnsan ağzıyla gülemediği yerde kullaklarıyla güler. Ve bir de gözleriyle. Gözler gülmeyi seviyor. Gözlerle ilgili kurallar koymak mümkün fakat çok zor. Örneğin burada göz kırpmak yasaktır, göz kırpmak alay etmeye girer ve bu nedenle yasaktır. Fakat insan bazen ister istemez gözünü açıp kapatıyor. Tabiatı tamamen baskı altına almak olmuyor demek ki. Olduğu da oluyor ama. İnsan doğadan tamamen kopsa da, yine de geride bir nefes, bir parça kalıyor ve hep kendini gösteriyor. Mesela uzun Peter kendine ait, bireysel tabiatından kopamıyor. Bazen dans etmesi, estetik hareket etmesi ve kendini göstermesi gerektiğinde baştan ayağı odun kesilir. Odunluk Peter'de doğadan gelen bir olaydır, Tanrı vergisidir. Uzun bir şekil verilmiş oduna; hele bu odun bir de insan şeklinde ise, nasıl güler, hem de katıla katıla. Aslına bakarsanız kahkaha, odunun tam manasıyla karşıtıdır. Odun yakıcı bir şeydir, insanın içinde kibritler yakan bir şeydir. Kibritler yanarken tıpkı bastırılmış bir kahkaha gibi ses çıkarırlar. Gülerken kendimi tutmayı çok seviyorum. Öyle iç gıcıklayıcı bir şey ki bu: katılarak gülmek isterken, gülmenin yasak olması. Yasak olan ve fakat içimden çıkması zorunlu olan şeylere bayılıyorum. Baskı altına alınan bu şeyler yüzünden utanılır ama değerlidirler de. Evet, evet, baskı altında olmayı seviyorum. Aslında. Hayır, pek

de doğru olduğu söylenemez. Söylemek istediğim şu; bir şeyin yasak olması demek, o şeyi başka bir yerde iki kez yapmak demektir. Hiçbir şey basit, hızlı, kolay elde edilmiş bir izin kadar tatsız olamaz. Her şeyi hak etmeli ve öğrenmeliyim. Örneğin, gülmek de başından sonuna dek bir tecrübe gerektirir. İçimden deliler gibi gülüyorsam, içimden gelen bu çılgınlık tozu nereye boşaltacağımı bilemiyorsam, işte o zaman gülmenin ne demek olduğunu biliyorum demektir, o zaman en komik şekilde gülüşüm demektir; beni allak bulak eden o şeyin tam anlamıyla ne olduğunu biliyorum demektir. Buna göre düşünecek olursam, kuralların, varoluşu gümüşle kapladığını ve hatta hatta altınla kapladığını; kısacası çekici bir hale getirdiklerini kesinlikle kabul etmeli, sağlam bir kanı olarak saklamalıyım. Çünkü aynı şey, yasak ve çekici; gülmek gibi neredeyse tüm diğer şeyler ve tutkular için de geçerli. Mesela ağlamanın yasak oluşu ağlamanın kendisini büyütür. Sevgiden yoksun bırakmak, evet, sevmek demek bu. Eğer sevmemem gerekiyorsa on kat daha fazla severim. Yasak olan her şey binlerce kez daha fazla yaşar; ölmesi gereken şey çok daha canlı kalır. Büyüklükte olduğu kadar küçüklükte de böyledir bu. Gayet güzel ve günlük dilde söylenmiş bir şeydir fakat en gerçek gerçekler işte bu gündelik olanda saklıdır. Yine biraz saçmalıyorum değil mi? Saçmaladığımı itiraf edebilirsin, çünkü bu satırlar bir şekilde dolmalı. Yasak meyveler ne kadar da çekicidir.

Belki şimdi Bay Benjamenta ve benim aramda her iki tarafın da görebildiği, yasak meyveye benzer bir şey asılıdır. Fakat ikimiz de kendimizi açık bir şekilde ifade etmiyoruz. Açıkça konuşmaktan çekiniyoruz ve bunu kesinlikle sadece onaylamak için yapıyoruz. Bana göre örneğin, dostça yaklaşımlar çok iticidir. Bunu genel anlamda söylüyorum. Mesela ben, bana aşırı ilgi gösteren o insanlardan nefret ederim. Bunu bura-

da daha ne kadar söylesem az. Tabi ki yürekten tavırlardan, içtenlikten hoşlanıyorum. Kim tüm o güvenden, sıcaktan tam olarak nefret edecek kadar çiğ olabilir? Fakat ben insanlara fazla yaklaşımdan çekiniyorum, bilmiyorum ama samimi yaklaşımların aptallığına insanları, inandırma yeteneğim var demek ki. En azından güvenimi kazanmanın zor olduğunu düşünüyorum. Yakınlığımı benim için değerli, çok değerli. Onu kazanmak isteyen kişi de çok dikkatli davranmalı. Bay Benjamenta'nın da yaptığı bu. Görünüşe göre bu Bay Benjamenta kalbimi çalmak, benimle arkadaş olmak istiyor. Şimdilik ona buz gibi davranıyorum, kim bilir belki de onunla ilgili tek bir şey bile bilmek istemiyorum.

“Gençsin” dedi Müdür Bey bana “umut dolusun. Dur bakayım, sana bir şey söyleyecektim ama unuttum. Şunu bilmelisin ki Jakob, sana söyleyecek çok şeyim var, fakat insan bunların arasından en anlamlı ve güzel olanını, ağzını açıncaya kadar unutabiliyor. Benim belleğim çoktan yaşlanmışken sen, o güzel, parlak hafızanın ta kendisi gibisin. Belleğim ölüyor Jakob. Eğer seninle fazla sevecen konuşuyor ve özel şeyler paylaşıyorsam kusuruma bakma. Gülmeliyim. Gerekli bulmuş olsaydım seni dövebileceğim halde senden kusuruma bakmamı rica ediyorum. O genç gözler bana ne kadar sert bakıyor. Seni, gözlerin kör oluncaya, kulakların duymayıncaya kadar o duvardan diğerine vurabilirdim. Nasıl olup da karşında tüm otoritemden sıyrılıyorum bunu ben de bilemiyorum. Gizliden gizliye bana gülüyor olmalısın. Aramızda kalsın: temkini elden bırakma. Şunu bilmelisin ki bazen beni vahşilik ele geçirir ve kendime hâkim olana kadar çoktan kendimden geçmiş olurum. Ooo küçüğüm, sakın korkma. Sana zarar vermek kesinlikle imkânsız ama söylesene sana söylemek istediğim şey neydi? Az da olsa korkmuyorsun değil mi? Ve gençsin, umutların

var, gelecekte de kendine uygun bir yerde çalışmaya başlayacaksın değil mi? Değil mi ha? Evet öyle. Evet, işte beni üzen de bu. Bazen bana, sanki benim kardeşimmişsin ya da yakınım-mışsın gibi geliyor; sanki doğal bir yakınlığımız varmış gibi. Tavırların, konuşman, ağzın, her şeyin; tek kelimeyle sen bana tanıdık geliyorsun. Tahtından indirilmiş bir kralım ben. Gülüyorsun ha? Sana tahtından olmuş, elinden tacı alınmış krallardan bahsederken gülümsemen, böylesi hınzırca gülümsemen çok hoşuma gidiyor biliyor musun? Zekisin Jakob. Senin öyle güzel sohbet edebiliyor ki insan. Karşında, her zaman-kinde biraz daha zayıf, daha yumuşak davranmak çok hoşuma gidiyor. Evet, sen insanı karşında temkinsizliğe, rahathğa, kibirden vazgeçmeye itiyorsun. İnsan karşında durumunu ya da çıkarını düşünmeden bırakıveriyor kendini, inan bana. Böylece insanın, karşında güzel, samimi açıklamalar, itiraflar içinde kendini kaybedesi geliyor. Tıpkı benim; efendinin, arzu ettiği takdirde ezebileceği o zavallı genç solucanın karşısında, senin karşında yaptığım gibi. Elini ver bana. Evet. Sana, saygına layık olmayı bana gösterdiğini söylememe izin ver. Sana karşı büyük saygı duyuyorum ve bunu sana söyleyebiliyorum. Şimdi senden bir ricam olacak: benim arkadaşım, küçük dostum olmak istiyor musun? Olmanı senden rica ediyorum. Sana tüm bunları düşünmen için zaman veriyorum, gidebilirsin. Git lütfen, beni yalnız bırak.” Müdür Bey bana bunları söyledi, kendisinin de belirttiği gibi, istediği takdirde beni ezebilecek olan o adam söyledi bunları. Bu defa önünde eğilmedim, bu ona acı verirdi. Tahtından indirilen krallar hakkında ne söylemişti az önce? Tüm bu olan biten hakkında, Müdür Bey’in tavsiye ettiği gibi kafa yormayacağım, aksine formalitelere özen göstermeye devam edeceğim. Ne olursa olsun dikkatli olacağım. Vahşilikten bahsetmişti değil mi? Şunu söylemeliyim ki bu çok rahatsız edici bir şey. Duvarda ezilmek istemem doğrusu. Bunu Hoca Hanıma söylemeli miyim acaba? Elbette

hayır. Esrarengiz şeyler hakkında çenemi tutabilecek kadar cesursum ve şüphe duyduğum olaylarla kendim baş edebilecek kadar da zeki. Bay Benjamenta belki de delidir. Yine de o aslan ise ben fareyim. Şu an enstitüde gelişen durum gayet güzel. Yalnız, kimseye tek kelime etmemeliyim. Gizlenen bir hadise bazen, kazanılmış bir hadise demektir. Tüm bunlar saçmalık. İşte bu kadar.

Bazen ne biçim şeyler kuruyorum kafamda! Yakında kurduklarım saçmalık sınırına dayanacak. Bir defasında, beni komutan yapmalarını engelleyememiştim. 1400'ler miydi, yok hayır, daha da eski bir zamandı, Milan seferi dönemiymiş. Ben ve subaylarım oturmuş yemek yiyorduk. Bu bir zafer sonrasındı ve şöhetimiz önümüzdeki günlerde tüm Avrupa'ya yayılmalıydı. İçiyorduk ve çok neşeliydik. Yemeğimizi tek bir odada yemiyorduk, açık alana yayılmıştık. Güneş batmak üzereydi, işte o anda, ışığı hücum ve zafer anlamına gelen gözlerimin önünde bir hayal belirdi, zavallı bir şeytanın, yakalanmış bir hain'in hayaliydi bu. Üzgün adam başını eğmiş, titreyerek yere bakıyordu, başkomutana bakmaya hakkı olamadığının farkındaydı. Ona hafifçe baktım, sonra onu buraya getirenlerin üzerinde de bakışlarımı o denli hafif ve çabuk gezdirdim. Tüm bunların ardından dikkatimi önümde duran ve ağzına kadar şarap dolu olan bardağıma çevirdim. Bu üç hareket şu anlama geliyordu: "Gidin ve onu asın." O anda insanlar ona saldırma-ya başladılar, o alçak da çaresizlik içinde haykırmaya, yok hayır, daha çok parçalanıyormuş; binlerce korkunç şehit tarafından parçalara ayrılıyormuş gibi bağırmaya başladı. Hayatımı dolduran çarpışmalarda ve savaşlarda kulaklarım buna benzer çok ses duyuyordu, gözlerimse korkunç ve acı veren şeyler duymaya alıştı. Ne gariptir ki bu sefer dayanamadım. Tekrar o alçaktan yana döndüm, bunun yanı sıra askerlerime de

bir baş hareketiyle: “Bırakın gitsin” dedim, kolay olsun diye kadehi dudaklarıma dayamıştım. O sırada en az onun kadar çarpıcı, tiksindirici bir şey daha oldu. Hayatını; o suçlu, o hain hayatını bağışladığım adam, delirmiş gibi ayaklarıma kapana-rak, ayakkabılarımdaki tozu öpmeye başladı. Onu geri ittim. İğrenmiş ve dehşete kapılmıştım. Uyguladığım şiddet; rüzgâr-ın yapraklarla oynarken uyguladığına benzer bir güç uygulama-yışım beni derinden etkilemişti. Utanmıştım, bu yüzden gülü-yor ve insanlara uzaklaşmalarını emrediyordum. Adam nere-deyse aklını kaybetmek üzereydi. Gözlerinden ve ağzından hayvanca bir sevinç fışkırıyordu, tekrar tekrar teşekkür etti ve sürünerek gitti. Biz ise bütün gece boyunca deliler gibi içtik, yedik ve sabahın ilk saatlerinde hâlâ sofra başında otururken, neredeyse yüzüme bir gülümseme oturtan onurla, yücelikle papanın elçilerini karşıladım. Kahramandım, günün efendisi bendim. Avrupa’nın yarısının huzuru, ruh halime ve mutlulu-ğuma bağlıydı. Fakat bu diplomatik beylerin huzurunda aptal gibi hareket ediyor, iyiyi oynuyordum. İşime böylesi geliyordu, yorgundum, yurduma geri dönmek için yanıp tutuşuyordum. Savaşta edindiğim avantajlar elimden alınmıştı. Elbette son-raları kont unvanı aldım, evlendim ve şimdi ise derinlere bat-mış durumdayım; önemsiz, küçük bir Benjamenta Enstitüsü öğrencisi olmak, Kraus, Schlacht, Hans ve Schlinski gibi arka-daşlara sahip olmak beni üzüyor. Biri beni çırlıçıplak buz gibi sokağa atmalı, belki o zaman her şeye gücü yeten Tanrı oldu-ğuma inanırım. Tüy kalemi elimden bırakmanın vakti geldi.

Biz öğrenciler gibi küçük ve önemsiz kimseler için komik bir şey yoktur. Saygıya değer bulunmayan insanlar her şe-yi ciddiye alır ama aynı zamanda da hafife alır ve sululuğa vurur. Dans, terbiye ve beden eğitimi derslerimiz bana, mü-him, büyük toplum yaşamının kendisi gibi geliyor. Sınıf

gözlerimin önünde görkemli bir odaya dönüşüveriyor; yoğun insan trafiğinin yaşandığı bir caddeye, kocaman, eski koridorları olan bir saraya, resmi dairedaki bir odaya, bilginler kuruluna, hanımefendilerin ağırlandığı bir misafir odasına dönüşüyor, yerine göre her şeye dönüşebiliyor. Bizler içeri girmeli, selam vermeli, eğilmeli, konuşmalı, hayal ürünü olan işleri ya da görevleri halletmeli, siparişleri hazırlamalıyız. Sonra da ansızın masaya oturup şehirliler gibi yemek yiyoruz ve uşaklar da bize hizmet ediyor. Schacht ya da belki de Kraus beni çok soylu bir bayanla tanıştırtıyor, ben de onu oyalama görevini üstleniyorum. Kendini zaten çoktan beri bir kavalye gibi hisseden Peter de dâhil olmak üzere hepimiz kavalyeyiz. Dans ediyoruz, Hoca Hanım'ın gülümseyen bakışları üzerimizde. Sonra ansızın yaralanan birine yardım etmek için koşuyoruz. Caddede araba çarpmış biri yatıyor. Dilenci gibi görünen birilerine ufak tefek şeyler veriyoruz, mektuplar yazıyor, çocuklarımıza bağırıyor, toplantılara katılıyor, Fransızca konuşulan yerleri ziyaret ediyoruz; şapkamızı kaldırarak selam vermek için denemeler yapıyor, av, ekonomi ve sanat hakkında konuşuyoruz; bize tutulmasını istediğimiz kadınların asil bir şekilde uzatılan beş parmağını öpüyor; aylaklar olarak dolaşiyor, höpürdete höpürdete kahvelerimizi içiyor, şarapla pişirilmiş jambonumuzu yiyoruz; hayali yataklarda uyuyor, sabahın erken saatlerinde yine hayali yataklarda uyanıyor, "Günaydın, Hâkim Bey" diyoruz; dövüşüyoruz, çünkü bu gerçek hayatta da olan bir şey ve kısacası gerçek hayatta olan her şeyi yapıyoruz. Tüm bu aptalca şeylerden yorulduğumuzda Hoca Hanım masanın köşesine vuruyor ve şöyle diyor: "Al-lons,² ileri gençler. Çalışın." Sonra tekrar çalışmaya başlıyoruz. Sınıfın içinde arılar gibi dolanıp duruyoruz. Bunu tam olarak anlatmak mümkün değil. Yorulduğumuz zaman

Hoca Hanım yine sesleniyor: “Nasıl? Toplum hayatı keyfinizi bu kadar çabuk mu kaçırdı? Çalışın, çalışın. Hayatın nasıl olduğunu gösterin. Hayat kolay, fakat insan uyanık olmalı, yoksa yaşam tarafından ezilir.” Ve tekrar işimizin başına dönüyoruz. Hizmetliler aptalca şeyler yaparken biz seyahate çıkıyoruz. Kütüphanede oturup ders çalışıyoruz. Bizler askeriz, gerçek erleriz ve yere yatıp ateş etmeliyiz. Alışveriş etmek için dükkânlara, yıkanmak için banyolara, ibadet etmek için kiliseye gidiyoruz: “Tanrım, bizi doğru yoldan ayırma.” Bunun hemen ardından en bayağı kabahatin orta yerinde oturuyor ve günah işliyoruz. Zamanı geldiğinde Bayan Benjamenta “Tamam artık. Bugünlük bu kadar yeter” diyor. O andan sonra yaşam sönüyor, insanca yaşamak denen rüya başka bir şekil alıyor. Ben genelde yarım saat kadar gezintiye çıkıyorum. Banka oturduğum bahçede her zaman bir kızla karşılaşıyorum. Kız satıcıya benziyor. Her defasında kafasını benden yana çeviriyor ve beni uzun uzun seyrediyor. Çok açlık çekiyor. Benim düzenli olarak aylık alan bir beyefendi olduğumu sanıyor. Dışarıdan çok iyi, düzgün biri gibi görünüyorum. Fakat yanılıyor, bu yüzden de ona aldırmiyorum.

Arada sırada tiyatro oynadığımız da oluyor, hem de komedi; bayağılığa varan cinsinden. Taa ki Hoca Hanım bir bakışıyla buna bir son vermemiz gerektiğini belirtene kadar: Anne: “Kızımı size gelin olarak veremem. Çok fakirsiniz.” Kahraman: “Fakirlik utanılacak bir şey değildir.” Anne: “Safsata. Hikâye bunlar. Nasıl bir gelecek vaat ediyorsunuz?” Kız: “Anne, size karşı duyduğum tüm saygıyla, sevdiğim adamla daha kibar bir şekilde konuşmanızı rica ediyorum.” Anne: “Sus! Günün birinde ona bu kadar sert davrandığım için bana müteşekkirci olacaksın. Beyefendi, üniversiteyi nerede okudunuz acaba? Kah-

raman (Polonyalıdır ve Schlinski tarafından canlandırılmaktadır): “Saygıdeğer Hanımefendi, Benjamenta Enstitüsü çıkışlıyım. Bunu söylerken duyduğum gururu hoş görmeyi rica ediyorum.” Kız: “Ah, anne baksanıza nasıl davranıyor, nasıl da nazik tavırlar bunlar.” Anne (kızarak): “Nezaketten bahsetme. Asil davranışların modası çoktan geçti. Siz Bayım, söyler misiniz lütfen, Bagnamenta Enstitüsünde ne okudunuz?” Kahraman: “Af edersiniz Bayan ama okuduğum kurumun adı Bagnamenta değil, Benjamenta Enstitüsü. Ne okuduğuma gelince. Her şeyden önce orada çok az şey öğrendiğimi söylemeliyim. Fakat bugün zaten çok bilmek değil önemli olan. Buna siz de katılıyor olmalısınız.” Kız: “Duyuyor musun anne? Anne: “Zavallı şey, bana bunun gibi saçmalıkları duymaktan, ciddiye almaktan bahsetme. Yakışıklı genç, sonsuza dek görüş alanımdan çıksaydınız beni ziyadesiyle memnun etmiş olurdunuz.” Kahraman: “Bana bunları söylemeye nasıl cüret edersiniz? Peki, öyleyse; Adieu gidiyorum.” Sahneyi terk eder vs vs vs; oyunlarımızın içeriği her zaman okul ve öğrencilerdir. Öğrenci, fazlasıyla karmaşık renkli kaderleri bir arada yaşıyor; hem iyiyi hem de kötüyü. Dünyada ya başarılı oluyor ya da tamamiyle başarısız. Her oyunun finali mutlaka alçak gönüllü hizmeti sembolize ediyor ve bu hizmeti över nitelikte oluyor. Mutluluk işe yarar: Dramatik edebiyatımızdan alınacak ders budur. Biz sahnedeysen Hoca Hanım da seyirci kitlesini temsil ediyor. Locada oturup gözünde gözlükle sahneyi, yani biz oyuncuları izliyor. En kötü oyuncu Kraus. Böyle şeylere hiç yeteneği yok. En güzel oynayan ise şüphesiz ki Uzun Peter. Heinrich de sahnede harikalar yaratıyor.

Yaşamda her zaman yiyecek ekmeğim olacakmış gibi kötü bir his var içimde. Sağlıklıyım, öyle de kalacağım, birilerinin işine yarayabilirim. Devletime ve halkıma asla yük olmaya-

cağım. Eğer hâlâ eski Jakob von Gunten; eğer von Gunten soyunun devamı, o ailenin bir ferdi olsaydım bu düşünce, yani önemsiz birinin günlük ekmeğini kazanıyor olacağı fikri, beni derinden yaralardı. Fakat ben bambaşka biri oldum, normal bir birey oldum. Normal biri oluşumu da Benjamentalara borçluyum, bu da bana anlatılmaz, memnuniyetin çiğ damlalarıyla parlayan bir güven veriyor. Gururum ve onur anlayışım değişti. Nasıl oluyor da bu yaşında bu kadar yozlaşabiliyorum? Fakat bu yozlaşma mı? Bir taraftan evet öyle, diğer taraftan da kendi benliğimi korumanın bir yolu. Belki yaşamımın bir yerinde kayıp ve unutulmuş biri; gerçek, gururlu bir Gunten olarak kalacağım; sanki soy ağacını gagalamış, evde oturmuşum, kokuşup çürümüşüm gibi. Her neyse, bu da olabilir. Ben seçimimi yaptım, seçimimin de arkasındayım. İçimde yaşamı baştan sona tanımaya dair muhteşem bir enerji; insanları ve şeyleri kendilerini bana açmaları için onlarla uğraşmamı sağlayacak bastırılmaz bir arzu var. Burada aklıma Bay Benjamenta geldi. Fakat başka bir şey düşünmek istiyorum, aslında artık hiçbir şey düşünmek istemiyorum.

Johann'ın içtenliği sayesinde bir sürü insan tanıdım. Aralarında sanatçılar da var ve iyi insanlara benziyorlar. Yani, insan bu kadar yüzeysel bir temastan sonra ne söyleyebilir ki? Aslına bakarsanız, dünyada başarılı olmak için çaba sarf eden insanlar müthiş derecede birbirlerine benziyor. Hepsinin yüzü aynı. Aslında hem aynı; hem değil. Hepsinde belirli ölçüde, hızlı gelip geçen bir sevecenlik var ve sanıyorum ki; bunun nedeni o kişilerin hissettiği korku. Yeni olanı, diğerleri gibi ilgi çekeceğini düşündüklerini çabucak, birbiri ardına halledebilmek için insanlar ve şeylerle olan işlerini öyle hızlı görüyorlar ki. Bu insanlar; bu iyi insanlar kimseye saygısızlık etmiyorlar. Belki de her şeye saygısızlık ediyorlar fakat

bunu dışarıya göstermemeleri gerekiyor, çünkü ansızın saygısızca davranmaktan korkuyorlar. Bu insanlar dünyevi acılarından dolayı sevecen ve korkularından dolayı iyiler. Hem sonra insan zaten kendine saygı duymak ister. Bu insanlar centilmen. Ve kendilerini pek da iyi hissetmedikleri izlenimi uyandırıyorlar. Hem saygı gösterilerine, dünyadaki şan şöhrate değer veren kim mutlu olabilir ki? Sonra bu insanlar artık doğa insanı değil de tamamen toplum insanı oldukları için, gelecek kuşakların onların hemen artlarında olduğunu hissediyorlar. Her biri, o esrarengiz avcıyı, herhangi yeni bir yetenekle ortaya çıkacak; çevresinde her tür tahribata ve saygısızlığa sebep olacak olan tüyler ürpertici hırsız ense-sinde hisseder. Bu yüzden de bu çevrelerde, o çevreye yeni giren kişi daima en aranan ve yeğlenen kişi olur. Yeni gelen bu kişi zekâsı, yeteneği ya da doğal dehasıyla kendini kanıtlarsa yaşlılara yazık olur. Ayrıca ben kendimi gayet basit ifade ediyorum. Burada başka bir şey daha var. Çok kültürlü bu çevrelerde gözden kaçmayacak, yanlış anlaşılması mümkün olmayan bir bezginlik var. Hayır, soydan asil olanların normalde gösterdikleri kibir değil bu, hayır, hayır, gerçekçi, çok gerçek bir şey; daha yüksek ve canlı bir hisse dayanan bir bezginlik, sağlıklı-sağlıksız insanların bezginliği. Hepsi kültürlü insanlar ama birbirilerine saygı gösteriyorlar mı? Dürüstçe düşünürlerse, dünyadaki hallerinden memnunlar, ama gerçekten memnunlar mı? Ayrıca aralarında zengin olanları da var. Bu arada onlardan bahsetmiyorum çünkü bir insanın sahip olduğu para, o insanı değerlendirmek için başka, yepyeni ölçülere iter. Ne var ki hepsi kibar ve kendilerine göre önemli insanlar. Ağabeyime, bana dünyanın bir yanını tanımamı sağladığı için çok müteşekkirim. Bu çevrelerde insanlar, büyük von Gunten diye adlandırdıkları Johann'dan ayırt etmek için bana küçük von Gunten diye hitap ediyorlar. Bunlar şaka, dünya şakaları sever. Ben sevmem, ama bu da

çok anlamsız zaten. Dünya denilen bu şeyin hiç umurumda olmadığını ve benim dünya diye adlandırdığım şeyin ise bana göre ne kadar büyük ve çekici geldiğini hissediyorum. Ağabeyim, insan içine karışmam için çaba harcadı, bu yüzden bundan fazla şey çıkarmalıyım. Bu da fazla zaten. Bana göre her şey en küçük şey bile çok geliyor. İnsanın hayatı, birkaç insanı tam manasıyla tanımayı gerektiriyor. Bunlar yine Benjamenta kuralları ve Benjamentalar dünya denilen şeyden ne kadar farklılar. Uyumak istiyorum.

Gereken vasıflara sahip olmaksızın en en aşağılardan başlayıp zirveye tırmanan bir aileden gelme olduğumu asla ama asla unutmayacağım. Evet, belki. Her şey mümkün ama ben, ihtişama bağlı olan mutluluğu oynadığım o boş zamanlara inanmıyorum. Bende sonradan görmelerdeki o faziletlerden hiçbirisi yok. Evet, bazen şımarıyorum ama bunu sırf keyfim yerinde olduğu için yapıyorum. Fakat sonradan görmelerinki sürekli, yalın faziletli bir şımarıklıktır ya da anlamsız tavırlarında sürekli bir haylazlık zaten vardır. Sonradan görmelelerin sayısı o kadar fazla ki; elde ettiklerini de aptalca ellerinde tutuyorlar, bu harika. Kızgın olabilirler, canları sıkkın olabilir, somurtkan da olabilirler; “tüm bunlardan” bıkmış olabilirler ama bu bıkkınlık gerçek bir sonradan görmede derinlere işlemez. Sonradan görmeler efendilerdir, aileden görme olan ben de, ya da her neysem, işte böyle bir efendiye; belki de biraz gösterişli bir efendiye hizmet edeceğim; onurlu bir şekilde hizmet vereceğim, sadık, güvenilir, sağlam, düşünmeksizin, kendi çıkarımı düşünmeksizin hizmet edeceğim. Çünkü ancak o zaman birilerinin hizmetinde düzgün bir şekilde çalışabilirim. Şimdi fark ediyorum da Kraus’la ortak bir yanımız var; bu yüzden biraz utanıyorum. Dünyayı göğüslerken hissettiklerimle asla büyük şeylere ulaşılmaz, çünkü in-

sanlar en pırıltılı büyük şeylere burun kıvırıyor ve gri, durağan, sert ve aşağılık olan şeylere büyük diyor. Evet, hizmet edeceğim ve yerine getirilmeleri ısıltıdan başka bir şey olmayan görevleri birbiri ardına üstleneceğim. Ve biri bana öylesine teşekkür ettiğinde aptalca mutluluktan kıpkırmızı kesileceğim. Bu aptalca ama tamamen gerçek. Ben de bu saptamadan dolayı üzülemiyorum. Şunu itiraf etmeliyim; asla üzülmüyorum, kendimi asla ama asla yalnız hissetmiyorum. Bu da çok aptalca, çünkü çılgılık denilen o hassasiyetle insan en iyi, en sonradan görme, en aileden gelme şeylerin üstesinden gelebilir. Fakat ben, onura ve saygınlığa ulaşmak için gösterilen çabalar, inceliksiz emekler için teşekkür ediyorum. Evde, anne ve babamın yanında dört duvar uyum kokardı. Yani şimdi öylesine aklıma geldi. Bizim evde her şey asıldı. Ve aydınlık. Tüm ev güzel, hoş bir gülümsemeye benzerdi. Annem öylesine incelikli biridir ki. Her neyse. Aileden gelme biriyim ve hizmet etmeye, yaşamda altıncı sınıf birini oynamaya mahkûmum. Bana kalırsa bu oldukça uygun çünkü Johann'ın dediği gibi: "Güçlü olanlar aç olanlardır." Böyle şeylere pek inanmıyorum. Hem beni avutmalarına ihtiyacım mı var? Jakob von Gunten teselli edilebilir mi? Elim ayağım tuttuğu sürece bu söz konusu bile olamaz.

Eğer istersem, kendi kendime hükmedersem, her şeye karşı saygılı olabilirim, hatta kötü davranışlara bile ama ucunda altının ısıltısını görmeliyim. Diğer kötü davranışlar arkalarında yirmi Marklık banknotlar bırakmalılar, o zaman önlerinde hatta arkalarından bile eğilirim. Bay Benjamenta da bu konuda benimle aynı fikirde. Güzel olmayan ellerden gelen para ve menfaati hor görmemek gerektiğini söylüyor. Benjamenta Enstitüsü öğrencisi her şeye saygı göstermeli, hiçbir şeyi hor görmemeli. Konuyu değiştirelim. Cimnastik yapmak

güzel şey. Cimnastik yapmayı çok seviyorum ve elbette iyi bir sporcuyum. Asil biriyle arkadaş olmak ve spor yapmak; bunlar dünyadaki en güzel şeyler. Dans etmek ve bana saygı duyan birini bulmak; benim için ikisi de aynı. Düşünceleri ve bedeni hareket ettirmeyi seviyorum. Sadece bacaklarını oynatmak bile çok güzel. Öte yandan cimnastik yapmak aptalca, hiçbir amacı yok. Sevdiğim ve yapmayı seçtiğim her şey hiçbir amaca hizmet etmemeli, öyle mi? Baksana! Bu da ne? Biri beni çağırıyor. Burada kesmek zorundayım.

“Gerçekten de hâlâ çalışıyor musun, Jakob?” diye sordu bana Hoca Hanım. Akşama doğruydı. Muhteşem güzellikte bir günbatımının yansıması gibi bir kırmızılık vardı. Odamın kapısında duruyorduk. Daha yeni içeri girmiştim ve kendimi duygu ve düşüncelerime bırakmak istemiştım. “Bayan Benjamenta” dedim, “Çabalarımın samimiyeti ve doğruluğu konusunda şüpheleriniz mi var? Ben bir yalancı mıyım, sizin o çok saygıdeğer gözünüzde bir şaklaban mıyım?” Sanırım bunu söylerken çok hüzünlü bir bakışım vardı. O güzel yüzünü bana çevirdi ve: “Tanrı esirgesin. Sen iyi bir çocuksun. Tez canlısın fakat sevimli, düzenli ve tatlı bir çocuksun. Tatmin oldun mu? Ha? Nasıl? Her sabah yatağımı da düzeltiyorsun değil mi? Ha değil mi? Ve artık kurallara da uzun zamandır uymuyorsun? Yoksa uyuyor musun? Çok uslu birisin, buna inanıyorum. İnsan seni ne kadar çok övse az. Evet, az. Tam bir kova dolusu övgü sözcükleri, düşünsene, sepet dolusu ve yığınla övgü. Davranışlarına düzülmüş saygı dolu bu güzel sözcükleri bir fırçayla toplamalı. Hayır, Jakob, ciddiym. Şimdi beni dinle. Kulağına bir şey söylemeliyim. Dinleyecek misin, yoksa odana gitmeyi mi tercih ediyorsun?” “Anlatın saygıdeğer Bayan, sizi dinliyorum” dedim korkulu bir bekleyişle. Hoca Hanım ansızın üşüyormuş gibi titreyip toparlandı. Söyleyeceklerle-

ri bir çırpıda ağzından döküldü: “Gidiyorum Jakob, gidiyorum. O da benimle geliyor. Bunu sana söyleyemem. Belki başka bir zaman. Tamam mı? Evet, belki yarın söyleyeceğim, belki de ancak bir hafta içinde. O zaman bunu sana söylemek için daha vakit olacak. Söylesene Jakob, az da olsa seviyor musun beni? Senin yüreğin için bir anlam ifade ediyor muyum?” Öfkeyle sıkılmış dudaklarıyla karşımda duruyordu. Melankolik bir biçimde vücudundan sarkan eline doğru hızla eğildim ve öptüm. Kendisi için uzun zamandır hissettiklerimi ona bu şekilde ifade edebildiğim için çok mutluydum. Yüksekten bakan, hatta yükseklikten neredeyse boğulmuş, ölü bir ses tonuyla “Bana değer veriyor muydun?” diye sordu. Ben de: “Bundan nasıl kuşku duyabilirsiniz? Üzüldüm şimdi” dedim. Neredeyse ağlayacak gibi olmak sinirime dokunmuştu. Elini kaba bir şekilde bıraktım ve karşısında saygılı bir duruşa geçtim. Bana neredeyse yalvarır gibi baktı ve gitti. Bu kadar otoriter olan Benjamenta Enstitüsü’nde her şey nasıl oldu da böyle değişti! Her şey birbiri ardına çöküyor; dersler, cesaret, kurallar. Ölümler evinde ya da kutsal bir mutluluk evinde mi yaşıyorum? Bir şeyler oluyor ama olanları henüz anlayamıyorum.

Kraus’a Benjamentalar hakkında ne düşündüğümü söyleme cesaretinde bulundum. Enstitüde her zaman ihtişamlı bulutların dolaştığını düşündüğümü söyledim. Neydi bu? Kraus bunun hakkında bir şeyler biliyor muydu? – Kraus sinirlendi ve: “Aman, kafan saçma sapan hayallerle dolu. Ne biçim şeyler düşünüyorsun. Git çalış, çabala, bak o zaman hiçbir şey gözüne batmaz. Her şeye maydanoz oluyorsun. Fikirleri ve düşünceleri kurcalamaktan da geri durmuyorsun. Gözümün önünden kaybol. Yüzünü bile görmek istemiyorum.” “Ne zamandan beri kaba birisin sen?” dedim ve onu rahat bırakıp oradan uzaklaştım. Günün ilerleyen saatlerinde Bayan Ben-

jamenta'yla Kraus hakkında konuşma fırsatım oldu. Bana şöyle dedi: "Evet, Kraus diğer insanlara hiç benzemiyor. Biri ona ihtiyaç duyana kadar öylece oturuyor, çağrıldığında harekete geçiyor ve koşarak geliyor. Onun gibi biri kimsenin dikkatini çekmez. İnsanlar Kraus'u asla övmeyiz; ona neredeyse teşekkür bile etmezler. Ondan sadece bir şeyler talep ederler: şunu yap, bunu yap ve sonra tekrar: şunu yap. İnsan kendisine hizmet edildiğini; ne kadar kusursuz bir hizmet aldığını hissetmez bile; işte verdiği hizmet bu kadar mükemmeldir. Birey olarak Kraus hiçbir şeydir, sadece çalışkan bir uşak olan Kraus bir şeydir ama o da kendini belli etmez. Örneğin insanlar seni över Jakob. Sana iyilik yapmak insanın hoşuna gider. Kraus için söylenecek tek bir söz; gösterilecek bir nebze ilgi yok. Kraus'la karşılaştırıldığında fazla kötüsün Jakob. Fakat iyi olan yine de sensin. Bunu sana başka şekilde anlatmayacağım çünkü anlayamazsın. Kraus yakında aramızdan ayrılıyor. Bu bir kayıp Jakob, bir kayıp. Eğer Kraus da gidersen kim kalacak burada? Sen, evet. Doğru ya, bana kızdın değil mi? Evet, Kraus'un gidişine üzüldüğüm için kızdın. Kıs-kandın mı?" "Elbette hayır. Kraus'un gidecek olması beni gerçekten üzüyor" dedim. Bilerek fazlasıyla resmi konuştum. Benim de canım yanıyordu fakat biraz soğuk davranmayı daha uygun bulmuştum. Daha sonra Kraus'la konuşmayı denedim, ama bana inanılmaz soğuk davrandı. Kaskatı bir şekilde masaya oturmuştu, kimseyle tek kelime konuşmuyordu. O da burada bir şeylerin yolunda gitmediğini hissediyor fakat kimseye bir şey söylemiyor, kendisi hariç.

Sık sık büyük bir içsel yenilgi hissediyorum. Sonra odanın ortasında duruyorum ve aptalca şeyler yapıyorum, hem de çocukça aptallıklar. Başıma Kraus'un şapkasını takıyorum ya da başımın üstüne su dolu bir bardak vb şeyler oturtuyorum.

Bazen Hans burada oluyor. Hans'la birlikte karşılıklı olarak şapkaların kafamıza oturması, orada kalmaları için çalışmalar yapıyoruz. Bu yüzden Kraus bizi her defasında küçümsüyor. Schlacht üç gün boyunca bir yerde çalıştı, fakat sonunda memnuniyetsiz, bir dolu acı veren gerekçeyle geri döndü. Ben daha önce Schlacht'ın dışarıdaki yaşamda kötü şeylerle karşılaşacağını söylememiş miydim? Sürekli görevler üstlenecek, her işe atılacak fakat hiçbirini onu mutlu etmeyecek. Şimdi, çok ağır işler yapmak zorunda olduğundan, oraya adımını attığı ilk günden Schlacht'a imkânsız görevlerle gülünç bir şekilde yüklenmeye ve ona sonuna kadar işkence etmeye, kandırmaya başlamış kurnaz, otoriter, tembel yarı-amirlerden bahsetti. Ahh, Schacht'a inanıyorum. Sadece gönüllü olarak. Burada demek istediğim söylediklerinin doğru olduğuna kesinlikle inanıyorum, çünkü dünya narin, duyarlı insanlara karşı inanılmaz katı, baskıcı, aksi ve acımasızdır. Demek Schlacht tekrar burada kalacak. Geri döndüğünde ona biraz güldük, bu da olmalı zaten. Schlacht genç biri ve neticede, özel bir konumu, üstünlükleri, yöntemleri ve saygınlığı olduğunu düşünemez. İlk hayal kırıklığını yaşadı ve inanıyorum ki üst üste yirmi hayal kırıklığı daha yaşayacak. Yaşam, tüm o vahşi kanunlarıyla, bazı insanlar için sadece yılgınlıklar ve korkunç olumsuz deneyimlerden oluşan bir zincirdir. Schacht gibi insanlar, birbiri ardına gelen, acı dolu nefretler yaşamak için doğmuşlardır. Başına gelenleri selamlamak, hoşlukla karşılamak istiyor ama yapamıyor işte. Katılık ve merhametsizlik onunla on kat daha sert ve acımasızca çarpışıyor, o bunu daha yoğun hissediyor. Zavallı Schacht. O bir çocuk, melodilerle eğlenmeli, güzel, yumuşak, tasasız şeyler içinde uykulara dalmalıydı. Onun hayatında su sıçratma şakaları ve kuş cıvıltıları olmalıydı. Soluk, yumuşak gece göğündeki bulutlar onu krallığa götürmeliydi: "Bana neler oluyor?" Elleri, narin hareketler için yaratılmış, çalışmak için değil. Önünde rüz-

gârlar esmeli, ardından tatlı, sıcak sesler fısıldamalıydı. Gözleri huzurla kapanmalı ve sabah uyandıktan sonra duygularını okşayan o sıcak yastıkta Schacht tekrar sakince uykuya dalabilmeliydi. Ashına bakarsanız onun için uygun bir uğraş yok, çünkü uygun görünen her iş onun için uygunsuz, anormal ve yakışksız. Schacht'la karşılaştırıldığında kesinlikle iri kemikli kölenin tekiyim. Ahh, paramparça edilecek, yaşamı bir hastanede son bulacak ya da çürümüş ruh ve bedeniyile şu bizim modern hapishanelerden birinde açıklıkla mücadele edecek. Şimdi sınıf köşelerinde yaşayıp gidiyor, kendisine itici gelen ve yabancı olan sevgilisinin karşısında utancından tir tir titriyor. Küçük Hanım ona korkulu gözlerle bakıyor, ne var ki kız da şu anda, Schacht'la ilgilenebilecek durumda değil, çünkü kendi özel meselelerine yoğunlaşmış. Ayrıca kız da Schacht'a yardım edemez. Ona belki Tanrı yardım etmeliydi, edebilirdi, fakat tanrılar diye bir şey yoktur, tek Tanrı vardır ve o da yardım etmek için fazla heybetli. Yardım etmek ve birinin işini kolaylaştırmak o yüce varlığa yakışmaz, en azından ben böyle hissediyorum.

Bayan Benjamenta benimle her gün iki laf etmeden geçmiyor, bazen mutfakta, bazen sessiz ve ıssız olan sınıfta. Kraus, daha on yıllarca burada; Benjamenta Enstitüsü'nde kalacakmış gibi davranıyor. Derslerini sabırla ezberliyor, evet, sabırla fakat o zaten hep sabırlı biriydi, sabırlı olması pek bir şey ifade etmiyor. Bu insanın tez canlı olmak, aceleci olmak gibi bir yeteneği yok. O sakın alnında sanki asil bir şekilde "bekle" diye yazılmış gibi. Evet, Hoca Hanım da bir defasında söylemişti bunu, Kraus'un asalet sahibi olduğunu söylemişti. Bu kesinlikle doğru. Kişiliğinin silik tarafı gerçekten de görünmez bir imparatorluk. Dün Hoca Hanım'a şunları söyleme cesaretinde bulundum: "Eğer tek bir an bile, göz açıp kapayın-

caya kadar sürmüş olsa bile, tamamen duygularımın esiri olup, size duyduğum saygının tutsağı olduysam kendimden nefret edeceğim, kendime işkence edeceğim; darağaclarına asacağım; en öldürücü zehirleri içeceğim; elime geçireceğim herhangi bir bıçakla, kaç kez olursa olsun boğazımı keseceğim. Hayır, bu imkânsız Hoca Hanım. Sizi asla incitmiş olamam. Sadece gözlerinizi bile. Onların benim için nasıl bir kural, dokunulmaz güzellikte bir emir olduklarını bilemezsiniz. Hayır, hayır yalan söylemiyorum. Kapıda belirişiniz! Burada asla bir gökyüzüne, aya, güneşe, yıldıza ihtiyaç duymadım. Siz, evet siz en yüce varlık sizdiniz. Gerçekleri söylüyorum Hoca Hanım, bu sözlerin yağcılıktan ne kadar uzak olduğunu anladığınızı varsaymak zorundayım. Gelecekteki tüm başarılardan nefret ediyorum, yaşamdan iğreniyorum. Evet; evet. Fakat Kraus gibi ben de yakında nefret edilesi bu yaşama atılacağım. Siz benim bedenimin sağlığı oldunuz. Okuduğum kaptınız, kitap değildi okuduğum, sizdiniz, kitabın kendisiydiniz. Evet, evet öyleydi. Çoğu zaman haylazlık yaptım. Birkaç kez beni, midesine indirmek, uygunsuz hayallerin enkazının altına gömmek isteyen kibre karşı uyardınız. Nasıl da gözden kaybolmuştu, ne kadar hızlı. Bayan Benjamenta'nın sözlerini nasıl dinlemiştim. Gülüyor musunuz? Evet, gülümseme beni her zaman iyi olana, cesur ve doğru olana itmiştir. Bana ne kadar da iyi davrandınız. Benim gibi inatçı bir keçi için fazla iyi. Çok sayıdaki hatam bedeninizden aşağılara yuvarlanıyor, af dileyerek ayaklarınıza kadar iniyor. Hayır, hayata atılmak, dünyayla karşılaşmak istemiyorum. Gelecekteki her şeyi reddediyorum. Siz sınıfa girince mutlu oluyordum, sonra bu kadar aptal olduğum için kendime kızıyordum. Evet, şimdi itiraf etmeliyim, bir düşünsenize; sıklıkla gizlice saygınlığınızı, görkeminizi sizden çalmak istedim, fakat tüm o buruşturulmuş ruhumda az da olsa yaralamak istediğim şeye dair hakaret içeren, azarlayıcı tek bir sözcük bulamadım. Vicdan azabı

ve huzursuzluk benim için her zaman bir ceza oldu. Evet, Hoca Hanım, her zaman sizi onurlandırmak zorundaydım. Böyle konuştuğum için kızgınsınız değil mi? Ben, ben böyle konuştuğum için mutluyum.” Gözlerini kırptırarak bana baktı ve gülümsedi. Biraz alay eder gibiydi ama memnundu. Ayrıca, düşüncelerinde uzaktaki bir şeyle uğraştığını anlamıştım. Sanki ruhu bedeninde değildi, zaten bu yüzden, sırf bu yüzden böyle konuşmaya cesaret edebilmişim. Bunu bir daha yapmamaya özen göstereceğim.

Gerçi beni pek ilgilendirmez ama enstitüye hiç yeni öğrenci gelmediğinin farkına vardım. Bay Benjamenta’nın eğitimci olarak etrafa saldıgı, ya da bir zamanlar salmış olduğu ün git gide azalıyor, yok mu oluyor? Bu çok üzücü olurdu. Belki tüm bunlar benim uydurduğum düşüncelerdir. Burada biraz sinirli biri oldum, şayet belirli bir gerilim ve beraberinde getirdiğı gözlem gücündeki düşüş bu şekilde adlandırılırsa. Burada her şey o kadar yumuşak ki; insan sanki yere sağlam basamıyor da havada yürüyor. Ve mevcut sürekli sakin ve kendinde olma durumu da buna sebep olabilir. Bu gayet mümkün. İnsan burada hep bekleyiş içinde, bu da neticede insanı güçsüz kılıyor. Ve yasak olduğundan dolayı insan kendine söz dinlemeyi ve beklemeyi tekrar yasak ediyor. Hoca Hanım sıklıkla uzun uzun camdan dışarıyı izliyor; sanki burada değil de başka bir yerdeymiş gibi. Evet, burada pek sağlıklı görünmeyen, doğal olmayan şey de işte bu; hepimiz, hocalar kadar biz öğrenciler de neredeyse bambaşka bir yerde yaşıyoruz. Sanki sadece kısa bir süre için burada nefes alıyormuşuz, yiyip içiyormuşuz, yatıp kalkıyormuşuz, eğitim alıyormuşuz gibi. Burada, kanatları hareket ettiren itici bir güce, acımasız bir enerjiye benzeyen bir şey var. Burada gelecekte olacaklara mı itaat ediyoruz? İleride karşılayacakla-

rımıza mı? Bu da mümkün. Peki ya biz öğrenciler gittikten sonra yenileri gelmezse? O zaman ne olacak? Benjamentalar terk edilmiş ve fakir mi olacaklar? Bunu düşününce hasta oluyorum, evet resmen hasta oluyorum. Hayır, asla, asla. Bu kesinlikle olmamalı. Fakat olmak zorunda. Zorunda mı?

Güçlü olmak demek uzun uzadıya düşünmeden yapılması gereken işe hızlı ve sessizce başlamak demektir. Çaba yağmurlarında sıırıslıklam ıslanmak, zorunluluğun gerektirdiği şeylerin darbe ve zorluklarına karşı güçlü ve sert olmak demektir. Böyle zekice konuşma biçimlerinden nefret ediyorum. Aklımda başka bir şey vardı. Aaa, buldum, Bay Benjamenta'yla ilgiliydi. Yine onun odasına çıktım. Bana bulacağı iş konusunda kendisine hep takılıyorum. Bu kez de durumun ne olduğunu, benim için bir umut olup olmadığını vs tekrar sordum. Sinirlenmeye başlamıştı. Şimdi de sinirleniyor. Ve onu sinirlendirdiğimde cesaretim artıyor. Karşısında yüksek sesle konuştum, kaba ve küstah bir şekilde sordum. Müdür Bey çok rahatsız oldu, kocaman kulaklarının arkasını kaşımaya başladı. Aslında kulakları kocaman denecek kadar büyük değil, yani orantısal olarak çok da büyük sayılmaz fakat onun her şeyi çok büyük olduğundan dolayısıyla kulakları da büyük. Sonra bana doğru yürüdü, garip bir iyimserlikle gülümsedi ve konuşmaya başladı; "İş hayatına mı atılmak istiyorsun Jakob? Ben ise sana kalmanı tavsiye ediyorum. Burası sen ve senin gibileri için iyi bir yer. Yoksa değil mi? Biraz düşün. Hatta sana, kendine biraz daha zaman tanımanı, bazı şeyleri unutmanı ve ağır davranmanı öğütlüyorum. Böylelikle ahlaksızlık denen şeyin ne olduğunu görürsün. Bu, insanın varoluşunda büyük rol oynar, çok önemlidir, hatta şunu söylemeliyim ki neredeyse zorunludur. Eğer ahlaksızlık ve zayıflık olmasaydı dünyada samimiyet, cazibe, zenginlik da olmazdı.

Dünyanın yarısı ve belki de en güzel yarısı tembellik ve zayıflıklarla yok olup gidecek. Hayır, parmağını bile oynatma. Şimdi lütfen beni yanlış anlama, nasılsan ve burada nasıl olduysan öyle olmaya devam et; fakat biraz daha gevşekmiş gibi davran. Bunu istiyor musun? ‘Evet’ diyor musun? Seni biraz daha hayallere dalmış olarak görmek beni sevindirir. Başını önüne eğ, düşünceliymiş gibi görün, hüzünlü bak, değil mi ya? Çünkü bana kalırsa sen fazlasıyla arzulu ve kişilik sahibisin. Ve de gururlusun Jakob. Ne düşünüyorsun? Dışarıdaki dünyada büyük şeylere ulaşmayı, bunun için çabalamayı mı düşünüyorsun? Böyle yapmak zorunda olduğunu mu düşünüyorsun? Anlamli şeylerle ilgili ciddi kararların mı var? Üzgünüm, ama neredeyse bende bu kanıyı uyandırıyor sun. Ya da belki de sen, meydan okurcasına küçücük bir şey olarak kalmak istiyorsun. Bunu da beklerim senden. Senin biraz fazla iştışamlı, fazla sert ve fazla muzaffer bir yapın var. Bunların hiçbir önemi yok zaten Jakob, kalıyorsun. Sana bir iş bulmayacağım, uzun süre de buna benzer bir şey aramayacağım. Burada kalmanı nasıl istiyorum, biliyor musun? Tam seni elde etmişken kaçmak mı istiyorsun? Olacak şey değil. Burada, enstitüde sıkılabildiğin kadar sıkıl. Oo, dünyanın küçük fatihi, dünyada; dış dünyada; meslek hayatında; çalışmada; çabalamada; işte asıl orada binecek tepene can sıkıntısı, boşluk ve yalnızlık. Kal burada. Sabırsızlanmaya biraz daha devam et. Sabretmenin, yani beklemenin, nasıl bir büyüklük olduğunu bilemezsin. O zaman bekle. İçten gelen ve gerçek bir baskının ortaya çıkmasını bekle. Ama öyle de değil. Dinle, gidişin bana acı verir, beni yaralar; iyileşmez yaralar açar, bu da beni neredeyse öldürür. Öldürmek mi? Senden bana gülmeni rica ediyorum, ama iyice gül. Bana saygısızca gül Jakob. Sana izin veriyorum. Şimdi söylesene, gelecekle ilgili olarak sana neyi yasaklamalı, neyi serbest bırakmalıyım? Benim sana fazlasıyla bağımlı olduğumu kim söyledi? Yaptıklarım beni aynı za-

manda hem ürpertiyor, hem öfkeliendiriyor, hem de üzüyor. İlk defa birini seviyorum. Buna inanamazsın. Hadi git. Marş, marş. Hadi çık dışarı. Çaylak, hâlâ ceza verebileceğimi unutma. Ayağını denk al.” Şimdi, işte olmuştu, tekrar kızdırmıştım onu. Bakışlarındaki karanlığın deliciliğinden kaçtım aceleyle. İşte göz buna denir! Müdür Bey’inkilere denir. Bir yerden tüymekte müthiş yetenekli olduğumu belirtmeliyim yeri gelmişken. Müdür Bey bana “Ayağını denk al.” dediğinde odadan resmi bir şeklide çıktım; hayır, nasıl da rüzgâr gibi uçtum. Oo, evet, insan bazen ondan korkmalı. Korkunun ne olduğunu bilmeseydim bunu ahlaksızca bulurdum, korkuyu gizlemekten başka bir şey olmayan o cesaretim ancak o zaman yok demektir. Yine dışardan anahtar deliğini dinledim ve içerisi her zamanki gibi çok sessizdi. Çocuk gibi; tam bir öğrenci gibi dilimi çıkardım, sonra da gülmeye başladım. Sanırım daha önce hiç böyle gülmemiştim. Elbette çok sessiz gülüyordum. Hayal edilebilecek en gerçek ve bastırılmış gülmeydi. Bu şekilde güldüğümde benden üstün kimse, hiçbir şey kalmıyor. Ele avuca sığmaz, söz dinlemez oluyorum. Böyle zamanlarda adeta büyüyorum.

Evet işte böyle: henüz Benjamenta Enstitüsü’ndeyim; hâlâ burada geçerliliği olan kuralardan korkmalıyım; burada hâlâ dersler devam ediyor; sorular soruluyor ve cevaplanıyor; hâlâ emirler doğrultusunda yürüyoruz; sabahları Kraus, sinir olduğum her zamanki: “Kalk artık Jakob”uyla kapıma dikiliyor ve gıcık bir şekilde bükülmüş parmağıyla odamın kapısını çalıyor; biz öğrenciler hâlâ Hanımefendi’yi gördüğümüzde “Günaydın Hoca Hanım”, akşamları giderken ise “İyi geceler” diyoruz. Halen sayısız kuralın çelik pençesindeyiz ve sürekli öğretici, renksiz tekrarlamaların arasında dolaşıp duruyoruz. Ayrıca ben geçenlerde iç salonları da gördüm ve şunu söyleme-

liyim ki; iç salon diye bir şey yok. İçeride iki oda var, fakat ikisinin de salona benzer bir yanı yok. İkisi de tutumluluğun ve sıradanlığın ta kendisi gibi döşenmişler ve hiçbir gizemli yanları yok. Çok garip. Benjamentaların büyük salonlarda yaşadığı gibi aptalca bir fikre nasıl kapıldım? Ya da acaba rüya görüyordum da şimdi mi uyandım? Burada Japon balıkları var. Kraus'un ve benim bu balıkların yüzdüğü ve yaşadığı akvaryumu düzenli olarak boşaltmamız, temizlememiz ve yeniden temiz suyla doldurmamız gerekiyor. Bunda ilginç bir şey mi var ki? Japon balıklarını her Prusyalı orta sınıf memurunun evinde görmek mümkündür ve orta sınıf memur ailelerde anlaşılmaz, olağandışı şeyler olmaz. Harika! Halbuki ben o iç salonların varlığına öylesine inanmıştım ki. Hoca Hanım'ın girip çıktığı kapıların ardında saraylardakine benzer bir sürü oda ve salon olduğunu düşünmüştüm. O basit kapıların arkasında zarif dönemeçleri olan merdivenler ve halı kaplı, geniş taş merdivenler olduğunu hayal ediyordum. Bana göre orada çok eski bir kütüphane olmalıydı, hayalimde "binanın" bir ucundan diğer ucuna kadar halılarla kaplı koskocaman bir koridor uzanıyordu. Tüm bu fikirlerim ve aptallıklarımla pek yakında güzel fakat güven uyandırmayan hayallerimi geliştirmek için bir anonim şirket kurabilirim. Bana kalırsa yeterli sermaye mevcut, yeteri kadar fon var ve iyi niyetin ve iyiye olan inancın tam olarak ortadan kalkmadığı her yerde bu tür kâğıtların alıcısı vardır. Aklıma gelmeyen bir şey kaldı! Bir park elbette. Parksız varolamam. Bir de şapel, fakat garip belki ama yıkılmak üzere olan romantik bir şapel değil; tadilat görmüş tertemiz, küçük bir Protestan ibadet yeri. Papaz kahvaltı masasında oturuyordu. Ve dahası, insanlar ziyafetler veriyor, av partileri düzenleniyordu. Akşamları yüksek koyu ahşap duvarlarında aile büyüklerinin resimlerinin asıllı olduğu şövalye salonunda dans ediliyordu. Nasıl bir aile? Bunu söylemiyorum, çünkü normalde bunu söyleyemem. Şimdi bunları düşündü-

ğüm ve anlattığım için derin bir pişmanlık duyuyorum. Sarayın bahçesinde uçuşan kar taneleri de görmüşüm. Kocaman, ıslak kar taneleriymi, sabahın erken saatleriymi, havada henüz kışa özgü bir karanlık vardı. Ah, bir de çok güzel bir şey; bir hol, evet bir hol gördüm. Muhteşem! Soylu üç yaşlı bayan çıtırdayan şöminenin başında oturuyorlardı. Tığ işi yapıyorlardı. Ne hayal gücü; tığ işi yapıldığını, örgü örüldüğünü görmekten ileri gitmiyor. Fakat bu beni kendimden geçiriyordu. Eğer düşmanlarım olsaydı, bunun hastalıklı bir şey olduğunu söyleyecek, o sevgili sıcak tığ işlerime bakıp benden nefret etmek için bir sebepleri olduğuna inanacaklardı. Sonra tekrar, mumların gümüş şamdanlarda parladığı muhteşem bir akşam yemeği vardı. Sevinç dolu masada her şey parlıyor, gözleri kör ediyor ve birbiriyle sohbet halinde. Bunu gözümde çok güzel canlandırabiliyordum. Ve kadınlar, nasıl kadınlar. İçlerinden biri gerçek bir prenses gibi görünüyordu, ve zaten öyleydi de. Bir de İngiliz bir adam vardı. Kadınların kıyafetleri nasıl da hışırdıyordu, çıplak göğüsleri nasıl da inip kalkıyordu! Parfüm kokuları yemek odasında adeta bir yılan misali dolaşıyordu. İhtişam sadelikle; nezaket zevkle, coşku incelikle birbirine geçmiş durumdaydı ve zarafet, doğuştan asaletle birbirine zincirlenmişti. Sonra bu da silindi ve başka, yeni bir şey geldi. Evet iç salonlar yaşıyorlardı, fakat şimdi biri onları benden çaldı. Kuru gerçeklik: bazen nasıl da bir dolandırıcı oluyor. İleride onlarla ne yapacağını bile bilmediği şeyleri alıyor. Öyle görünüyor ki acı vermek onu eğlendiriyor. Ayrıca ben hüznü seviyorum, değerli bir şey. İnsanı eğitiyor.

Heinrich ve Schlinski aramızdan ayrıldı. Elimizi sıkıp “Adieu” dediler. Ve gittiler. Büyük olasılıkla onları bir daha hiç göremeyeceğiz. Ayrılık anları ne kadar da kısa. İnsan bir şeyler söylemek istiyor, fakat uygun olanı bir türlü bulamı-

yor, böylelikle ya hiçbir şey söylemiyor, ya da aptalca bir şeyler geveliyor. Ayrılmak ve veda etmek korkunç şeyler. Böyle anlarda insan, gerçek anlamda hayatının sarsıldığını ve nasıl bir hiç olduğunu hissediyor. Hızlı vedalar sevgiden yoksun, uzun olanlar ise dayanılmaz. Ne yapmalı? Öyleyse basit bir şeyler söylemeli. Bayan Benjamenta bana çok farklı bir şey söyledi; “Jakob” dedi “ben ölüyorum. Sakın korkma. Bırak da sana söylemek istediklerimi söyleyeyim. Söylesene neden benim dostum haline geldin? Daha sen buraya geldiğin ilk andan itibaren iyi ve nazık biri olduğunu düşündüm. Lütfen, samimi fakat yanlış itirazlarda bulunma. Kibirli birisin. Kibirli misin? Dinle, evet, artık sonum geldi. Sır saklayabilir misin? Çünkü şimdi duyacakların sır olarak kalmalı. Her şeyden öte Müdür Bey, yani ağabeyim bunları bilmemeli. Bunu kafana iyice sok. Fazlasıyla sakınım, görüyorum ki sen de öylesin ve şunu da biliyorum ki sözünü tutacak sırrımı saklayacaksın. İçimi bir şeyler kemiriyor ve bir şeyler beni içine çekiyor. Bunun ne olduğunu biliyorum. Bu öyle üzücü ki sevgili genç arkadaşım, öyle üzücü ki. Güçlü olduğuna inanıyorum değil mi Jakob? Güçlü olduğunu zaten biliyorum. Yürekliisin. Kraus olsa beni sonuna kadar dinleyemezdi. Ağlamayışın hoşuma gidiyor. Eğer gözlerin şimdiden nemlenirse bu bana çok dokunur. Tüm bunların daha zamanı var. Öyle hoş dinliyorsun ki. O kötü öykümü sanki küçük, hoş ve sıradan bir şey dinliyormuş gibi; dikkatten başka bir şey gerektirmeyen bir şeymiş gibi; işte tam böyle dinliyorsun. Gerçek anlamda çaba harcadığında çok güzel davranabiliyorsun. Evet, gururlu birisin de, bunu biliyoruz değil mi? Hişt, bir şey söyleme. Evet Jakob, ölüm (nasıl da bir sözcük ama) hemen yanı başımda bekliyor. Bak, benim seni şimdi soluduğum gibi o da arkamda durmuş enseme soğuk nefesini üflüyor ve ben batıyorum, bu nefes yüzünden batıyorum. Göğsüm bunu dışarıya itiyor. Seni üzdüm mü? Söylesene. Bu seni

üzüyor mu? Biraz değil mi? Tüm bunları hemen unutmalsın, duydun mu? Unutmalı! Bugün yaptığım gibi sana tekrar uğrayacağım ve nasıl olduğumu söyleyeceğim. Unutmaya çalışacaksın değil mi? Gel buraya. İzin ver anlına dokunayım. Sen uslu bir çocuksun.” Beni hafifçe kendine doğru çekti ve anlımdan nefes gibi bir şey geçti. Dokunmak söz konusu değildi. Sonra sessizce uzaklaştı ve beni düşüncelerle baş başa bıraktı. Düşünceler mi? Aslında pek de değil. Tekrar para sıkıntısı çektiğimi düşündüm. Düşüncem buydu. Ben böyleyim işte; bu kadar çığ ve düşüncesiz. Kaldı ki asıl konu şu: duygusal darbeler ruhumun içine buz gibi çöküyor. Hüzünlenecek için gerçek sebepler varsa hüzün beni tamamen terk eder. Yalan söylemeyi sevmiyorum. Hele kendi kendine yalan söylemenin ne gibi bir mantığı olabilir ki? Başkalarına yalan söyleyebilirim ama kendime değil. Hayır, lanet olsun, buradayım, yaşıyorum ve Bayan Benjamenta böyle korkunç bir şey söylüyor, ona tapan ben ağlamak nedir bilmezmişim öyle mi? Ben kötü biriyim, hepsi bu. Ama bir dakika. Kendimi bu kadar alçaltmak da istemiyorum. Kafam karıştı ve bu yüzden... Bunlar yalan, kuyruklu yalanlar hem de. Tüm bunları zaten biliyordum. Biliyor muydum? Bu da başka bir yalan işte. Kendime doğruları söylemem mümkün değil. Ne olursa olsun Bayan Benjamenta’nın sözünü dinleyeceğim ve bu hikâyeyi kimseye anlatmayacağım. Onun sözünü dinleyebilecek olmak! Sözünden çıkmadığım sürece o yaşayacak.

Diyelim ki ben bir asker (zaten doğam gereği mükemmel bir askerim) sade bir ermişim ve Napolyon’un birliklerinde görev almışım. Günün birinde Rusya’ya gitmişim. Arkadaşlarımla iyi anlaşıyordum, çünkü yoksulluk, mahrumiyet ve birlikte göğüslediğimiz çok sayıdaki zor olay bizleri birbirimize kurşun gibi bağlamış. Etrafı sert bakışlarla izliyorduşuz. Evet, sert-

lik, bilinçsiz kör öfke bizleri birbirimize bağlıyormuş. Yürüyerek ilerliyormuşuz, silahlarımız her zaman omzumuzda asılı. Geçtiğimiz şehirlerde, ayak seslerimizden ürken, aylak, gevşek insan topluluğu gözlerini bize dikiyormuş. Fakat sonraları artık karşımıza çok fazla şehir çıkmıyormuş ya da çok az çıkıyormuş. Sadece önceden kestirilmeyen uçsuz bucaksız kırlar gözlerimizin önünden, ayaklarımızın altından akıp gidiyormuş. Kırlar, bayırlar gerçekten hareket ediyor, ayaklarımızın altından kayıyormuş. Sonra da kar başlıyormuş ve üzerimize yağarken biz de ilerliyormuşuz. Bacaklara, her şey onlara bağlıymış. Islak toprağa bakarak saatlerce yürüyormuşum. Pişmanlık duymaya ve kendime yönelen sonsuz suçlamalara çok vaktim varmış. Yine de uygun adım yürümekten, hizayı bozmadan ilerlemekten geri kalmıyormuşum. Ayrıca da artık tırısa geçmiş gibi yürüyormuşuz. Ara sıra uzaklarda şaklaban bir tepe sırtı karşımıza çıkıyormuş; çakı sırtı kadar ince, bir çeşit orman. Biz de o noktada, kenarına saatler sonra ulaşacağımız bu ormanın ardında sonsuz yokuşların uzandığını anlamış oluyormuşuz. Arada bir silah sesleri geliyormuş. Arada sırada duyulan bu sesler bizlere karşılaşacaklarımızı hatırlatırmış; günün birinde karşımıza çıkacak olan çarpışmayı. Ve biz ilerliyormuşuz. Komutanlar atlarının üzerinde hüznü yüzlerle dolaşıyorlarmış, yaverler, kaygı dolu dehşetle atlarını kamçılıyıp bölüğün yanından geçiyormuş. Kaiser'i ve generalleri düşünüyormuşuz, belli belirsiz de olsa bu düşünce bile insanı teselli etmeye yetiyormuş. Ve insan yine ilerlemeye devam ediyormuş. Bunun pek farkına varmıyorlar, yürümeye devam ediyorlarmış. Bunların ardından hatıralar geliyormuş, açık, net anılar değil, ama bir o kadar da net anılar. Avını yiyen vahşi bir hayvan gibi kalbimi yiyip bitiriyorlarmış, beni alıp sıcak, yuvam gibi bir yere götürüyorlar, altından, yumuşak sisin süslediği eğimli üzüm bağlarına. İneklerin çanlarını çalıyormuşum ve kalbim coşkuyla çarpıyormuş. Üzerimde, su rengin-

de, seslerin doldurduğu bir gökyüzü yumuşak bir şekilde uza-
nıyormuş. Bu acı beni yakında çıldırtacakmış, buna rağmen
yürümeyi bırakmıyormuşum. Sağ ve sol yanımda arkadaşla-
rım varmış, önümde ve arkamda da; işte önemli olan da buy-
muş. Ayaklarım eski fakat hâlâ iş gören bir makine gibi çalışı-
yorlarmış. Yakılmış köyler, gözlerim için artık her gün tekrar-
lanıp duran, hiç ama hiç ilgi çekmeyen bir manzaraya dönüşü-
yormuş ve insanlık dışı zulümlere insan şaşırmıyormuş bile
artık. Bir akşam o gittikçe korkunçlaşan soğukta arkadaşla-
rımdan biri, ismi Tscharnier olabilir, yere düşüyormuş. Ayağa
kalkmasına yardımcı olmak istiyormuşum fakat komutan “Bı-
rak yerde kalsın!” diye emir veriyormuş ve yürümeye devam
ediliyormuş. Sonra bir gün öğleden sonra Kaiser’imizi, onun
yüzünü görüyormuşuz. Bize gülümsüyormuş, bizleri büyülü-
yormuş. Evet, bu insanın aklına karanlık bir yüz ifadesiyle as-
kerlerinin canını sıkmak, onların cesaretini kırmak gelmiyor-
muş. Zaferden emin olarak, gelecekteki çarpışmaları çoktan
kazanmış muzaffer bir edayla yürüyormuşuz karda. Sonsuz
yürüyüşlerin ardından nihayet çarpışmaya giriyormuşuz. Öle-
bilirim de; hayatta kalıp yürümeye devam da edebilirim. Bu-
lunduğum saftan biri “Hey sen, şimdiki hedefimiz Moskova!”
diyormuş. Hangi nedenle bilmem ama ona cevap vermek iste-
miyormuşum. Artık sadece koskocaman bir projedeki bir ma-
kinenin küçük bir parçasıymışım, insan değil. Aileden, akra-
balardan, şarkılardan, kişisel acı ve umutlardan, vatanın an-
lam ve büyüünden artık bihabermişim. Bu askeri disiplin ve
sabır beni sağlam, katı ve anlamsız bir vücut yığını yapıyor-
muş. Ve Moskova yürüyüşü devam ediyormuş. Bu yaşama la-
net okumuyormuşum, zaten bu çoktandır lanet okumaya değ-
mez olmuş, artık acı da duymuyormuşum, bende acı tüm ani
seğirtileriyle birlikte kaybolmuş, yok olmuş durumdaymış.
Napolyon’un askeri olmak aşağı yukarı böyle bir şey olsa ge-
rek diye düşünüyorum.

Kraus bana “İşin tıkırında senin” dedi, aslında bunu söylemekle çok da haksızlık etti. “Sen, ne kadar değersiz olurlarsa olsunlar tüm o güzel kuralların üzerinde olmak isteyenlerdensin. Bunu biliyorum, sen ne kadar gizlersen gizle. Aksi bir pedagog ve çokbilmişin teki olduğumu düşünüyorsun. İyi, ama ben öyle değilim. Sen ve senin gibi yüksekten bakanlar kendinizi ne sanıyorsunuz, ciddi olmanın, saygı duymanın gerçekte ne demek olduğunu biliyor musunuz? Hoplayıp zıplayıp dans eden düşüncesizliğine dayanarak ve hiç şüphesiz bir o kadar da haklı olduğunuzu düşünerek, değil mi, kendinizi kral olarak hayal ediyorsunuz. Seni rakkas, içini okuyorum senin. Doğru ve gerçek olana gülmek, yapabildiğin bu, bunu harika beceriyorsun, evet, evet sen ve sen gibiler bu işte ustasınız. Fakat dikkatli olun. Bu fırtına, şimşekler, gökgürültüleri ve kaderin darbeleri sizin hatırıınıza ortadan kalmış değil elbette. Siz sanatkârların zarafeti yüzünden yaratıcıların, hatta hayatta olanların daha az zorlandıkları elbette söylenemez. Benimle dalga geçebileceğini ispatlayacağına ders olarak önüne konanı ezberle. Aman şu küçük beyefendiye de bakın! Bana, istediğin zaman temizlenebileceğini söylemek istiyor. Sana şu kadarını söyleyeyim; Kraus böyle berbat oyunlara gelmez. Bir şeyler yap! Sana kaç defa söyleyecekler. Anlıyor musun Jakob, varoluşun efendisi beni rahat bırak. Git ve fetihlerine devam et. Bazıları ayaklarına kapıyor, yapman gereken sadece onları yerden kaldırmak, bu beni şaşırtıyor. Her şey sizin için uygun, her şey siz, süpürge imalatçıların yoluna çıkıyor. Ne? Ellerin hâlâ ceplerinde mi? Gerçi anlayabiliyorum. Ağzına pişmiş armut düşen kişi, neden bir işe, el emeği gerektiren bir çalışmaya hazır olan biri gibi görünmek için çaba harcasın ki? Lütfen biraz daha esne. Daha iyi olur. Böylece fazlasıyla huzurlu, rahat, alçak gönüllü görünürsün. Yoksa bana birkaç emir mi vermek istersin? Hadi ver. Çok heyecanlandım. Aman, çekil git başımdan.

Aptal varlığının karşısında neredeyse aklımı, kendimi şaşıracam, seni yaşlı... neredeyse ağzımdan bir şey çıkıyordu. Bu gıcık yaratık bana ayıp şeyler söyletiyor, yaptığı iş bu. Ya kaybol ya da kendine uğraşacak bir iş bul. Müdür Bey ve Hoca Hanım'a karşı tüm inceliğini kaybediyorsun sen, evet sen. Bunu gördüm. Fakat senin gibi bir mankafaya neden anlatıyorum ki tüm bunları? Aptal olmasaymışsın iyi bir insan olacaktıydın, bunu itiraf et. Eğer bunu bana itiraf edersen yakandan düşeceğim." "Oo Kraus, tüm insanların en iyisi" dedim ve devam ettim; "Alay ediyor, dalga geçiyorsun. Kraus bunları yapabilir mi? Bu mümkün mü?" Hafiften gülümse dim ve odama çekildim. Pek yakında Benjamenta Enstitüsü'nde her şey sadece bir gezintiden ibaret olacak. Burada sanki "günler sayılı"ymış gibi. Fakat yanırlıyorlar. Belki Bayan Benjamenta da yanırlıyordur. Belki Müdür Bey de. Belki hepimiz yanırlıyordur.

Şimdi ben Karunum. Hatırı sayılır paraya gelince... hişt, paradan konuşmamalı. Muhteşem bir ikili yaşam sürüyorum; biri düzenli diğeri düzensiz, biri kontrollü, diğeri kontrolsüz, biri basit diğeri fazla karmaşık iki farklı hayat. Bay Benjamenta hayatında hiçbir insanı sevmediğini itiraf ederek ne anlatmak istedi acaba? Benim gibi bir öğrenciye, bir köleye bunu söylemesinin anlamı nedir? Öğrenciler köledir, oğlum, dallarından ve köklerinden koparılmış, acımasız fırtınalara terk edilmiş ve aynı zamanda da biraz sararmış yapraklardır. Bay Benjamenta fırtına mı oluyor o zaman? Gayet mümkün, çünkü ben bu fırtınanın gümbürtülerine, öfkesine ve karanlık öfke patlamalarına çok şahit oldum. Hem sonra o öyle kudretli ki, ben ise bir öğrenci olarak ne kadar küçüğüm, miniciğim. Hişt, tanrısal özelliklerden konuşmak yok. İnsan büyük laflar ettiğinde yanılgıya düşer. Bay Benjamin-

ta etki altında kalmaya, zayıflık göstermeye öyle eğilimli ki, öyle çok eğilimli ki; onun bu hali insanı güldürüyor hatta insanın dalga geçesi geliyor. Öyle sanıyorum ki her şey zayıf, her şey solucanlar gibi titremeli. Beni Karun; yani Kraus yapan da işte bu farkındalık. Kraus hiçbir şeyi sevmez ve hiçbir şeyden nefret etmez, işte bu yüzden Karun'dur Kraus, onda tartışılmazlık sınırına dayanan öyle bir şey var ki. O, tam bir kaya gibi ve hayat; çılgın dalgalar kendilerini onun erdemlerine vurup duruyorlar. Onun tabiatı ve yapısı tamamen erdemlerle donanmış. İnsan onu sevemiyor, ondan nefret etmek ise söz konusu bile değil. İnsan, güzel ve çekici olanı sever ve bu yüzden de güzel ve çekici olan büyük ölçüde yenilip yutulma, istismar edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Yaşama dair hiçbir sevecenlik Kraus'un yanından geçmeye cesaret bile edemez. Kraus, aslında nasıl da terkedilmiş; fakat buna rağmen ne kadar da sağlam ve insana ne kadar uzak duruyor. Bir yarı tanrı gibi. Bunu kimse anlamıyor, ben de. Bazen kendi zihnim hakkımda düşünüyorum ve konuşuyorum. Bu yüzden belki de papaz, dini bir tarikatın ya da akımın lideri olmalıydım diye düşünüyorum. Neyse, bunu hâlâ yapabilirim. Yapabileceğim bir sürü şey var. Fakat ya Benjamenta? Pek yakında bana hayat hikâyesini anlatacak, bundan eminim. Bu da onu açık olmaya, hikâyeler anlatmaya itecek. Büyük olasılıkla böyle olacak. Çok garip; ama bazen sanki bu adamdan, bu devden hiç ayrılmamam gerekiyormuş gibi geliyor; sanki birbirimizin içinde erimişiz gibi asla ayrılmamalıymışız gibi. Fakat insan her zaman yanılır. Fakat ben rahat olmak istiyorum, belli ölçülerde rahat olmak. Hayır, öyle çok fazla da değil. Çünkü fazla rahat olmak demek fazla yaramaz olmak demektir. Hayattan anlamlı şeyler beklemek niye? Bu olmak zorunda mı? Ben zaten küçük biriyim. Küçük, küçücük olduğum ve değersiz olduğum konusunda ısrarcıyım. Peki ya Bayan Benjamenta? Gerçekten de ölecek

mi? Bu konuyu düşünmeye cesaret edemiyorum, düşünmemeliyim de zaten. Yüce bir his bunu engelliyor. Hayır, ben Karun değilim. İkili yaşama gelince; zaten herkes böyle bir yaşam sürüyor. Neden kendimle övüneyim ki? Ah, tüm bu düşünceler, bu eşsiz özelemler, bu arayışlar, ellerimi bir anlamın ardından uzatışım. İster rüya olsun, ister uyku. Bırakıyorum gelsinler. Gelirse gelsinler.

Bu satırları büyük bir telaş içinde yazıyorum. Tüm vücudum tir tir titriyor. Gözlerimin önünde dans eder gibi yıldızlar uçuşuyor. Korkunç bir şey oldu, olmuş gibi oldu; henüz kendime gelemedim, olanların farkına da tam olarak varamadım. Bay Benjamenta bir kriz geçirdi ve beni... öldürmek istedi. Gerçek mi bu? Doğru dürüst düşünemiyorum ve bu yüzden de başımdan geçenlerin doğru olup olmadığını söyleyemiyorum. Fakat beni saran yıkımdan gerçek olduklarını anlıyorum. Müdür Bey inanılmaz bir öfkeyle içeriye girdi. İsrail tarihindeki Samson gibiydi, hani şu yüksek, insanlarla dolu evi, görkemli, açgözlü sarayı; taşlaşmış zaferi, kötülüğün ta kendisini yıkana kadar sallayan adama benziyordu. Gerçi burada, yani bundan yaklaşık bir saat öncesinde yıkılacak hiçbir kötülük, hiçbir alçaklık yoktu ve zaten direkler, sütunlar falan da yoktu, fakat manzara tam anlamıyla Samson'u andırıyordu. Ben adeta bir tavşan gibiydim, öyle korkmuştum ki. Evet, bir tavşandım ben, ayrıca tavşan gibi kaçmamın geçerli bir sebebi vardı, eğer kaçmasaydım kesinlikle işim bitmişti. Yakama yapışan yumruklarının arasından, nasıl desem; inanılmaz bir çabuklukla sıyrılmayı başardım. Ve öyle sanıyorum ki koskoca Bay Benjamenta'nın, o devasa Goliath'ın parmağını ısırdım. Belki de bu hızlı ve enerjik ısırık hayatımı kurtarmıştı, çünkü o yaranın sebep olduğu acı Bay Benjamenta'nın aklına başına getir-

miş, ona insanlığını hatırlatmış olabilir. Öyle ki hayatımı büyük ölçüde bu öğrencilere özgü davranışlara aykırı hareket etmeme borçluyum. Elbette yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyayım, fakat tüm bunlar nasıl gelişti, nasıl oldu? Deli gibi üstüme atladı. Güçlü bedeniyile çıldırmış öfkenin karanlık bir parçası gibi kendini üzerime attı, beni sert dalga kıranlara vurarak yok edecek bir dalga gibi geldi üzerime. Sudan masallar anlatıyorum burada. Bu saçmalık elbette, fakat ben afallamış durumdayım, şaşırılmış ve derinden etkilenmiş haldeyim. “Çok saygıdeğer, sevgili Müdür Bey, ne yapıyorsunuz? Ha?” diye bağırdım ve koşarak çılgın gibi müdür odasından çıktım. Ve yine kapıyı dinledim. Korkmuş ve etkilenmiş olsam da paçayı kurtarmış bir şekilde koridorda durmuş kulağımı anahtar deliğine dayadım ve içeriyi dinledim. Sessiz bir gülüş duydum. Koşa koşa sınıfa geldim ve şimdi de buradayım işte; sıramda oturuyorum ve tüm bunlar bir rüya mıydı yoksa gerçekten yaşandı mı bilmiyorum. Hayır, hayır hepsi yaşandı. Keşke Kraus gelseydi. Biraz korkuyorum. Ah o iyi Kraus gelse de, her zaman yaptığı gibi beni yine birazcık azarlasaydı ne güzel olurdu. Biraz azarlanmak, bağırılmak, ayıplanmak, cezalandırılmak istiyorum, bu bana iyi gelecek. Çocuk muyum acaba?..

Ben asla çocuk olmadım, bu yüzden de eminim ki bende her zaman çocuksu bir yan var olacak. Sadece büyüdüm, erişkin oldum fakat özüm aynı kaldı. Aptal kavgalardan hâlâ yıllar önce aldığım tadı alıyorum. İşte olay da bu ya; ben aslında hiç aptalca kavgalara girmedim ki. Çok önceleri bir kere ağabeyimin kafasını delmiştim. Bu bir kaza idi, aptalca bir kavga değil. Elbette bir dolu aptallıklar, cahillikler oldu, fakat olaylar beni her zaman düşüncelerden daha fazla ilgilendirdi. Her yerde, aptal kavgalarda bile derin bir şeyler

bulmaya çok erken başladım. Kendimi geliştirmedim. Bu sadece öylesine bir saptama. Belki benim asla dallarım ve köklerimiz olmayacak. Belki bir gün benim varlığımdan ve kaynağımdan güzel bir koku yada ona benzer bir şey çıkacak, çiçek olacağım ve sadece zevk için çevreme güzel kokular saçacağım ve Kraus'un aptal, kibirli asi dediğı başımı eğeceğim. Kollarım ve ayaklarım yorgun düşecek; ruhum, gururum, kişiliğim, her şey ama her şey parçalanacak, kuruyacak. Ve ben de öleceğim, gerçekten değil ama öylesine ölmüş olacağım ve sonrasında da belki altmış yıl daha böyle yaşayıp... öleceğim. Yaşlanacağım. Yo hayır kendimden korkmuyorum. Kendimi korkutmuyorum. Kendi "ben"imi önemsemiyorum ki zaten, sadece görüyorum onu ve bu da beni üşütüyor. Oo soğuktan çıkıp sıcacık bir yere girmek! Ne kadar da güzel! Her zaman sıcak bir yere gidebileceğim, çünkü ısınmamı, alevlenmemi ve parçası olmamı, ansızın gelişen, bencil şeyler asla engelleyemeyecek. Kendimde değerli ve kayda değer bir şey bulamadığım için çok mutluyum. Küçük olmak ve öyle de kalmak. Şayet bir el, bir olay, bir dalga beni tutup, iktidarın, nüfuzun hükmünün geçtiğı bir yere çıkaracak, taşıyacak olursa; beni tercih eden koşulları yok ederim ve kendimi de sessiz, değersiz karanlığın boşluğuna bırakıveririm. Sadece varoşlarda nefes alabiliyorum.

Burada halen geçerli olan ve öğrencilerin ya da hayat çıkarlarının gözlerinin heyecandan, iyi niyetten parlaması gerektiğini söyleyen kurallara harfiyen uyuyorum. Evet, gözler ruhun gücünü dışarıya yansıtmalı. Gözyaşından hoşlanmam fakat yine de ağladım. Gerçi daha çok içsel olarak ağladım, fakat galiba asıl kötü olan da bu. Bayan Benjamenta bana şöyle dedi; "Jakob, ölüyorum, çünkü sevgiyi bulamadım. Kalbim ona sahip çıkmaya, onu kırmaya layık bir efendi bulama-

dığı için ölüyor şimdi. Şimdiden adieu diyorum Jakob. Siz öğrenciler; Kraus, sen ve diğerleri yatağımın başucunda bir şarkı söyleyeceksiniz. Ağıt yakacaksınız, sessizce ağıt yakacaksınız. Ve her biriniz, evet biliyorum hepiniz canlı birer çiçek bırakacaksınız üzerime, çiçeklerden bazıları henüz nemli olacak. İzin ver de genç yürek seni kardeşçe, gülümseyen güvenin içine çekeyim. Evet, Jakob sana güvenmek öyle doğal ki, çünkü insan, şu an burada olduğun halinle, her şey; söylene-meyecek, duyulmayacak şeyler için bile bir kulağın, dinleyen bir yüreğin, bir gözün, bir ruhun ve merhametli bir anlayışın olması gerektiğini düşünüyor. Beni görmeleri, anlamaları gerekenlerin anlayışsızlığı; zeki ve dikkatli olanların deliliği; kararsızlıkların ve tam anlamıyla hoşlanmamanın sevgisizliği yüzünden ölüyorum. Günün birinde birisi beni seveceğini, bana sahip olmak isteyeceğini sandı; fakat tereddüt etti ve beni bıraktı. Ben de kararsızdım, fakat ben bir bayanım, tereddüt etmeliydim; edebilirdim ve etmek durumundaydım da. Ah, o sadakatsizlik beni nasıl da aldattı, güvendiğim o kalbin boşluğu ve duygusuzluğu bana nasıl acı verdi, çünkü o kalbin gerçek, değişmez duygularla dolu olduğuna inanmış-tım. Düşünüp taşınabilen, karar verebilen şey duygu değildir. Tatlı, hoş rüyaların beni inandırdığı, kesin olarak inandırdığı adamdan bahsediyorum sana. Sana her şeyi anlatamam. En iyisi gizlemek. Oo asıl o yok edici şey işte beni öldüren o Jakob. Tüm bu terkedilmişlikler Jakob, beni kırıp döken onlar! Her neyse, yeter bu kadar. Söylesene, beni erkek kardeşlerin ablalarına duyduğu duygularla seviyorsun değil mi? Peki o zaman. Her şey bu şekliyle gayet iyi o zaman. Her ikimizin de şikayet etmesine, kuşku duymasına gerek yok değil mi Jakob? Bir daha asla bir şeyi arzulamayacak olmak güzel değil mi? Değil mi yoksa? Evet, evet güzel. Gel de seni bir defacık masum bir şekilde öpeyim. Yumuşa biraz. Ağlamayı sevmediğini biliyorum ama hadi gel birlikte biraz gözyaşı dök-

lim. Ve şimdi çok, çok sessiz ol.” Bundan sonra bir şey söylemedi. Sanki daha söylemek istediği çok şey var gibiydi ama duygularını ifade edecek sözcükleri bulamıyordu. Dışarıda, bahçede lapa lapa kar yağıyordu. Bu bana, karın tıpkı buradaki gibi lapa lapa yağdığı saray bahçesini ve iç salonları hatırlattı. İç salonlar! Ve ben her zaman Bayan Benjamenta’nın bu iç odaların hâkimi olduğunu düşünmüştüm. Onu hep narin bir prenses olarak düşündüm. Peki ya şimdi? Bayan Benjamenta acı çeken, narin, dişi bir insan. Prensес değil. Demek ki günün birinde oracıkta, yatakta yatacak. Ağzı kaskatı kesilecek, saçının dalgaları ise ölü alnında yanıltıcı bir şekilde kıvrılacaklar. İyi de bunu neden hayal ediyorum ki? Şimdi hemen Müdür Bey’e gideceğim. Yanına gitmemi istediğini bildirmiş. Bir yanda bir bayanın ağıtı ve cesedi, diğer yanda ise görünüşe göre hiç yaşamamış olan kardeşi. Evet, Bay Benjamenta bana açlık çeken, üstüne kilit vurulmuş bir kaplanı andırıyor. Peki şimdi? Şimdi ben onun ardına kadar açılan ağzına mı gireceğim? İleri! Sanırım öfkesini savunmasız bir öğrenciye boşaltacak? Ben emrine amadeyim. Ondan korkuyorum, fakat aynı zamanda içimde onunla alay eden bir şey de var. Hem daha bana hayat hikâyesini anlatacak. Bunun için bana kesin olarak söz verdi ve kendisine bu konuyu hatırlatmaktan geri durmayacağım. Evet, bana öyle geliyor ki Müdür Bey henüz hiç yaşamamış. Acaba beni kullanarak mı yaşamak istiyor? Suç işlemenin yaşamak demek olduğunu mu sanıyor? Bu çok aptalca olurdu, çok; aynı zamanda da tehlikeli. Fakat buna mecburum! Onun yanına gitmek zorundayım. Anlayamadığım ruhsal bir baskı onu her defasında yeni baştan sorguya çekmem, incelemem konusunda beni zorluyor. Müdür Bey beni yiyebilir; başka bir şekilde ifade edersem; istediği gibi zarar verebilir. Neticede yüce bir şekilde can vermiş olacağım. Hadi bakalım şimdi müdür odasına girelim. Zavallı Bayan Benjamenta!

Biraz tepeden bakmasının dışında gayet güvenli bir şekilde (evet, tepeden baktığından dolayı bu denli güvenli) eliyle omzuma dokundu ve geniş, şekilli dudakları ile bana gülümsedi. Gülerken dişleri de görüldü. “Müdür Bey” dedim inanılmaz sinirli bir şekilde; “beni daha az sinir bozucu bir konukseverlikle karşılamanızı rica etmek durumundayım. Hâlâ sizin öğrencinizim. Sizden gelen lütufları, daha ne kadar katı ifade edebilirim bilmiyorum ama reddediyorum. Benim gibi sefil birinin karşısında daha havalı ve cömert olunuz. Benim adım Jakob von Gunten, bu kişi genç olmasına rağmen kendi değerini bilen biridir. Bağışlanası bir insan değilim bunu biliyorum, fakat aşağılanacak biri de değilim, bunu engellerim.” Ve işte tam da bu gülünç küstah sözcüklerle, içinde bulunduğum çağa hiç mi hiç uymayan bu sözcüklerle Müdür Bey’in elini ittirdim. Bunun üzerine Bay Benjamenta daha da coşkulu bir şekilde güldü ve konuşmaya başladı: “Kendimi tutmalıyım, sana gülmeliyim Jakob, kendimi seni öpmemek için zor tutuyorum, seni muhteşem çocuk.” “Beni öpmek mi, delirdiniz mi Müdür Bey? Sanmıyorum” diye bağırdım. Bunu ne kadar kolay söyleyebildiğime şaşırmıştım, bir tokattan kaçarcasına kontrolsüzce bir adım geri çekildim. Nezaketin ve hoşgörünün ta kendisi olan Bay Benjamenta’nın az rastlanır bir memnuniyetle titreyen dudaklarından şu sözcükler çıktı: “Genç adam, nefissin. Seninle birlikte çöllerde ya da kuzey denizindeki buz kütlelerinin üzerinde yaşamak çok hoşuma giderdi. Buraya gel! Of kahretsin, lütfen benden korkma. Sana hiçbir şey yapmam. Sana ne yapabilir, ne yapmak isteyebilirim ki? Seni değerli ve ayrıcalıklı buluyorum, bak yaptığım tek şey bu. Fakat bundan korkmana gerek yok ki. Ayrıca, Jakob, şimdi son derece ciddi olarak söylüyorum, dinle; tamamen, ama tamamen benimle kalmak istiyor musun? Bunu tam olarak anlayamadın, peki öyleyse bunu sana açıklamama izin ver. Burası bitiyor. Anlıyor mu-

sun?" Şu saçmalıklar çıktı ağzımdan: "Ah Müdür Bey, benim düşüncelerim!" Müdür Bey tekrar güldü ve konuşmaya başladı: "Baksana, Benjamenta Enstitüsü'nün bugün yaşadığını fakat yarın artık yaşamıyor olacağını çoktan sezmiştin. Evet, böyle ifade edilebilir. Sen enstitünün son öğrencisiydin. Artık öğrenci kabul etmeyeceğim. Bana bak. Seni; genç Jakob'u tanıyabildiğime seviniyorum, beni anlıyor musun? Burayı sonsuza kadar kapatmadan önce senin gibi gerçekten iyi bir insanı tanıdığım için mutluyum. Ve şimdi sana soruyorum, beni böylesine özel ve neşeli zincirlerle bağlayan kerata, benimle gitmek istiyor musun? Birlikte burada mı kalalım; birlikte bir şeylere başlamak ister misin; bir şeyler yapmak ister misin; bir şeyleri göze almak, başarmak ister misin? İkimiz, sen küçük ve ben büyük biri olarak bu hayatın üstesinden gelmeye çalışır mıyız? Lütfen, bana hemen cevap ver." "Bu soruyu yanıtlamam için daha zaman var, diye düşünüyorum Müdür Bey. Fakat sizin söylediklerinizle ilgileniyorum, bu konu üzerinde yarına kadar düşüneceğim. Ve sanıyorum cevabım evet olacak" diye karşılık verdim. Öyle sanıyorum ki Bay Benjamenta kendini bana "büyüleyicisin" demekten alamamıştı. Kısa bir aradan sonra tekrar sözü aldı ve; "Peki öyleyse, bak şimdi, insan seninle tehlikeye atılmaktan, cesaret gerektiren, riskli, keşiflere çıkmaktan çekinmez. Fakat yapacağımız şey ince, doğru düzgün bir şey de olabilir. Damarlarında her iki tür kanı da taşıyorsun; hem kibar, hem de cesur. İnsan seninle birlikte ya cesaret isteyen bir işe ya da tam aksine fazlasıyla incelik isteyen bir işe girişebilir" dedi. "Müdür Bey" diye başladım; "Beni yüceltmeyin, bu çok kötü ve aynı zamanda kuşku uyandırıyor. Hem bir dakika! Siz de hatırlarsınız ki; bana geçmişiniz hakkında anlatacağınız bir hikâye vardı? Ne oldu?" Tam bu sırada biri kapıyı açtı. Gelen Kraus'tu. Soluk almakta zorlanarak, vereceği haberi söylemekten aciz bir biçimde bembeyaz suratıyla içeriye girdi. Aceleci

hareketlerle bizi çağırıyordu. Üçümüz de karanlık sınıfa girdik. Orada gördüklerimiz karşısında kaskatı kesildik.

Bayan Benjamenta'nın cansız bedeni yerde yatıyordu. Müdür Bey elini tuttu, yılan ısırılmış gibi birden bıraktı ve korkuyla ürpererek geri çekildi. Sonra tekrar cesede yaklaştı, ona baktı ve hemen sonrasında tekrar yaklaşmak üzere geri çekildi. Kraus Hoca Hanım'ın ayak ucuna çöktü. Ben, sert tabana daha fazla yaslanmasın diye başını avuçlarımın arasına aldım. Gözleri henüz açıktı, biraz; bakıyor gibiydiler. Bay Benjamenta Hoca Hanım'ın gözlerini kapadı. O da diz çökerek yanımıza oturdu. Hiçbirimiz tek sözcük bile etmedik, fakat "derin düşüncelere" dalmış da değildik. En azından ben öyle uzun uzadıya düşünecek durumda değildim. Yine de çok sessizdim. Ne kadar kibirli görünürse görünsün; kendimi iyi ve güzel bulduğumu bile söyleyebilirim. Nereden olduğunu bilmediğim çok ince bir müzik sesi duyuyordum. Gözümün önünden ışık huzmeleri ve çizgiler geçiyordu. "Tutun hadi" dedi Müdür Bey sessizce; "Gelin. Onu oturma odasına taşıyın. Yavaş, yavaş, yavaşça tutun onu. Dikkatli ol, Kraus. Aman Tanrım, o kadar sert değil. Jakob, özenli ol, tamam mı? Sakın bir yere çarpmayın. Size yardım etmek istiyorum. Yavaşça ilerleyin. İşte böyle. İkinizden biri elini uzatsın ve kapıları açsın. Tamam, oldu işte. Oluyor. Siz sadece dikkat edin." Bana kalırsa gereksiz şeyler söylüyordu. Müdür Bey'in örtüsünü hızlıca açtığı yatağa taşındık Bayan Lisa Benjamenta'yı. Bana daha önceden söylediği gibi orada yatıyordu. Sonra diğer arkadaşlar da geldi ve onu gördü, hepimiz yatağın başına toplandık. Müdür Bey bize başıyla bir işaret verdi ve tüm öğrenciler aynı anda, koro halinde boğuk bir şekilde şarkı söylemeye başladık. Söylediğimiz şey Bayan Benjamenta'nın rahat yatağında yatarken yakılmasını istediği ağıttı. Ve şimdi diye düşünüyordum, bu sessiz ağı-

dı dinliyor olmalıydı. Sanırım hepimiz derste olduğumuzu sanıyor ve her zaman sözünden dışarı çıkmadığımız Hoca Hanım'ın emri üzerine bu şarkıyı söylüyorduk. Şarkıyı bitirdiğimizde Kraus, oluşturduğumuz yarım daireden ayrıldı ve biraz yavaş, ama bir o kadar da aceleci şunları söyledi; "Uyu, tatlı tatlı dinlen, yüce Bayan. (Ona, ölüye "Uyu, dinlen" demişti; "Uyuyun, dinlenin" değil. Bu hoşuma gitti.) Her şeye rağmen zorluklardan arındın, sıkıntılardan, kaygılardan, dünyanın dertlerinden, yazgısından kurtuldun. Yüce insan, buyurduğun gibi yatağının başında şarkı söyledik. Biz öğrencilerin şimdi terk mi edildik? Öyle görünüyor, öyle de. Fakat sen; zamansız ölen, hatıralarımızdan asla, ama asla silinmeyeceksin. Yürekerimizde yaşamaya devam edeceksin. Senin yetiştirmiş ve hükmetmiş olduğun gençler, vefasız ve zor yaşamın her yanına yayılacak, kazanç ve başımızı sokacak bir yer bulmak için çabalayacağız, belki de birbirimizi bir daha asla ama asla görmeyeceğiz. Fakat hepimiz seni düşüneceğiz Hoca Hanım, çünkü bizlere öğrettiğin fikirler, bizlere verdiği bilgi ve dersler her zaman, seni; içimizdeki iyiliğin yaratıcısını bizlere hatırlatacak. Kendiliğinden olacak bu. Yemek mi yiyeceğiz; o zaman çatal, senin istediğin şekilde elimizde nasıl tutacağımızı, nasıl kullanacağımızı bize söyleyecek ve biz de masada gerektiği gibi oturacağız ve bu yaptıklarımızın bilincinde olma durumu bize seni hatırlatacak. Sen içimizde öğütlerinle, emirlerinle, hayatın, öğrettiklerin, soruların ve sesinle yaşamaya devam edeceksin. Biz öğrencilerden, yaşamda diğerine göre daha iyi bir yere gelmiş olanı, karşılaştığı zaman kendisinden daha geri, daha fakir olan arkadaşını belki tanımak bile istemeyecek. Elbette böyle olacak. Fakat sonra bu kişi Benjamenta Enstitüsü'nü düşünecek, aklına buranın Hanımefendisi gelecek ve senin ilkelerini bu kadar çabuk ve böylesine kibirle yok saydığı, unuttuğu için utanacak. Ve karşısındaki arkadaşına, kardeşe, insana selamlaşmak için tereddütsüz elini uzatacak. Senden

neler öğrendik, ah rahmetli Hocam senden? Her zaman bize alçakgönüllü ve istekli olmamız gerektiğini söyledin. Ah, bunu asla unutmayacağız, bu sözleri söyleyen değerli insanı unutmayacağımız gibi. Rahat uyu. Rüyalara dal! Etrafını fısıltılı güzel rüyalar sarsın. Sana yakın olmanın verdiği mutlu sadakat önünde diz çöksün; nazik bağılık ve sonsuz, duyarlı asla unutulamayacak hatıralar, ellerine, alınına çiçekler, dallar ve sevgi sözcükleri saçsın. Biz öğrencilerin sana bir şarkı daha söyleyeceğiz ve sonra, bizler için mutlu ve sadık bir anma anlamına gelecek olan rahat yatağının başında dualar ettiğimizden emin olacağız. Şöyle demiştin: şarkı söylemek dua etmektir. Bizi duyacaksın, biz de senin gülümsediğini hayal edeceğiz. Seni; susuzlar için temiz, can veren kaynak suyu ne ise davranışları bizler için o demek olan seni, burada yatarken görmek yüreklerimizi parçalıyor. Evet, bu öylesine acı veriyor ki. Fakat kendimizi tutuyoruz ve eminiz ki sen de bunu isterdin. İşte bu kadar sakiniz. Sana itaat ediyor ve şarkı söylüyoruz.” Kraus Hoca Hanım’ın yatağından ayrılarak aramıza karıştı ve hep birlikte, bundan önceki kadar sessiz bir şarkı daha söyledik. Daha sonra hepimiz teker teker yatağa yanaşarak ölü kadının eline birer öpücük kondurduk ve öğrencilerden her biri bir şey söyledi. Hans: “Bunu Schlinski’ye anlatacağım. Olanlardan Heinric’in de haberi olmalı” dedi. Schacht: “Her zaman iyi biriydin. Hoşça kal.” dedi. Peter: “Emirlerine uyacağım” dedi. Sonra hepimiz, ağabeyi kız kardeşiyle; Müdür Bey’i, Müdüre Hanım’la; hayatta olanı, ölüyle; yalnız adamı yalnız kadınla; acıya boyun eğen Bay Benjamenta’yı, huzurlu, ölüp giden Bayan Benjamenta’yla baş başa bırakıp sınıfa geri döndük. Kraus’la ayrıldık. Kraus buradan gitti. Bir ışık, bir güneş yok oldu. Bana öyle geliyor ki artık dünyada ve çevremde sadece gece yaşanacak. Güneş batmadan önce etrafındaki karanlığa kızıl ışık huzmeleri yayar, tıpkı Kraus gibi. Gitmeden önce beni son bir kez daha azarlamayı da ihmal etmedi ve bu es-

nada da ışık saçan gerçek Kraus son bir kez daha görünmüş oldu. “Adieu, Jakob. Daha iyi ol, değiş” dedi bana, bunu yapmak zorunda olduğu için kızgın gibi görünse de bana elini uzatırken. “Şimdi buradan gidiyorum, hayata, çalışmaya gidiyorum. Büyük olasılıkla pek yakında sen de bunu yapacaksın. Elbette bu sana zarar vermeyecek. Dilerim ki akılsızlığın cezasız kalmaz. Birinin o haylaz kulaklarını çekmesi gerek. Ayrılırken bari gülme. Gerçi gülmek sana yakışıyor. Kim bilir belki şu dünya seni yükselere çıkaracak kadar aptaldır. Böylelikle tüm utanmazlığınla, küstahlığınla, kibrinle ve gülümseyen tembelliğinle; maskaralıkların ve tüm diğer saçmalıklarınla rahatlıkla ilgilenebilir, şimdi olduğun gibi sorunsuz yaşayabilirsin. Sonra da burada, Benjamenta Enstitüsü’nde kurtulmak istemediğin bütün kötü alışkanlıklarla sonuna kadar böbürleneceksin. Fakat dilerim ki üzüntü ve çaba seni, sert ve ahlaksızlığı yıkan okuluna alırlar. Bak, Kraus sert konuşur. Fakat serseri kardeşim, belki omzuna dokunup yüzüne karşı mutluluk dileyenlerden çok daha fazla istiyordumdur iyiliğini. Daha fazla çalış, daha az şey iste, bir şey daha; beni tamamen unut. Ardımda sana eski püskü, yıpranmış, hareketli bir “bugün gelemediysem yarın gelirim” düşüncesi bırakmak beni sadece kızdırır. Hayır, oğlancık, şunu unutma Kraus’un, senin Guntenlara özgü şakalarına ihtiyacı yok.” “Sevgisiz, sevgili insan” diye bağırđım veda bilinci ve duygularının korkusuyla. Onu kucaklamak istiyordum. Fakat o bunu dünyadaki en basit yöntemle, çabucak ve sonsuza kadar uzaklaşarak engelledi. Kendi kendime “Benjamenta Enstitüsü bugün var, yarın artık olmayacak” dedim yüksek sesle. Müdür Bey’in odasına gittim. Bana öyle geliyordu ki; dünyada, üç boyutlu bir olasılıkla, bunun tam aksi bir şey arasında, yanan-yakan-içi görünen bir yarık açılmıştı. Kraus’la birlikte yaşamın yarısı gitmişti. “Şu andan itibaren yepyeni bir hayat!” diye mırıldandım kendi kendime. Ayrıca bu çok basitti: biraz üzgündüm, biraz da

ümitsiz. Kendini büyük laflarla ifade etmek niye? Müdür Bey'in önünde her zamankinden daha düzgün bir şekilde eğildim ve onun karşısında "Günaydın Müdür Bey" demeyi de çok uygun buldum. "Deli misin oğlum sen?" diye haykırdı. Kollarını açarak, beni kucaklamak ister gibi üzerime geldi, fakat ben açılan koluna bir tane vurarak bana sarılmasını engelledim. "Kraus gitti" dedim son derece ciddi bir şekilde. İkimizde sustuk ve uzun uzun birbirimize bakmakla yetindik.

"Ben" dedi Müdür Bey sakın ve davudi bir ses tonuyla; "tüm diğerlerini, diğer arkadaşlarını bugün çalışacakları bir yerlere yerleştirdim. Sadece üçümüz; sen, ben ve içeride yatağa uzanmış yatan o buradayız. Ceset, (neden ölümlerden konuşmuyoruz ki? Evet, yaşıyorlar. Değil mi?) yarın alınacak. Bu, çirkin fakat kaçınılmaz bir düşünce. Bu akşam da üçümüz bir aradayız. Ve bu geceyi uykusuz geçireceğiz. İkimiz yatağının başucunda konuşacağız. Günün birinde gelip de okula alınma isteğini dile getirdiğini düşündüğümde öyle bir zevke kapılıyorum, öyle gülesim geliyor ki. Kırk yaşını aştım. Yaşlı mıyım? Evet, yaşlıydım fakat şimdi Jakob, karşımda sen varken bu kırklı yaşlar benim için gençliğin yeni yeşillenen, gonca veren çağları demek oluyor. Seninle genç ruh; seninle birlikte üzerime ve içime tazelik, hayat serpildi. Burayı görüyor musun, burada işte bu odada oturup, acaba tamamen kurudum mu burada, kendimi buraya mı gömdüm, diye çok düşündüğüm oldu. Bu dünyadan nefret, nefret, nefret ettim. Tüm bu varoluş, canlılık ve hayattan nasıl, nasıl nefret ediyor ve nasıl kaçırıyordum. İşte o zaman sen geldin, taze, aptal, beceriksiz, yaramaz ve çiçek açmış, bozulmamış duygularının mis gibi kokusuyla. Ve doğal olarak başta sana bağırıp çağırdım fakat seni görür görmez olağanüstü bir genç olduğunu anladım ve bana öyle geliyor ki; sen gökten indirildin,

her şeyi bilen Tanrı tarafından gönderildin; bana Tanrı'nın armağanısın. Evet, ihtiyacım olan sendin ve ara sıra, bana usta ellerden çıkmış bir tablo gibi gelen hoş arsızlık ve sakarlıklarınla beni kızdırmak için odama geldiğinde gizli gizli gülerdim. Aa hayır, büyülemek için. Yeter, Benjamenta, yeter. Söylesene, ikimizin arkadaş olduğunu hiç mi düşünmedin? Hişt bir şey söyleme. Karşında saygınlığımı koruduğum zamanlarda aslında onu lime lime etmek istedim. Bugün bile önümde nasıl bir resmiyetle eğildin! Peki, baksana benim şu geçenlerdeki öfke krizime ne demeli? Sana zarar vermek mi istedim? Kendime ölümcül bir şaka mı yapmak istedim? Belki sen bunun cevabını biliyorsundur Jakob. Evet? Peki, öyleyse hemen açıkla bana. Hemen, anladın mı! Bana neler oluyor? Nedir bu? Ne dersin?" "Bilmiyorum. Sizin deli olduğunuzu düşünmüştüm, Müdür Bey" dedim. Bu adamın gözlerinden yansıyan aşırıya kaçan sevecenlik ve yaşama sevinci içimde soğuk bir ürpertiye sebep oldu. Bir süre ikimiz de sustuk. Birden aklıma Bay Benjamenta'ya hayat hikâyesini anlatacağını hatırlatmak geldi. Bu gayet iyi oldu. Belki bu onun düşüncelerini dağıtır, hayati tehlike arz eden yeni bir krize girmesini önlerdi. Yarı deli birinin pençelerinde olduğumun o anda farkına vardığım için soğuk terler dökerek çabucak: "Evet, hikâyeniz Müdür Bey? İmaları hiç sevmediğimi biliyor muydunuz? Tacını kaybetmiş bir Kral olduğunuzu ima etmiştiniz. Ne demek istediniz? Lütfen kendinizi daha açık bir şekilde ifade edin. Heyecanla bekliyorum" dedim. Huzursuz bir şekilde kulağının arkasını kaşıdı. Sonra aniden, yok yere sinirlendi ve ardından da bana emreden gibi bir ses tonuyla bağırdı: "Çık dışarı. Beni yalnız bırak!" – Ben de bu emrin tekrarlanmasına fırsat vermeden oradan çıktım. Utanıyor muydu, Kral Benjamenta'yı, bu kafesteki aslanı üzen bir şey mi vardı? Ne olursa olsun ben yine koridorda olmaktan ve kapı dinleyebilecek olmaktan memnundum. İçerisi yine çok

sessizdi. Odama gittim, küçülmüş bir mum yaktım ve ihtimamla sakladığım annemin resmine bakarak düşüncelere daldım. Daha sonra kapı çaldı. Gelen Müdür Bey'di, tepeden tırnağa siyah giymişti. Demir kadar sert bir ses tonuyla "Gel" diye emretti. Birlikte, son uykusuna yatmış olanı uyandırmak için oturma odasına gittik. Bay Benjamenta hafif bir el hareketiyle bana yer gösterdi. İkimiz de oturduk. Tanrı'ya şükür en ufak bir bedensel yorgunluk hissetmiyordum. Hoşuma gidiyordu. Ölünün yüzü güzeldi, evet, öyle görünüyordu ki çok daha güzelleşmişti ve dahası var: zaman geçtikçe üzerine daha bir güzellik, anlam, sevimlilik geliyordu. Oturma odasında, her tür hatanın hoşgörüsüyle bağışlandığına dair bir şey dolaşıyordu ve sessizce fısıldıyordu. İnsanın kulağına cıvıltılar geliyordu. Odadaki her şey gayet net ve aydınlık bir ciddiyet sergiliyordu. Esrarengiz hiç ama hiçbir şey yoktu. Kendimi iyi hissediyordum, çünkü sadece burada bekliyor olmak bile, bana görevini yerine getirmenin verdiği huzur bile insanın kendini iyi hissetmesini sağlıyordu.

Otururken Müdür Bey: "Daha sonra Jakob" diye başladı söze. "Daha sonra sana her şeyi anlatacağım. Nasıl olsa daha baş başa kalacağız. Burada kalacağından öyle eminim ki. Yarın sana kararını sorduğumda bana hayır demeyeceğini biliyorum. Bugünlük sana şu kadarını söyleyeyim, ben tahatlı elinden alınmış bir kral değilim, öylesine söyledim bunu sana, gözünde canlandırabilmen için. Şu yanı başında oturan Bay Benjamenta'nın kendini bir efendi, fatih ve kral gibi hissettiği zamanlar elbette oldu; yaşamın zapt edilmek üzere önümde durduğu; tüm sezgilerimin geleceğe ve büyüklüğe inandığı; adımlarımın beni, halı benzeri çimenlerin, yürekliğin üzerinde yürüyormuşum gibi elastikiyetle taşıdığı; gördüklerimi elde ettiğim; öylesine düşündüğüm şeyleri

yaptığım; her şeyin beni hoşnutlukla taçlandırmaya hazır olduğu; beni başarı ve çabaya buladıkları; farkında olmaksızın kral olduğum; sorumluluğunun bilincinde olmaksızın büyük olduğum zamanlar. Bu açıdan yaklaşıldığında Jakob, yüksekteydim, demek istediğim gençtim ve çok şey vaat ediyordum, işte tahttan indirilişim, krallığımın elimden alınması da bu açıdan oldu. Düştüm. Kendimden ve herkesten kuşkulandım. İnsan kuşkulanınca, umudunu kesince sevgili Jakob, ziyadesiyle küçük demektir ve git gide daha fazla ayrıntı yüklenir omuzlarına; bizleri yavaş yavaş yiyip bitirmeyi, yavaş yavaş boğmayı, insanlıktan çıkarmayı beceren açgözlü, hızlı haşaratlar. Şu kral mevzuu bir benzetmeydi. Küçük dinleyici, hükümdar asalarına, mor kaftanlara inandırdıysam seni eğer af diliyorum. Esasında senin bu iç çekişler ve kekelemeler içindeki krallıkların ne anlama geldiğini bildiğini sanmıştım. Şimdi gözünde biraz daha rahat biriyim değil mi? Artık kral da olamadığıma göre? Çünkü senin de itiraf ettiğin gibi, bu tür hükümdarlar ders vs vermek, enstitü açmak zorunda olanların mutlaka karanlık patronlar olduğunu düşünüyordun. Hayır, hayır ben sadece gelecekle gurur duyuyor ve övünüyordum: bunlar benim tüm varlığım ve kraliyet gelirimdi. Sonrasında uzun yıllar cesaretim ve gururum kırıldı. Şimdi yeniden, kendim oluyorum; kast ettiğim, kendim olmaya başlıyorum, sanki bana milyonlar miras kalmış, ne milyonlar kalması, yo hayır, sanki, sanki... hükümdar olmuş da taç giymişim. Buna rağmen gözlerimin önüne o karanlık, sisli saatler geliyor; gözlerimin karardığı, yanmış, kömür olmuş kalbimin, beni yanlış anlama, her şeyin nefret edilesi olduğu böyle anlarda zarar vermek, öldürmek zorunluluğu hissediyorum. Ah ruhum, şimdi bunu biliyor olmana rağmen benimle kalacak mısın? Belki de sadece bana olan insani eğiliminden dolayı, ya da sana yakın gelen başka bir duygudan ötürü benimle; insandışı bu varlıkla ol-

ma tehlikesine meydan okuyabilir misin? Yüce bir yüreğe meydan okuyabilir misin? Bu kadar dik kafalı mısın? Tüm bunları ciddiye almıyor musun? Ciddi mi? Ah aptallık bunlar. Ayrıca; Jakob, birlikte yaşayacağımızı biliyorum. Sana neden daha soru sorayım ki? Bak, eski öğrencimi nasıl tanıyorum. Artık, Jakob, öğrencim değilsin. Artık ders vermek, bir şeyler öğretmek istemiyorum, yaşamak ve yaşayarak yükü omuzlamak, taşımak ve bir şeyler başarmak istiyorum. Böyle bir arkadaşın yüreğiyle acı çekmek harika olur. Sahip olmak istediklerime sahibim, bu yüzden de her şeyi yapabilmişim, taşıyabilmişim, acısını seve seve çekebilmişim gibi geliyor. Düşünme, tek kelime etme artık. Lütfen, sessiz kal. Cevabını bana yarın, şurada yatan yaşamı alıp götürdüklerinde, sadece dışarıdan görünen bu törenden sıyrılıp, onu içsel bir törene dönüştürebildiğimde söylersin. Evet, ya da hayır dersin. Şimdi tamamen özgür olduğunu bil. İstediklerini söyleyebilir, istediklerini yapabilirsin.” Sessizce, benim için kendisinden fazla emin görünen bu insanı az da olsa korkutmak arzusuyla titreyerek şunları söyledim: “Peki ben karnımı nasıl doyuracağım Müdür Bey? Diğerlerine iş buldunuz, fakat ben açıkta kaldım. Bunu çok garip bulduğumu söylemeliyim. Bu haksızlık. Hakkımı istiyorum. Bana uygun bir iş bulmak sizin göreviniz. Mutlaka bir yerde çalışmak, iş görmek istiyorum.” Müdür Bey ürperdi. Ürktü. İçimden kıkır kıkır gülüyordum. Şeytanlık hayattaki en iyi şeydir. Bay Benjamenta hüznle şunları söyledi: “Haklısın. Diplomana dayanarak sana çalışacak bir yer bulmam gerekiyor. Elbette, sonuna kadar haklısın. Yalnız şunu düşündüm... düşündüm..., senin bir istisna olduğunu düşündüm.” Ateşli bir öfkeyle haykırdım: “İstisna mı? Ben istisna falan değilim. Asla. Bir Grossrat’ın oğluna yakışmaz bu tür ayrıcalıklar. Alçakgönüllülüğüm, soyum sopum, duygularım, arkadaşlarıma verilenden fazlasını istememi engelliyor.” Tek kelime da-

ha etmedim. Bay Benjamenta'ya gözle görülür, benim için gurur okşayıcı olan bir huzursuzluk vermiş olmak hoşuma gitti. Gecenin geri kalanını sessizlik içinde geçirdik.

Öylece oturmuş nöbet beklerken uykuya yenik düşmüşüm. Gerçi öyle pek de uzun değil, sadece yarım saat, belki biraz daha uzun bir süre gerçeklikten uzaklaşmışım. Rüyamda (rüya yükseklerden üzerime indi, hatırlayabiliyorum, etrafıma güçlü ışıklar saçıyordu) bir dağın eteğindeydim. Karanlık ve yemyeşildi. Çiçeklerle, çiçek şekli verilmiş öpücüklerle bezenmişti. Az sonra öpücükler bana yıldız gibi görünmeye başladı, sonra yine çiçek şeklini aldılar. Bu hem tabiatı, hem değil; hem hayal hem de gerçek. Yeşilliğin üzerinde çok güzel bir kız yatıyordu. Bunun Hoca Hanım olduğuna inanmak istiyordum fakat sonra kendime şöyle dedim: “Hayır, bu olamaz. Bizim artık bir Hocamız yok.” Hımm, demek bu başka birisiydi, kendimi nasıl teselli ettiğimi gerçek anlamda gördüm, teselliyi duydum. Şöyle diyordu: “Ah, yorum yapmayı kes artık.” Kız tamamen çıplaktı, teni parlıyordu. Güzel bacaklarının birinde, her şeyi okşayan rüzgârın sessizce dalgalandırdığı bir lastik vardı. Bana öyle geliyordu ki sanki rüyanın tamamı esiyor, dalgalanıyordu; o tatlı rüyanın tüm görüntüsü. Ne kadar da mutluydum. Belli belirsiz “o kişiyi” düşünüyordum. Düşündüğüm o kişi, Müdür Bey'di. Aniden onu gördüm karşımda; kocaman bir ata binmişti, üzerinde parlak siyah, asil, ciddi bir kıyafet vardı. Bir yanından da o uzun kılıç sarkıyor, at savaş çığlığı atar gibi kişniyordu. “Şuna bak, at üstündeki Müdür Bey'e” diye geçti aklımdan ve dağ taş yankılanana kadar, avazımın çıktığı kadar bağırdım: “Bir karara vardım.” Fakat Müdür Bey beni duymadı. Acılar içinde tekrar seslendim: “Hey, siz Müdür Bey, baksanıza.” Hayır, bana sırtını dönmüştü. Bakışları ileriye yönelmişti; hayatı izliyordu. Kafasını bile ben-

den tarafa çevirmedi. Sanırım benim hatırıma olacak rüya şimdi bir arabaymış gibi adım adım, ağır ağır ilerliyordu. Ve işte oradaydık; ben ve “o insan” çölün ortasındaydık; elbette bu Bay Benjamenta’dan başkası değildi. Çölde yaşayan insanlarla birlikte yürüyor, ticaret yapıyorduk; serinlikle, demek istediğim; muhteşem bir memnuniyetle canlanmış durumdaydık. Görünen oydu ki her ikimiz de, Avrupa kültürü denen şeyden, tamamen değilse bile uzun zamandır kaçmaktaydık. “İşte” dedim farkına varmaksızın ve aptalca: “demek buymuş!” Fakat o an ne düşündüğümü çözemiyordum. Yürümeye devam ettik. Karşımıza, bir grup düşman çıktı. Elbette onları dağıtmayı başardık, gerçi ben nasıl olduğunu bile görmedim. O bölge de oradaki yürüyüşlerimiz de göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Tüm tecrübelerimi geçmiş, uzun, zor taşınır on yıllardan edindim. Bu nasıl da kişisel bir şey. Her hafta küçük, parlak bir çakıl taşı gibi görünüyor. Bu hem komik hem de harika bir şey. “Kültürden kaçmak, Jakob. Biliyor musun, bu harika.” dedi zaman zaman bir Arap gibi görünen Müdür Bey. Deve sırtında ilerliyorduk. Gördüğümüz gelenekler, görenekler karşında şaşırıp kalıyorduk. Bu ülkelerin hareketlerinde anlaşılmaz bir yumuşaklık ve incelik vardı. Evet, bana öyle geliyordu ki ülkeler yürüyor, hayır, hayır, uçuyorlardı. Deniz, büyük, mavi bir düşünce âlemi gibi görkemli bir şekilde uzanıyordu. Az sonra kuş cıvıltıları, hayvan sesleri duydum, başımın üzerinde ağaç yaprakları hışırdıyordu. “Demek benimle geldin. Bunu biliyordum” dedi Hintlilerin hükümdar yaptıkları Bay Benjamenta. Ne kadar çılgınca! Ne kadar da acı bir saçmalıktı: olay şuydu; Hindistan’da devrim yapmıştık. Görünen oydu ki kavgayı kazanmıştık. Yaşam güzeldi, bunu her hücremde hissediyordum. Uzakları gören bakışlarımızın önünde hayat dallanıp budaklanmış bir ağaç gibi parlıyordu. Ve biz sapasağlam yere basıyorduk. Tehlikeler ve tecrübelerin arasından ateşimizi bastıran, buz gibi nehir suyu akıyorduk.

Müdür Bey her zaman şövalyeydi, ben de her zaman onun yardımcısı. “Pekâlâ” diye düşündüm birden. Bunu düşündüğüm anda uyandım ve oturma odasına söyle bir göz attım. Bay Benjamenta da uyumuştı. “Nasıl uyuyabiliyorsunuz, Müdür Bey? Fakat izin verin ki size nereye giderseniz gidin sizinle gelmeye karar verdiğimi söyleyeyim” diyerek onu uyandırdım. Birbirimizin elini tuttuk ve bu çok şey ifade ediyordu.

Eşyalarımı topluyorum. Ben ve Müdür Bey, ikimiz de toplanmakla, gerçek anlamda toparlanmakla, gitme hazırlıklarıyla, derleyip toplamakla, eşyaları çekip itmekle, yerlerini değiştirmekle meşgulüz. Seyahate çıkıyoruz. Gayet iyi. Bu insan kafama uygun, neden diye sormuyorum artık kendime. Yaşam bizden sıçrayışlar bekliyor, düşünüp taşınmalar değil. Ağabeyimle bugün vedalaşacağım. Ardımda hiçbir şey bırakmayacağım. “Şöyle, şöyle yapsaydım nasıl olurdu?” diye düşünmeme sebep olacak, bu sorumluluğu omzuma yükleyecek hiçbir şey yok. Hayır, artık eğer'lere, keşke'lere yer yok. Bayan Benjamenta toprağın altında yatıyor. Öğrenciler; arkadaşlarım çeşitli işlere yerleştirildiler. Ben bölünüp parçalanırsam, yıkılırsam, geriye yıkılacak, parçalanacak ne kalır? Bir sıfır. Tek başına biri olarak ben bir hiçim. Fakat artık elimden kalemi bırakıyorum. Düşüncelerle yaşamayı da. Bay Benjamenta'yla çöle gidiyorum. Çölün orta yerinde de yaşam, nefes, varoluş, iyi olma ve iyi şeyler yapma arzusu var mı diye; oralarda da geceleri uyunuyor mu, rüyalar görülüyor mu diye merak ediyorum. Aman, neler söylüyorum. Artık hiçbir şey düşünmek istemiyorum. Tanrı'yı da mı? Hayır. Tanrı benimle olacak. Onu düşünmeme ne gerek var ki? Tanrı, düşüncesiz insanlarla gider. O zaman Hoşça kal, Benjamenta Enstitüsü.

